

VILHELM BIRKEDAL:
KIRKEKLOKKEKLINGEN

i
DEN NORSKE DAL.

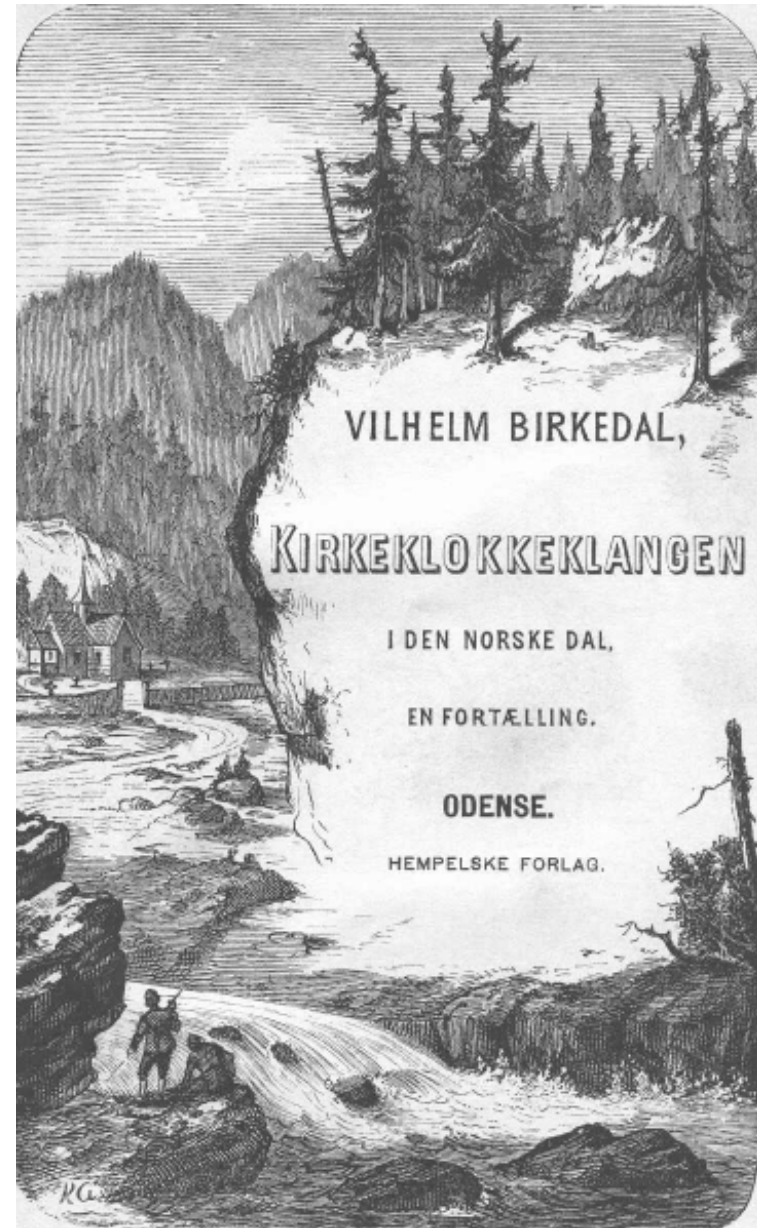
EN FORTÆLLING.

SYVENDE OPLAG.

ODENSE.

HEMPELSKE FORLAG (S. F. HELM-PETERSEN).

1897.

VILHELM BIRKEDAL,

KIRKEKLOKKEKLINGEN

I DEN NORSKE DAL,

EN FORTÆLLING.

ODENSE.

HEMPELSKE FORLAG.

Det var en stille Sommerkveld, der hvilede over den norske Dal, hvorhen Læseren nu skal føres. Solen var gaaet ned bag Fjeldene i Vest, og kun hist og her dvælede endnu en enkelt Solstraale paa Højderne deroppe. Imellem de tvende Aase, som strakte sig i Nord og Syd, laa Dalen, hvorigjennem en Elv strømmede, fordetmeste rolig glidende, kun stundom med det hvide Skum og de krusede Hvirvler, der betegnede de skjulte Klippestenene i Elven, hvorover Vandet fossede. Længst mod Nord saae man en stor styrtende Fos, hvis hvide, flagrende Skumbaand snoede sig over et Klippeheld, og hvis Brusens hørted langt i det Fjerne. Dalen selv var bestrøet med en stor Mængde Gaarde og Huse, og frodige Kornmarker strakte sig trindt omkring. Nærmest Elven paa begge dens Sider bredte sig en grøn Eng, der næredes af dens Vande, som strømmede bort, langt bort til Verdenshavet, ret ligesom en Velgjører, der har sin Glæde i en god Gjærning, men oppebier ikke Takken. Aasene var fordetmeste beklædte med den alvorlige Granskov, isprængt med Birke, — men nede i Dalen stod disse lyse, fornøjelige Træer i enkelte Smaalunde hist og her. Mod Vest hævede et Par Steder Aasen sig til et mørkt, træbart Fjeld, hvoraf især et hængte skummelt ud over Dybet, og ved hvis Fod en Sø laa med mørke Vande, fordi Klippen kastede sin Skygge over den; det var som et dunkelt Øje, der stirrer indad i sig selv. Til venstre i den lyse Del af Dalen saae man en

Kirkegaard med mange Grave; men ingen Kirke laa derhos, skjønt man tydelig paa Brokker og adskilligt nedbrudt Mur- og Tømmerværk kunde se, at der her for ikke lang Tid siden havde staaet et Gudshus, som nu var borte.

Paa Tunet (Gaardspladsen) i en stor Gaard var en talrig højtidsklædt Skare Mænd og Kvinder forsamlet i den stille Kveld, fordelte i flere Smaa-Grupper, siddende paa Bænke eller gaaende imellem hverandre. Der var Bryllup den Dag i Bygden, og her stod Gildet. Man var nylig kommet fra Bryllupsbordet, skjønt det allerede var temmelig silde; thi Følget havde havt lang Vej til og fra den Kirke, hvor Vielsen var fuldbyrdet. Der blev omdelt Øl og andre gode Sager til Gjæsterne, og Brudens Fader gik omkring og saae Folket tilgode, samt taleden nu med En, nu med en Anden.

»Tag Dig en Slurk, Even«, — sagde han til en Mand, der sad paa Bænken ved Siden af Brudgommen og Bruden — »tag Dig en Slurk, og vær munter blandt de Andre. Du er jo min Broder og skal være glad med os paa denne Højtidsdag. Jeg veed nok, Du er uglad, hver Gang Du skal drage herfra til Kirken hinsides Aasen den lange Vej; men nu er jo den Færd overstaaet, og Alt er gaaet vel. Du sidder da ikke og ærgrer Dig endnu over, at Du maatte derhen?«

»Ærgre, det er ikke ret Ord, det«, — svarede Even, en høj, gammel Mand med et furet Aasyn, hvidt Haar og et Øje, hvori der

laa en dyb, men mild, næsten drømmende Dunkelhed — det er ikke ret Ord, det. Siden jeg var Barn, har mit Sind havt hjemme i den gamle Kirke derhenne, som nu er borte; alle mine Tanker har, kan jeg tro, hentet deres Solglimt fra det gamle Hus, der blev Du og jeg døbt, Broder Thorsten, der stod vi for Præsten og gjorde Haandtag med Gud; der sad Fa'er og Mo'er i Stolen, og som Lille husker jeg, hvorledes det under Sang og Prædiken lysnede fra deres Aasyn ind i min Sjæl, saa jeg gjennem det, jeg saae paa dem, mere end gjennem Præstens Ord, fik en Følelse af det Hellige; der har jeg havt min bedste Glæde som Voksen, og her har jeg følt Tyngsel, som kun engang siden, dengang Mo'ers Kiste stod for Alteret derinde, og der blev sagt Farvel til hende. Jeg husker godt, da jeg kom hjem fra de fremmede Lande, hvor jeg søgte Lykken, men fandt kun Savn, kom hid og stod paa Aasen derhenne, og saae den gamle rødmalte Kirke; da følte jeg, at det Bedste af mit Liv var gjemt derinde, der blev der givet Lysning til min Sjæl. Og nu, Broder Thorsten, er der kun et tomt Rum, hvor den stod, og Bygden har kun en Kirkegaard, ingen Kirke; mig tykkes tidt, at Livet med Kirken er borte her hos os, og kun Døden med Kirkegaarden er bleven tilbage. Ærgre mig, — nej, det er ikke ret Ord, det.«

»Men den var jo gammel og skrøbelig, og vilde være falden om af sig selv. Her er jo nu Lystighed i Gaarden, og Du skal være med i den nuværende Glæde og ikke kun have Tankerne i det, som er borte. Kirken blev nedbrudt, og der kom dog en skønne Sum

Penge ind for det gamle Skramleri, og Klokken blev godt betalt. Der er nu lagt Noget hen, til den Tid kommer, da vi kan bygge en ny Kirke, som vil blive smukkere end den gamle. Vær nu glad.«

»Jeg kan ikke« — svarede Even og rejste sig — »jeg kan ikke. Troer Du, det gaaer saa let nu, da den er borte, at faae den igjen, og er Du vis paa, at den Tid kommer i dine eller mine Dage, da en ny Kirke rejser sig derhenne? Aar for Aar taber Minderne sig, Aar for Aar vænnes man til her i Bygden at undvære den, og hvad mere er, kanske til at være uden Gud og Hans Ords Forkyndelse. Thi man seer, at man kan undvære den, og den lange Vej til det andet Guds Hus giver god Undskyldning for, at man sjælden eller aldrig kommer der, undtagen man nødes dertil, som idag ved Bryllup eller ved andre Lejligheder. Den gamle Kirke manede og kaldte. Var den skrøbelig, saa skulde man have støttet den, som man støtter Folk, naar de blive gamle, giver dem en Stok og laaner dem en Haand. Man skulde have ladet det Gamle blive, og givet det en Stav at holde sig til; — saa kunde vi dog sige, at det var det samme Hus, hvori Forældrene hørte Guds Ord, og hvori vi selv fik vor første Løftelse mod oven. Nu er det snart glemt med alt det Gamle, og man vil synes, det koster formeget at bygge noget Nyt. Du taler om Klokken — ja, den hænger mange Mile herfra i en anden Kirke, og vi kan ikke høre dens dejlige Klang paa Helgendagene, eller i Gry og Kveld, der lød ud over Dalen som en Moders Røst, der

kalder paa sine Børn. Vi høre den ikke — sagde jeg — og dog — —.«

Man havde under denne Samtale flokket sig om de to Gamle og lyttet. Det var klart, at Emnet fyldte dem Alle, skjønt paa forskjellig Maade. Man følte, at Ordet om, at Kirken var glemt eller nær derved, dog ikke endnu var blevet fuld Sandhed, og da nu Even pludselig taug, spændtes Ansigtstrækkene hos Flere, og Spørgsmaal laa i de Blikke, hvormed man stirrede paa Gamlingen, mens der i Andres Aasyn kun viste sig Nysgjerrighed, og hos nogle Faa et lille Spottens Glimt i Øje og om Mund.

»Har du hørt den?« — spurgte dæmpet en Gut, der stod nærmest. Han spurgte næsten sky, som om han var bange for sin egen Tanke eller for at blive til Latter, mens dog en indre Magt tvang dette Spørgsmaal frem. — »Har Du hørt den, Even?«

»Ja, jeg har« — svarede Even alvorlig — og det mer end een Gang. Jeg har hørt Klokken ringe her i Dalen ved Kveld, og det var mig, som den ringede alle mine gamle Dage op igen.«

»Jeg har ogsaa hørt den« — raable en ældre Kvinde, der havde trængt sig frem mellem Skaren. Hendes Aasyn var farveløst, men med en bleg Underglød, hendes Øje lyste af en urolig Ild, der ligesom flagrede hid og did, hendes Ord blev stødte frem med en haard, klangløs Røst, der havde noget skærende ved sig. — »Jeg har ogsaa hørt Klokkeklangen i Kveld og om Natten, naar Fjeldene stod mørke derhenne, og Maanen var som Blod over Dalen. Men jeg hørte det saa,

at Klokken ringede til Doms over denne Slægt, der lod Guds-Huset nedbrydes, og gaaer hen ad den brede Vej til Forlabelsen, ja, jeg hørte Dommedags Klokken lyde og kalde frem for Herren, der vil sige: Gaaer bort, I Forbandede, i den evige Ild, som er beredt Djævelen og hans Engle.«

»Nej, nej« — udbrød Even, og rejste sig til sin fulde Højde; hans Øjne tindrede og en dyb, stille Vemodsklang var i hans Røst. — »Nej, nej, saaledes har jeg ikke hørt det. For mig var det som en mild, blød Stemme, der kaldte; for mig var der i Klangens en Moders Kjærligheds Graad, naar hun tænker sig sit Barn blandt Fremmede, som har kun Kulde og ikke Varme at byde det. Den Klokkeklang, jeg har hørt, kaldte ikke frem nogen Dom eller nogen haard Tanke over Bygden og Folket; men den vakte en Længsel, maaske stundom en inderlig Medynk med mig selv og denne Dal, der maatte savne det, hvorom Klokkeklangen talte. For mig var det, som hørte jeg Herren sige: »Kom til mig, du Besværede, jeg vil give dig Hvile for din Sjæl!«

»Skal da ikke Dommen komme« — skreg Kvinden — »skal da den Ugudelige, der bygger sine egne Huse med Pragt, men lader Helligdommen synke i Grus, skal han ikke ligge paa sine Gjæringer? Er det ikke sandt endnu, hvad Herren — siger hos Profeten: Dette Folk siger: Tiden er ikke kommen til at bygge Herrens Hus. Er det da Tid for Eder, at bo i Eders panelede Huse, men mit Hus ligger øde? I vendte Eder efter Meget, men se, der var Lidt; I bragte det til Huse, men jeg blæste

paa det. Hvorfor det? varsler Herren, Almægtigste. For mit Hus, som er øde, og I løbe hver til sit Hus. Derfor negter Himlen Eder Dug og Jorden negter sin Grøde; og jeg kaldte ad Tørken over Landet og over Bjergene, over Kornet, over Mosten, over Olien og Alt, hvad Jorden frembringer, og over Mennesker og over Dyr og over al Hænders Arbejde. — Jo, til Doms ringer Kirkeklokken over denne Slægt, og Herren siger: Se, Eders Hus skal lades Eder øde, fordi I kjendte ikke Eders Besøgelses Tid. Men Herren kjender sine, og der er vel en lille Flok heri Dalen, som har vendt Hjertet til ham fra den onde Slægt, og som ikke forhindrer sine Læber fra at udtale Ordet om Herrens Vrede, — den vil Han frelse som en Brand af Ilden, mens alle de andre gaaer under.«

»Stille« — bød Even med høj Røst, mens hans Legem rystede — »kald ikke Dommens Rædsel frem før Tiden; Herrens Barmhjertighed er stor og Naadens Tid er ikke udrunden.«

Der var bleven Taushed i den store Forsamling. Man kunde høre et Blad falde. Skyggerne bredte sig ud over Dalen, og Maanen, klar og bleggul kom frem over Aasen, som vilde den forkynde Fred og Mildhed. Men nu begyndte Spillemanden inde i Huset at lokke sine Toner frem af Fiolen. Det Trykkende, som havde lagt sig over Folket, begyndte at gjøre Plads for Følelsen af Øjeblikkets Glæde. Men, idet især de Unge lavede sig til at følge det muntre Kald, bemærkede En af Gjæsterne:

»Men, lad os dog være fornuftige. Kirkeklokken er jo solgt for længe siden og hænger nu i en anden Kirke mange Mile borte. Hvor kan man da nu høre dens Ringen heri Bygden? Det maa jo kun være Indbildning, og saadant Tøjeri kan kun gjøre Folk forrykte i Hovedet, saa de gaaer i Drømme ved højlys Dag. Siig mig, Even, — thi jeg veed, at Du er den Første, der har udbredt den Tale om Klangens fra en Klokke, som ikke er til hos os — siig mig, hvor kan Du høre den, naar den er borte?«

»Det veed jeg ikke« — svarede den Gamle stille — »og der er Meget, jeg ikke veed, skjønt jeg troer det; der er Meget imellem Himmel og Jord, som hverken Du eller jeg forstaaer, Guttorm, men som dog er til. Men vil Du vide, hvordan det kom, at jeg første Gang hørte det, da skal jeg gjerne sige det. Jeg gik for et halvt Aar siden en Nat over Aasene derhenne hjem. Jeg kom fra min eneste Søsters Dødsleje, hvor jeg havde vaaget tre Nætter itræk. Nu var hun død, og jeg vendte hjem; jeg gik og tænkte paa, hvor vi to havde levet sammen, fra vi var Spædbørn, hvor god hun altid havde været mod mig, og hvor hun var den Eneste, der kunde trøste mig, da vor Mo'er døde. Da, tænkte jeg, da stod vi sammen i Kirken Haand i Haand, og jeg mindedes, hvorledes hun, da hun saae mig staa der ved Kisten for Alteret maalløs og hulkende, havde peget opad og hvisket: Mo' er er kun gaaet ind i en anden Stue men i samme Hus, som vi; Døren skal nok gaa op engang, da skal vi se hende! Under disse Tanker stod den gamle

Kirke lyslevende for mig, og jeg havde i den Stund glemmt, at den var borte. Nu, tænkte jeg, skal hendes Kiste snart staa paa samme Sted, og jeg staa der uden hende; men da vil jeg huske paa, hvad hun har sagt: Jeg er gaaet ind i en anden Stue, men i samme Hus. Jeg stod just paa Højden derhenne, hvor hele Dalen ligger aaben, og i min Forglemmelse saae jeg derhen, for at faae Syn af Kirken — men jeg saae kun Gravstenene i Maanelyset. Der lagde sig en Tyngde paa mig og jeg blev saa underlig tilmode, det var som Alverden var tom som det tomme Sted. Men som jeg stod der, da hørte jeg ganske tydelig Klokken ringe, og jeg blev blød, jeg følte igjen mit Hjerte slaa, og i al min Sorg fik jeg en underlig Trøst med den kjære, gamle Klokkeklang, og det var, som Noget sagde til mig: Hvad der er borte, er ikke derfor tabt.«

Den »fornuftige« Mand rystede lidt paa Hovedet, men var for godmodig til at sige Even imod. Men hin Kvinde udbrød nu:

»Jeg hørte det den Nat, jeg havde været hos Bera Sigurdsdatter og seet hende dø. Jeg havde talt til hende om Døden og Dommen og formanet hende til Omvendelse og sagt: Endnu er det Tid; men dør Du uden Bod og Syndsbekjendelse, da gaaer Du til Helvede, men hun sagde blot: Jeg er saa træt, tal mildt til mig om min Frelser. Det kunde jeg ikke, thi hun trængte ikke til det Milde, men til at skjælv. — Saa døde hun midt i alle sine Synder. Og da jeg gik hjem og tænkte paa Menneskens Synd og det fordærvede djævelske Hjerte hos dem og hvor Faa, der

heri Bygden tænkte paa at give Gud Æren, tænkte ogsaa paa den Blodsynd, der her er begaaet, at Guds-Huset er nedbrudt og ligger øde, — da hørte jeg grangivelig Klokken ringe, men det var med Dommedagsklang den lød, som vilde den kalde Levende og Døde for Herrens strenge, retfærdige Dom.«

»Ti!« — sagde Even — »Du forstyrrer Freden i min Sjæl;« — Og dermed gik han ind i Gjæstestuen.

Længst henne paa Tunet, dog nær nok til at kunne høre denne Samtale, sad en Gut og en Jente. Han var stor og stærkt bygget, en mandig Skikkelse, med mørkt Haar, der krusede sig om Panden, og et stærkt Blik, hvori en mægtig Lyst paa Livet stod prentet, med en fast Læbe, og Mundviger, hvis Udtryk med de ejendommelige Linier tydede paa en Villie, der nødigt lod sig bøje. — Hun var en attenaarig Jente, der ganske havde det Præg, vi tilskriver den nordiske Kvindeskjønhed: lyst, askegraat Haar, der i fyldige Lokker svulmede frem under Huen, hun bar, med det mørkeblaa Øje og den fine, klare Hud, hvid og rød, rank og fyldig; hendes Pande var ren og med en ædel Bøjning, og hendes Mund havde det Uskylds-Præg, der betegner det jomfruelige Sind. Det var et smukt Syn at se disse to Unge, og det var klart af deres Blik og Stilling, at de stod i Hjerteforhold til hinanden.

»Har Du hørt, hvad de talte om derhenne, Thorolf?« — spurgte Jenten — »og hvad siger Du dertil?«

»Eli, naar jeg er hos Dig, da hører jeg kun lidt, hvad Andre siger. Jeg seer og hører

kun Dig. Naar Du taler, da veed jeg ikke engang, om nogen Anden siger Noget — det er som med Fossen derborte, der bliver ved at suse, men vi lægger ikke Mærke dertil; og naar Du tier, da seer jeg paa Dig og spørger mig selv: Hvad, mon hun nu tænker paa, og hvad mon hun nu snart vil sige til mig?»

»Jeg veed ikke ret, Thorolf, om jeg skal være glad eller bedrøvet over, hvad Du der siger. Men siden Du ikke har hørt, hvad der blev talt derhenne af min Farbro'er Even og af Inggjærd Baardsdatter, saa maa jeg vel sige Dig det. Det var om den gamle Kirkeklokke, som nu er borte, og de siger, at de har hørt den ringe heri Dalen ved Kveld. Det er nu et halvt Aar, siden den Tale kom ud i Bygden, og jeg bliver saa underlig derved, og veed ikke, hvad jeg skal tænke derom. Men det tykkes mig tidt, siden jeg hørte derom, at der er noget Hemmeligt, Usynligt heri Bygden, at der er som et Tæppe, der skiller to Verdener fra hinanden, og at der bagved Tæppet gaaer Noget for sig, jeg ikke forstaaer, men som jeg synes, har Noget at gjøre med os stakkels Mennesker, som færdes paa den anden Side. Thorolf, har Du hørt Klokken ringe?»

»Jeg har jo sagt Dig, Eli, at jeg har kun Øje og Øre for Dig — for mig er det ogsaa, siden jeg fik Dig kjær, som om der er to Verdener: een, hvori jeg de lange Dage har et kjedsommeligt Stræv med at pløje og saae, høste og kjøre ind i Laden, og een, hvori Du er og fylder det Hele, saa der bliver slet ingen Plads for noget Andet. Du staaer bag Tæppet; men Gudskelov, jeg faaer dog Lov til

at smutte derbagved og idetmindste en Gang om Ugen at være der med Dig. Og Du er ikke usynlig, skjønt rigtignok er der noget Hemmeligt, der betager mit Hjerte, mit Hoved og alle mine Sanser, naar jeg er sammen med Dig eller blot tænker paa Dig. Hvad har jeg med denne Kirkeklokke at gjøre? Jeg har aldrig hørt den; skulde jeg fæste Tro til den Snak, da maatte det være, om Du havde hørt den, Eli — thi hvad jeg skal tro paa og eje, det maa jeg have gennem Dig. Har Du hørt den?» — Han bøjede sig hen og vilde kysse hende.

»Lad være, Thorolf« — hviskede Eli og saae sky og skræmt ud — »nu bliver jeg igjen bange for Dig; husk paa at vi er ikke ene. Du spørger, om jeg har hørt den? Jeg veed ikke ret, om jeg har; det var en Kveld, Du havde besøgt mig mod min Villie; thi Du veed, at jeg er ræd for disse Møder, og der er altid Noget, der staaer imellem os, naar vi saaledes kommer sammen uden Fa'ers og Mo'ers Vidende. Da Du var gaaet, var jeg bedrøvet; thi Du havde igjen været vild og voldsom, og der var ikke stilt og roligt i Dig og i din Færd imod mig. Jeg var da bedrøvet, og jeg vidste ikke bedre end at gaa til Gud og bede for Dig og mig, Thorolf. Jeg bad da om, at Vorherre vilde gjøre vort Liv lykkeligt, fredeligt med Solskin; jeg bad for Dig, Thorolf, at Gud vilde gjøre Dig mild og stille som et Lam, og at vor Kjærlighed maatte være ham velbehagelig, saa vi engang som gode Mennesker kunde staa for Alteret i Kirken sammen. Og jeg veed ikke, hvordan det var, men somjeg bad derom, stod den gamle Kirke saa levende for

mig og den Time, vi skulde staa der Haand i Haand og vies tilsammen kom mig saa nær, Og saa — ja saa veed jeg ikke — men paa engang kom det mig for, at jeg hørte Kirkeklokken svagt og sagte at ringe. Om det nu var Indbildning eller ikke, kan jeg ikke sige; men siden den Kveld maa jeg altid lytte til den Tale om Klokken, og tidt tykkes det mig, at jeg først kan blive glad med Dig, Thorolf, naar vi staa i den Kirke og den gamle Klokke kimer for os paa vor Bryllupsdag.«

Eli havde talt dæmpet, men inderligt; tilsidst brast hun i Graad.

»Eli, hvorfor græder Du? Er Du vred paa mig? Veed Du ikke nok, hvor jeg holder af Dig? Holder Du ikke saa meget af mig som før?«

»Jo, jeg troer det, Thorolf; men der er Noget, jeg ikke ret kjendte hos Dig før, og som nu saa tidt gjør mig skræmt og angst. Jeg veed ikke ret, hvad det er, og jeg kan kun ringe udtale det — det staaer stundom for mig, som om Du kun seer det, der er foran, ikke det, som er bagved, baade naar Du er hos mig, og naar Du har med Andet at gjøre. Jeg har kun lidt Forstand paa det, men jeg føler, at det var tungt og græseligt at leve, hvis der ikke var Noget bagved. Sommetider kommer jeg ogsaa til at tænke paa: Naar to folk er blevne gamle, og Tæppet er blevet forslidt og rynket og hullet — hvor skulde de kunne holde Livet ud sammen, naar der ikke er Noget bagved?«

Thorolf blev alvorlig, og et smertefuldt Træk om Munden kom frem. I dette Øjeblik

dæmrede der ligesom en Anelse op i ham om, at der var Noget, der stod imellem ham og Eli; og som han nu sad der, lignede han En, der ellers stedse er hjemme og Herre i sit Hus, men som har faaet en Højbaaren til Gjæst og træder tilbage for den Herligere og Mægtigere og lader ham styre. Det var, som havde der rejst sig i ham en ukjendt og dog ikke helt fremmed Magt, der tog Spiret; den forrige Livs-Lyst i hans Aasyn var bleven afløst af Anelsen om en ædlere Livs-Lyst, som det stundom kan ske i et Øjeblik, at selv et dagligdags Aasyn kan faae et Udtryk, der viser, hvad Vorherre har tænkt med det Menneske. Det Gamle stod bøjet, det Ny stod oprejst. Han vilde til at svare, da Thorstens, Elis Faders, Røst lød hen til de To: »Sid ikke længer der, men kom ind til de Andre. Nu begynder Dansen.« Gutten og Jenten rejste sig og gik over Tunet henimod Gjæstestuen, men nu var ogsaa Thorolfs ukjendte Gjæst borte, og med det sædvanlige Blik fulgte han Elis Gang, Bevægelser og Skjønhed.

Der gik et Aar. I denne Tid var der foregaaet en stor Forandring i Thorolfs udvortes Stilling og Forhold til Eli. Kort efter den Bryllupsfest, ved hvilken vi sidst saae ham, havde hans Fader, den rige Bonde Øjsten, besluttet at sende sin Søn til en større Landbrugsskole sydpaa, mange Mile borte fra Hjemmet, for at han der skulde faae større Indsigt i og Dygtighed til at kunne drive den store Fædregaard op, som han, den

eneste Arving, skulde tage i Besiddelse efter Faderen. Det var en haard Skilsmisse for de to Unge, der paa Grund af den lange Afstand nu ikke i et helt Aar skulde se hinanden. Dog, Eli bøjede sig bly og hengiven for den stærkere Villie, medens Thorolf havde ondt ved at bøje sig, og kun efter mange Kampe gav efter for Faderens Bestemmelse. Afskeden var tung: mild og inderlig dyb-vemodig fra Elis Side, lidenskabelig og stormende fra Thorolfs, det var næsten, som skulde han knuse hende i sit Favntag. Men, da den var overstaaet, følte Eli alligevel en Lettelse: hun kunde nu, tyktes hende, ganske give sig hen i Fred til sin varme Kjærlighed, uforstyrret af hans saa ofte voldsomme Elskov og stærke Kjærtegn, der var hendes kvindelige Væsen imod. I den første Tid under Adskillelsen kunde hun meget bedre dvæle i sin Tanke ved hans mandige Skikkelse og det Ædle, hun havde opdaget i hans Natur, end mens han havde været tilstede, og saa tidt overskyggede dette Dybereliggende med sin hensynsløse Lidenskabelighed. Hans Breve fra det nye Opholdssted tilfredsstillede hende vel ikke ganske; der var deri for mange Udbrud af den brusende Bølgegang i hans Sjæl, Længsel efter Gjensyn og Lovprisning af hendes Udseende, samt en Dvælen just ved de Minder fra fordums Tid, som hun mindst var glad over; og det bevægede sig undertiden i hende, at det dog var underligt, at han havde saa lidt at sige hende om det dybere, skjulte Aands- og Hjerteliv; hun kunde ønske, at han talte noget mindre om hende og sin Kjærlighed, og noget mere om, hvad der

af Livets Alvor og Stræben maa gaa igjennem et Menneske. En Mand skulde dog have lidt mere at leve for og i end de ungdommelige Kjærligheds-Tanker. Men dels var hun selv for lidt udviklet til at gjøre sig klart Rede for sine Savn og Længsler i den Henseende, dels trøstede hun sig med, at det hun savnede, nok skulde komme. Lidt efter lidt blev ogsaa Thorolfs Breve alvorligere og dermed tillige kortere. Og saaledes gik nogen Tid hen. Saa fik hun en Uro af en anden Art. Da der var gaaet et halvt Aar, syntes hun at mærke, at Thorolfs Skrivelser udeblev i længere og længere Mellemrum, og at de tillige blev paafaldende koldere; tillige var der Noget i Tonen, som forekom hende skarpere, end hun ønskede, ja, ofte skærende strengt i Omtale af Ting, Personer og Tilstande i det Hele. Et Brev lød saaledes:

»Kjære Eli!

Jeg har længe ikke skrevet, og det er, fordi der var Mangt og Meget, der laa saaledes over mig, at jeg kunde ikke gjøre mig fri til at tage Pennen, ja, endnu mindre gjøre Dig det klart, hvad det var. Det var ikke Arbejdet paa Skolen, der gaaer sin vante Gang, uden at jeg dog synderlig mere kan tage Del deri med Glæde, da jeg har noget Større at tænke paa. — Eli, Du sagde engang til mig, at jeg skulde se og lægge Mærke til, hvad der er bagved. Det har jeg faaet at se; men det var ikke noget Godt, jeg der fik at se. Jeg har seet, at det er et Djævelskab, der er bagved — og at det Tæppe, der skjuler det for os, er Øjens Lyst og Kjøds Lyst og Livets Hoffærdighed. Thi det er en djævelsk

Verden, vi lever i, og der er intet Godt i os. Her er kommen en Mand, udsendt fra Hovedstaden, og han har nu i nogen Tid holdt Forsamlinger her i Bygden. Hans Tale er som Lyn og Torden, og hans Ord har kastet Lys for mig paa det Altsammen, saa jeg nu seer, at hvad jeg hidtil har levet i, det er som jeg sagde, Djævelskab — ikke et Eneste i mig har været Andet end Sorthed. Vi skal hade os selv og Alt i Verden. De taler her paa Skolen om Naturens Skjønhed — Slangen fra Paradiset hvisker igjennem den og hans Gift er i det Altsammen; i Blomst og i Fugl — der er en Raaddenskab bagved, og Naturen er et Aadsel, De taler om Fædrelandskjærlighed — det er jo at stjæle Kjærligheden fra det himmelske Fædreland og give den til Moabs Land, som er forbandet. De taler om Kjærlighed til Fader, Moder og Søskende, — det er jo at bedrive Utugt med sit Hjerte, der kun skal elske Eet, Gud, og kan det endda ikke; thi Herren siger: Hvo som ikke hader Fader og Moder, Søster og Broder for min Skyld, er mig ikke værd. Men nu veed jeg, hvorledes jeg skal frelses fra alt det, som er bagved. Jeg skal slaa en Streg over Alt hos mig, i mit Hjerte, i min Tanke, i altmit Sind og sige: det er djævelsk Altsammen, og saa skal jeg komme til den Herre Jesus, og sige: Gjør dette Djævlehjerte til et Guds Barnehjerte, — saa vil Han gjøre det, thi hvo, som kommer til mig, siger Herren, vil jeg Ingenlunde kaste henud. Og saa vil Han lære mig at hade Alt i Verden, saa vil Han lære mig at udtale Dommens Ord over Alt i Verden og gaa frem med Herrens Ildslue. Thi det er

Kjærlighed at opbrænde Alt paa denne djævelske Jord, for at Herren da kan fylde den med Sit.

Betænk nu dette, Eli, og se dybt i dit Hjerte; thi vi maa være enige derom. Jeg kan nu have Lyst til at opoffre mit hele Liv til at gaa omkring og prædike med Dommedags Basunrøst. Thi Præsterne gjør det ikke, de er stumme Hunde fordetmeste. Men vi maa være enige. Den Fromhed, Du havde, da vi var sammen, den er kun en Naturting, og derfor er den ogsaa ond, og vil kun dysse i Søvn med et falsk Skin. Jeg har tænkt meget paa, om det ikke var bedst, at være ene; thi Paulus siger: det er bedre at være som jeg er, det vil sige: ugift. Men Peder førte dog sin Hustru med sig, og jeg vil ikke forlade Dig, Eli. Men enige maa vi være. Og, naar jeg nu tænker paa Dig, Eli, ja, da kan det tidt være — saa svag og ond er jeg — at dit Billede gjør mig forrykt som i gamle Dage, og jeg kan glemme Alt, hvad jeg nu har skrevet, for at se dit Øje og Mund og lytte til dine Ord. Men det er jo den gamle Syndens Ugudelighed. Og, naar vi sees, skal vi alvorlig tale om disse Ting. Der er Noget bagved, Eli.

Thorolf.«

Eli læste, og Blodet trængte sig omkring hendes Hjerte, saa det var færdig at briste. — Alt var Djævelskab. Det var ikke saaledes, som hun havde tænkt sig det derbagved. Alt — Kjærligheden ogsaa Djævelskab — og hvilken Kvinde, som virkelig er Kvinde, kan tænke sig dette uden at gyse. Saa er derved Dommen udtalt over hende og alt hendes.

Manden kan gjøre en kraftig Gjerning og finde sin Plads uden Kjærlighed — en Kvinde aldrig. Tag den bort fra hendes Liv, saa hun ikke maa elske, eller gjør den til Vederstyggelighed, da er hun knust som en Blomst i Tordenvejret. Hun finder maaske ikke Kjærlighedens Lykke, men hun maa tro paa den og elske den, om hun end ikke faaer Andet at elske paa Jorden. Det var tunge Timer og Dage for Eli; men hun var from paa sin Viis, og skjønt uudviklet og uklar i sin Tro, hun kjendte dog lidt til Styrken i Bønnen, til at klynge sig til et kjærligt Hjerte deroppe, det gjorde hun; og under denne Omgang modnedes hun, langsomt, men det gik dog fremad; hun havde hørt det skærende Ord fra ham, hun havde mest kjær, og endnu havde hun ikke hørt ret det forløsende Sandheds-Ord, der frier fra alle Mørkets Spøgelser og bringer til at aande frit i Guds Kjærlighed; — men der var noget Menneskeligt hos hende, der klyngede sig til det Guddommelige derbagved, — og det holdt hende oppe. Hun skrev kun til Thorolf disse faa Ord:

»Jeg bier til Du kommer, Thorolf, og saa kan vi tale sammen; mig tykkes, at et Brev med de sorte Bogstaver bringer os ikke nærmere, saa vi forstaaer hinanden. Naar jeg hører Dig tale, da forstaaer jeg Dig nok bedre; og Du mig. Jeg bier, Thorolf; jeg er bedrøvet, men Gud styrker mig. Du maa gjøre, hvad Du vil, Thorolf.«

Da hun havde skrevet dette Brev, og sad og tænkte paa, om hun skulde sende det bort, og bad til Gud om, at hendes Ord

maatte finde Thorolfs Hjerte og ikke gjøre ham vred, da græd hun stille og mildt; men i samme Stund tonede en Klang for hendes Øren, — det var, syntes hun, Kirkeklokken, der ringede sagte og dæmpet. Der var Vemod, men der var dog ogsaa Fred og Trøst deri, og et lille Salmevers, hun nylig havde læst, blev levende i hende, om Kirkeklokken, der

»kalder pas, Gammel og paa Ung,
mest dog paa Sjælen træt og tung,
syg for den evige Hvile.«

Efter denne Brevveksling blev Thorolfs Skrivelser sjældnere og kortere. Han skrev ikke mere om sin aandelige Tilstand. Og Eli holdt Ord, at hun vilde bie og vente.

—————

Det var en skjønn, klar Dag i Eftersommeren over et fuldt Aar siden hin Bryllupsfest i Dalen. Et Dampskib arbejdede sig pustende op igjennem Indsøen, Mjøsen, der er omgivet af Aase og Fjelde med frugtbare, venlige Dalstrækninger imellem, hvor hist og her en Kirke lysner ud over Landskabet. Der var mange Rejsende paa Skibet; thi der havde nylig været et stort kirkeligt Møde sydpaa, hvorfra nu en Mængde Deltagere drog tilbage eller gjorde Udflugter til Hedemarken eller Gudbrandsdalen. Der var alleslags Folk: Præster, Skolelærere, Kjøbmænd og Bønder, og idet milde Vejr opholdt de Fleste sig paa Dækket. Som naturligt var, taledes man en hel Del om

Kirkemødet og de forskjellige Anskuelse, som der var komne frem, og havde givet Anledning til stærke Rivninger. En lille Klynge stod i Bagstavnen og var inde i en alvorlig, dog venlig Forhandling om et af Hovedspørgsmaalene, som havde været for paa Mødet. En alvorlig Mand af Middelalder med et Blik, hvori der laa Sanddruhed og Sjælsadel, sagde i Samtalens Løb:

»Ja lad det nu være, at der er en farlig Ensidighed tilstede hos vore »Vakte« heroppe, saa maa De dog indrømme, at den Tale om »den glade Kristendom«, som kom saa tidt tilorde i Forsamlingen, ogsaa er en farlig Misvisning og ikke fuld Sandhed. Thi Kristendommen er ikke blot glad, den er Kraft og Kamp og Alvor, og det er ikke underligt, at en saadan Tale ægger Modstanden, tidt Bitterheden frem, just for at den anden Side af Kristenlivet kan faae Vidnesbyrd.«

»Det gaaer altid saaledes — svarede en Anden, der saae ud til at være en Mand over tredive Aar, med klart Blik og Velklang i Stemmen — det gaaer altid saaledes, at Modsætningerne driver hverandre frem. Det kunde da ikke være anderledes end at paa den ene Side den blødsødne Herrnhutisme og den stivfrosne Pietisme, der i lang Tid var saa godt som de eneste Retninger af saakaldt aandeligt kristeligt Liv, Folket kjendte, at de maatte nøde Udtrykket »den glade Kristendom« frem, for at betone, at Kristendommen hverken er det Samme, som den saft- og kraftløse Leflen med og Svælgen i sødlige Følelser og Rørelser, der er altfor

matte til at være Noget, eller det Samme som den Retning, der vil gjøre Kristendommen til et nøgent Rosentræ, hvoraf Roserne er faldne, mens Tornene er blevne tilbage for at rive og stikke, dette bittere, sure Hovedhænger. Naturligvis, Udtrykket kan misforstaaes — hvad kan ikke det? — men hvad har De i grunden mod dette Udtryk, naar De dog maa indrømme, at Kristendommens mest betegnende Navn, som Herren selv har givet den, er Evangelium, og at Evangelium er et glad Budskab, saa livsaligt som intet andet, og at der er slet intet Andet, ret forstaaet, end Glæde deri. I Kristendommens Fødselsstund veed derfor Engelen ikke at nævne den med andet Navn, end Glæde, idet han siger: »Jeg forkynder Eder en stor Gjæde.« Saa svarer jo Udtrykket »den glade Kristendom« nøjagtigt til Herrens og Hans Engels Udtryk. Dermed er jo slet ikke sagt, at vi, de Kristne, altid er glade; men Kristendommen skifter dog ikke Natur, fordi vi, dens Bekjendere, paa Grund af vor Synd, vore Fald og vor Mangel paa Trofasthed, tidt saa slet svarer til den, men ofte, skjønt den er glad, maa være dybt bedrøvede, ja, som Peder maa gaa ud og græde bitterlig. De siger, at Kristendommen er Kraft, Kamp, Alvor — ja ganske vist, men Spørgsmaalet er jo just om, i hvilken Kristendom, den glade eller den bekymrede, der er mest af det, De nævner. Naar var De stærkest til at kæmpe og sejre? Naar De var glad i Troen, eller naar De var nedtrykt? Naar er en Hær mest skikket til at gaa mod Fjenden, enten da, naar den er bange, kun

seer paa sin Ringhed og Svaghed, eller tvivler om sin Sag; eller da, naar den er løftet i Følelsen af sin Sags Sandhed og Ret og kan i Glæde tro paa den levende Gud, der vil være med? Ja, Kristendommen er Kraft — er der ingen Kraft i Glæde — den er Kamp, er der da ingen Glæde i en ædel Kamp — den er Alvor, — kan der ikke i Glæde være mere Alvor end i Tvivlen og Frygten? Saa er jo Englene ikke saa alvorlige som de onde Aander, Ja end ikke som de mistvivlende Mennesker. Skal vi da ikke være enige om, at der er kun en glad, slet ingen bedrøvet Kristendom, men at de Kristne desværre tidt ere bedrøvede, hvad ikke er et Vidnesbyrd om deres Kristendoms Alvor, men snarere om det Modsatte. Det er jo ikke den glade Verdensbetragtning, men den glade Kristendom, vi tale om. Det er jo dog Svaghed i Troen, naar vi ikke kan eller vil holde Naadens Glæde fast.«

»Der kan være meget i, hvad De der siger — sagde den Anden — men jeg kan ikke negte, at mangen Gang, naar jeg har seet disse »glade Kristne«, har jeg ikke kunnet værge mig imod den Tanke, at den Glæde, de bar tilskue, var ikke af den ægte Slags. Thi »den glade Kristendom« maa jo dog vel være forskjellig fra den flotte Kristendom og maa have et Præg af den Alvor, Kraft og tilkæmpede Glæde, vi talte om.«

»Jeg tør ikke ganske benegte, at der her stundom kan være et svagt Sted hos Vedkommende. Forresten elsker jeg Ordet »flot« efter sin egentlige Betydning, som jo er denne: et Skib klart af Grundene og de blinde Skjær, der fri og frank kan hejse Flag og

sætte Sejl til og styre mod Maalet. Det er jo dog det, Kristi Venner, Hans Menighed skal. I den slette Betydning af Ordet kan det vel være, at det kan anvendes paa adskillige Yttringer i Tale og Færd, som Venner af »den glade Kristendom« undertiden ikke tager sig iagt for. I Almindelighed tror jeg, det kommer af en Frygt for at synes uden at være, for at bære tilskue sin Kristendom med et paafaldende Væsen i modsat Retning, som tidt endog til Modbydelighed kommer frem hos Mange af de saakaldte »Alvorlige«, der ikke kan tillade sig Del i en lille Lystighed, ikke kan tale om nogen Ting, selv det mest dagligdags, uden paa en tvungen Maade at blande Guds Navn og en gudelig Talemaade ind med. Saa gaaer stundom »de glade Kristne« til den anden Yderlighed. Men jeg er enig med Dem i, at enhver uvorn Flothed ikke er af det Gode. Dog skal jeg tilføje, at vi i vor Dom om en kirkelig Retning ikke bør se paa Trosset, som følger ethvert Parti, men paa Sagen selv og dem, som i Sandhed og i Alvor hører den til. Hvordan vilde vel den lutherske Bevægelse i dens første Tidsrum have taget sig ud, hvis man havde stirret sig blind paa Karlstadt, Gjendøberne og de oprørske Bønder, som alle udgik fra Røret i Wittenberg? Ja, hvorledes vilde Luther selv tage sig ud, om man vilde bedømme ham efter hans »flotte« Yttringer og enkelte »flotte« Handlinger istedetfor efter hans Tales inderste Indhold?«

»Men hvilken Hovmod er der ikke hos disse Folk, — skreg en lille Mand i Klyngen med spids Næse og skingrende Stemme — de

seer jo ned paa os Andre, og mener, at de alene har forpagtet al Sandhed, og at vi Andre hører til en ringere Klasse i Folket.»

»De glemmer vist, Hr. Toldforvalter, at jeg hører til disse Folk, som efter Deres Mening er saa hovmodige. Jeg afskyer disse Beskyldninger; thi de rammer Hjertet. Vi er berettigede, ja forpligtede til at dømme Aander, men Hjerter og Nyrrer har Vorherre forbeholdt sig selv at dømme, og vi skal holde vore Prøverør fra den Slags Varer. Hovmodig, det kan baade De og jeg være, hvad Retning vi saa tilhører i vor Tro; men det har slet Intet at gjøre med den Sag, vi taler om. Jeg vil dog sige, at var vi hovmodige, da var det lige tvertimod vor egen Grundanskuelse, der just peger saa lavt som vel muligt, til Børnестadet, hvor Alt er Naade, Hvis De imidlertid mener, at det er Hovmod, naar vi har en bestemt Mening, ja Overbevisning, der udelukker alt Modsat, — har den Tro, at vor Betragtning er sandere og klarere udtrykker Herrens Mening og Gjerning end vore Modstanderes; ja, da maa vi vistnok i Deres Tanker være hovmodige, thi unægtelig er det saaledes. Men dette er rigtignok et Fællesmærke for enhver fast Overbevisning om hvilket som helst, at man ikke anse er den modsatte Anskuelse for lige saa god som Ens egen. Thi det vilde være vrøvlagtigt, og De tillade mig at sige: der er noget, usigeligt Enfoldigt i at beskyldte Folk for Hovmod, fordi de ikke vil indrømme, at »Ja og Nej« om den samme Sag er lige gyldigt. Forresten faaer jeg tidt ved disse Beskyldninger den tanke, at Vedkommende selv har en Følelse af, at de i

Grunden ingen Overbevisning har om disse Ting, men kun løse Meninger; thi havde de Sikkerhed, da kunde de heller ikke andet end sige: Vor Betragtning er sandere end de Andres. De fleste saadanne Domme er en ufrivillig Bekjendelse af, at man veed hverken ud eller ind, og saa vil retfærdiggjøre sig for dette Stades Simpelhed ved at sige: de, som er sikre i deres Sag, er hovmodige.»

Den Talende gik nu bort fra de Andre og satte sig paa Bænken ved Skibets Ræling, vendte Ryggen til Dækket og saae ud over de skønne Landskaber, som gled forbi. Han fik dog ikke længe Lov til at sidde der uforstyrret. Paa en Gang lød der en Røst ind i hans Øre:

»Ikke sandt, Hr. Højskolelærer, naar man er et Guds Barn, da læser man i den Hellige Skrift tidlig og silde?«

Den unge Mand vendte sig om og fik Øje paa tre Mænd, efter Udseendet Bønder, to ældre og en ung, som stod der, og af hvilke den nærmeste, den unge, havde rettet disse Ord til ham. Under den før gjengivne Samtale havde han lagt Mærke til en Kreds af Tilhørere, der stod lidt borte og lyttede til Ordskiftet. Især havde han bemærket en Gut, smuk og granrank, men med et mørkt Blik og sammenkneben Mund, som havde hørt efter. Det var denne Gut, der havde gjort Spørgsmaalet; men de Andre var tydelig i Aands-Følge med ham.

Den Tiltalte saae temmeligt skarpt paa denne Gruppe. Derpaa svarede han:

»Spørger De om dette, for at blive oplyst, eller er De allerede fast i Deres Mening, og gjør mig kun det Spørgsmaal, for at fange mig?«

Hans Øje hvilede fast paa den unge, derefter gik det over til de andre To. For dette Blik slog de Øjnene ned, og Gutten rødmede lidt. Noget stammende sagde En af de Ældre:

»Det er jo godt at tale om saadanne Ting; man kan jo altid have Gavn af en gudelig Samtale.«

»Men nu spørger jeg: Vil De have Oplysning, og vender Dem til mig, fordi De troer, at jeg kan klare Sagen for Dem, eller er dette slet ikke Deres Mening, men der er noget Andet, De tilsigter ved Deres Spørgsmaal og tænker slet ikke paa at lade Dem belære, men snarere paa at belære mig, eller paa at gjøre en Fangst?«

»Og trænger De slet ikke til Belæring?« spurgte den Ældre.

»Jo, jeg gjør; men jeg har ikke henvendt mig til Dem med Spørgsmaalet; jeg blev spurgt. — Jeg kan se paa Dem, at det er ikke Oplysning, De Kræver hos mig. Men seer De nu ikke, hvormeget De herved kommer til at ligne Herrens Fjender, Farisæer og Skriftkloge, der idelig kom med deres Spørgsmaal til Ham, ikke fordi de tørstede efter at drikke af Sandheds-Kilden hos Ham, men for at fange Ham i Ord. Det er ingen ædel Kamp og intet ædelt Forbillede, De i dette Stykke har taget Dem. Lad der være Sandhed og ikke Falskhed i vor Færd! Imidlertid, jeg skal svare Dem paa Deres

Spørgsmaal: Nej, et Guds Barn læser ikke tidlig og silde i den Hellige Skrift. Gjør De det?«

Gutten svarede: »Ja saa tidt jeg kan og har Tid.«

»Ikke engang det, — tør De sige det? Men, altsaa, vi er straks bleven enige om, at en Kristen ikke »tidlig og silde« læser i Bibelen. Men hvad vil De nu sige om alle de Millioner, som have levet i Kristenheden, og kunde ikke læse Skriften, dels fordi der i femten hundrede Aar ingen trykte Bibler var til, og Haandskrifterne var kun i de Lærdes og Riges Hænder, dels fordi den Kunst at læse havde de aldrig lært, men levede og døde uden Læsning? Kunde de ikke være Guds Børn? Og hvad vil De sige om alle de Mange, Mange, ogsaa i vort Land, der næsten slet ikke kan læse? Hvad om alle de smaa døbte Børn, vi har overgivet Vorherre — kan de ikke være Guds Børn, før de kommer saa vidt, at de kan læse?

»Jo, det er vel saa; jeg mente kun dem, som kunde læse.«

»Altsaa er vi komne saa vidt, at Skriftens Læsning ikke er en Nødvendighed til Salighed, eller for at være en Kristen. Og hvor har Gud gjort det til en Frelsens Sag at kunne læse, eller spørges vi ved Daaben: Kan Du læse og troer Du paa din Læsning? Hvad der er en Saligheds Sag, maa være almindeligt, fælles for os Alle, og det er og kan Læsningen ikke være. Den Hellige Skrift er et dyrebart Kjærligheds-Brev, Herren har skrevet til sin Menighed, og uden den kunde vistnok, i det Hele og Store, Kristendommen

ikke gaa frem fra Lys til Lys, fra Forklarelse til Forklarelse, fra Naade til Naade. Vorherre vil sørge for, at den kan komme Menigheden, Hans Brud, tilgode, ikke saaledes, at hver Enkelt kan arbejde sig igjennem den, men saaledes, at der, i samme Grad som Bruden er trofast, vil være dem, som kunne læse den for hende og sig selv, mere eller mindre udførligt og klart. De« — her henvendte han sig til Gutten — »De er aabenbart endnu ung og ny i Troen — ellers vilde De ikke have kunnet komme med et saadant Spørgsmaal; her staaer jo Deres ældre Venner, lad dem tale, hvis De ønsker en nærmere Forhandling.«

Gutten taug, men bed sig i Læben som i Trods, og saae fortørnet ud. Der var dog Noget i hans Blik, der behagede Højskolelæreren, fordi det vidnede om Trofasthed og Sanddruhed; der var Noget bagved, der var trængt tilside, men ligesom ventede paa Forløsning.

»Ja, Thorolf, lad mig nu tale« — sagde den Første af de to Ældre —, »De taler om den Hellige Skrift, som var den ikke nødvendig til Salighed, og dog gad jeg vidst, hvorledes et Verdens-Menneske skulde blive til et Guds-Menneske, et Guds Barn, og igjendødes uden ved den Hellige Skrift. Thi det er dog vel Guds Ord, som gjenføder.«

»De glemmer, at dertil har vi Daaben, som er Igjendøelsens og Fornyelsens Bad i den Helligaand. Der er det Guds Ord, som gjenføder.«

»Men, naar nu et Menneske har brudt sin Daabs-Pagt, er falden ud af Naaden, og det

nye Menneske i ham er død og borte — og det er jo skeet med os Allesammen —, skal han da ikke gjenfødes paany, og, da Daaben har tabt sin Kraft, saa maa der et andet Guds Ord til, for at gjenføde ham, og dette andet Guds Ord, — hvor er det uden i den Hellige Skrift? Altsaa er Bibelen Gjenfødelsens Middel og nødvendig til Salighed.«

»De mener altsaa, at Vorherres Orden med Gjenfødelsen i Daaben er Han kommen saa galt fra, at den i de fleste, — De sagde endog i alle — Tilfælde maatte kasseres. Det troer jeg ikke. Den staaer fast som han selv. Det er en grundløs og farlig Lære, som er baade imod den Hellige Skrift og Luthers Bekjendelse, at der er to Gjenfødelses-Maader, en af Daaben, der, som De har sagt, for det meste er ubrugelig, og en af Skriften. Den er grundløs, og indtil De kan bevise det Modsatte, lader jeg det bero med denne min Paastand. Men den er ogsaa farlig og sjæleforvirrende; thi den berøver ethvert alvorligt og hjerteligt Menneske Sikkerheden i sin Frelses Sag. Det, der gjør Daaben fast og til en Klippe for vor Tro og vort Haab, det er dette, at der nævner Herren vort Navn og føjer Ordet til dette vort Navn, saa at Han i og med Ordet, forbundet med Navns-Nævnelser, giver os alt det, Ordet lyder paa; hvorimod den Hellige Skrift slet ikke nævner Deres og mit Navn og derfor ligesaa lidt giver os et Ord, hvori vi kan gemme vort stakkels Hjerte. Der er altsaa i den Henseende slet ingen Vished at finde, mens Skriften derimod, naar vi har taget mod Gaven i Daaben, kan oplyse, trøste og opbygge os paa

vor allerhelligste Tro, fordi vi da, naar vi har troet ordet, og taget mod Livet i Badet, har Ret til efter vor Evne og Tro at tilegne os og bruge Alt, hvad der findes i den helligealmindelige Kirke, hvori vi er indførte ved Daaben. Er et Menneske faldet ud af Pagten, da skal han ikke fødes paany, men det, som sov i ham, skal vækkes, det, som var ligesom dødt i ham, skal levendegjøres, Ordet, der blev givet ham, skal staa op i ham, og ligesaalidt som det var en ny Lasarus, der blev skabt, da Herren kaldte ham frem af Graven, ligesaalidt er det nye Menneske, der kommer tillive i et Verdensbarn, naar han opvækkes, et andet Menneske, der skabes i ham, men det er det samme, som fødes i ham ved Daaben!»

»Men« — sagde den Anden — »staaer der dog ikke skrevet, at vi bliver igjennfødte ved Guds Ord, som lever og bliver evindeligen, og er dette Guds Ord ikke den Hellige Skrift? Her nævnes slet ikke Daaben!»

»Nej, det Guds Ord, Peder her skriver om, det er just det Guds Ord, der lyder ved Daaben og slet ikke andet. Peder kunde dog ikke modsige sig selv i et og samme Aandedræt; i det Brev, hvori disse Ord forekommer, skriver jo den samme Apostel: Daaben frelser os, som ikke er en Renselse fra Kjødets Urenhed, men en god Samvittigheds Pagt (eller Tilspørgsel) med Gud, Her nævnes slet ikke Skriften. Nej, her er Sæden, Guds Ords Frø, som der jo ogsaa staaer skrevet: Modtager Sandheds-Ordet, som er indplantet i Eder, og som er mægtigt til at gjøre Eders Sjæle salige. Den Sæd,

indplantet i os, er Ordet ved Daaben. Det Andet er en vild Lære.«

»Da staaer der dog ogsaa skrevet« — udbrød Manden —: »de Ord, jeg (Kristus) taler til Eder, de er Liv og Aand, og det er jo dog Skriftens Ord, skulde jeg mene.«

»De tænker ikke klart; ellers vilde De straks se, at disse Herrens Ord tale for os, i mod Dem. De maa gjøre en lille Forvanskning, for at faae dem til at passe til Deres Brug. Jesus siger ikke: »De Ord, jeg skriver eller lader skrive«, — men: »de Ord, jeg taler, er Aand og Liv«; heller ikke: »de Ord, jeg har talet«, men: »de Ord, jeg taler.« Det passer jo aabenbart slet ikke paa Skriften. Dernæst siger Han ikke saadan i Almindelighed: »de Ord, jeg taler«, men: »de Ord, jeg taler til Eder,« Og seer De nu ikke, at det stemmer nøjagtigt med vor Paastand; thi hverken De eller jeg kan paavise et eneste Ord, Vorherre taler uden ved sine hellige Indstiftelser, den Hellige Daab og den Hellige Nadver, ligesaalidt som De eller jeg kan paavise et eneste Sted, hvor Han taler til os uden just der, hvor Han nævner os ved Navn i Daaben og, naar Han har gjort det, taler til os i Samling med Menigheden ved Nadveren. Og nu vil jeg just ud af den Hellige Skrift, for hvilken De jo bøjer Dem i den Grad, at De næsten ikke ænser Noget udenfor den, henvende de Ord til Dem, og bede Dem ret at vise dette Skriftord den Højagtelse, De lader til at have for den Hellige Bog, Herren har sagt til Farisæerne og de Skriftkloge — og det staaer i Skriften —: I randsage Skrifterne, fordi I mene, i dem at have et evigt Liv; og

til mig ville I ikke komme, at I kunne faae Livet. Tag det til Hjerte! Lad os ikke bruge Skriften til det, den slet ikke er givet os til, og derover maaske forsømme at bruge den til det, hvortil den skal bruges. Hver Ting til sit Brug; Daaben til sit, Nadveren til sit, Fadervor, Forkyndelsen og Skriften til sit. Randsag Skriften — ikke for deri at finde Livet og Herren, men for at faae større og større Oplysning, Trøst, Glæde og Opbyggelse deraf, som Apostelen skriver — efter at De selv er kommet til Ham selv, hvor Han staaer ved Daaben, det eneste Sted, hvor vi fra Først ar finde Ham som vor Frelser.«

»Det er fordærvelig, sjælemorderisk Lære, — raabte den Anden i stor Forbittrelse — og aldrig, saalænge jeg lever, vil jeg give den Medhold, men bekæmpe den til Døden.«

»Ja, som De vil« — svarede Læreren — »men husk paa, at Skrig og Fordømmelses-Raab uden Beviser har kun saare lidt at sige i Sandheds Verden, skjønt de desværre har altfor meget at sige i denne Syndens og Skinnets og Selvbedragets Verden, hvor man tidt troer, at den, som raaber stærkest og højest, har Ret, og hvor Mange saaledes fra første Færd komme skjævt ind paa Kristendom.«

Den tredje Mand, som havde hørt til, men slet Intet sagt, gav Læreren Haanden og sagde:

»Jeg tør ikke give Dem Ret, men mig tykkes dog, at vi som vil have den samme Jesus til vor Frelser i Oprigtighed, vi kunde nok se mildt til hinanden som Brødre.«

»Det mener jeg ogsaa: det er ikke fra os Forkættelsen udgaaer. Vi tro, at der er Mange, Mange, som har Troen, og blive salige ved denne Tro, tiltrods for, at de er langt tilbage i Oplysningen og i deres Tanker forplumre Saliggjørelsens Orden. Har de »Ordet« og tro er det ærligt, da skal det gjøre dem salige, og paa hin Dag skal Mange se, at det, de satte højest i deres Betragtning, det var tidt kun Hø og Straa, som opbrændtes, og som just forsinkede dem i at naa den rette Vækst i deres Kristendom heneden; men at det lille Ord, de dog gjemte i deres Hjerter, og som de ikke vidste, var den dyre Skat, der skal være den Ædelsten, for hvis Skyld de kom ind i Himmeriges Rige. Men det maa De ikke forlange, at vi skal tilstaa dem at føre det store Ord, og at herske i Herrens Menighed over os og at kunne lukke ind og ud efter eget Paafund. Thi de er aabenbart kun Børn, der skal sidde paa lave Skamle, og oplæres til den sande Kristendom, hvad enten de er Professorer eller Bønder.«

Den Unge havde under denne Samtale siddet urolig; hans Blik vandrede fra den Ene til den Anden, som om han, naar Læreren talte, søgte Bistand imod sine egne Tanker og den Fremmedes Ord hos de ældre Ledsagere. Det var klart, at, skjønt han ikke vilde give tabt, Betragtningen hos ham ikke var groet saa fast, og det Inderste hos ham ikke saaledes lænket, at han var uimodtagelig for et sundt og rent Vidnesbyrd.

Kort efter lagde Skibet til Land ved Bryggen, og de Rejsende spredte sig, hver efter sin Bestemmelse.

Vi vender nu igjen tilbage til hin Dal, hvor denne Fortælling begyndte. Thorolf var kommen hjem og med ham hin Udsending fra en gudelig Forening, den Mand, om hvem han havde skrevet til Eli, at han havde aabnet hans Øjne for Fordærvelsen, der var bagved. Denne Mand havde holdt mange Forsamlinger i Bygden, var veltalende og havde gjort stærkt Indtryk. Og det kjendtes efterhaanden paa Tilstanden, hvor dybt hans Tale var trængt hos Mange. Det var et haardt Ord, han bragte, om Menneskehjertets fuldkomne Fordærvelse, eller som Thorolf havde sagt, Djævelskab: Alt, hvad der rørte sig i dette Hjerter var kun Affødning af det Onde og den Onde, og Helvede gabede, og Djævelen udstrakte sine Kløer, — der var stængt ude paa alle Sider. Og paa denne bælgmørke Grund malede han saa gjerne i Slutningen af sin Tale Frelsen ved Kristus, Hans Lidelse og Død; men glemte ikke at føje til, at vilde man ikke tage imod Troen — og hvorfra skulde man faae den i et helt djævelsk Hjerter? — saa forvandlede Frelseren sig til en Dommer, der vilde gribe de Vantro og frygtelig hævne sin fornærmede Majestæt. Under disse Taler sad Thorolf, — selv talte han ikke i Forsamlingen — og saae ud over Skaren, ud over sine gamle Venner og Frænder med et fordømmende haardt Udtryk i sine Træk. Kun

stundom, naar hans Blik faldt paa Eli, mildnedes, det, og et Blik af den gamle Ild lyste ud af hans Øje; engang imellem var det endog, som glemte han, hvor han var, og kun hun var tilstede for ham, mens en stærk Glød brændte hos ham og slog ud af hans Blik.

Der var, som sagt, en mægtig Tiltrækningskraft i Lægprædikantens Ord — de maatte Alle hen og høre ham, selv de Letsindigste og Raaeste. Men hos de Fleste viste der sig dog ikke nogen Forandring, selv efter længere Tids Forløb. Man hævede Taleren til Skyerne og kunde ikke blive træt af at berømme hans Gaver, ja, man kunde endog høre En sige, naar der var prædikeret næsten kun om Helvede: »Han taler os, Fa'en ta'e os, ind i Himmerig!« hvortil en Anden bemærkede: »Hvad nytter det, naar den Onde ta'r os, før vi komme derind?« — Men de blev, hvad de var. Hos Andre var Indtrykket stærkere, saa at de ved Dag og Nat gik som i en Rus, og kun kunde tænke paa, hvad de havde hørt, uden at de dog kom videre i Klarhed over Frelsens Vej; thi Vejlederen havde altid kun det Samme at sige, og der var ingen Udviklings-Spire i det Ord, han kastede ind i Sjælen. Nogle blev forfærdede og drømte tidlig og silde om Djævel og Helvede, og vidste ikke, hvorledes den Frelser, der taltes om, skulde kunne rive dem ud af Svælget, hvorfor de stadig gik enten i krampagtig Uro eller i stille Fortvivlelse. Atter Andre fik, efter at have hørt den Fremmede nogle Gange, den Tro, at nu hørte de til »de Vakte«, var troende Guds Børn, og gik da i deres Kreds og gjentog, hvad de

havde hørt Øjvind (saaledes hed Manden) sige, udtalte Dommens Ord, og afskar dem, som ikke vilde høre eller gjorde Indvendinger, al Udsigt til Frelse. Saaledes stod Sagerne nu i Bygden; Forvirring og Bitterhed havde sneget sig ind, onde Ord og Løgnens Rygter skilte ad, hvad der før havde været sammen, uden at der var kommet noget Andet istedet, hvorom man kunde samle sig: kun Menneskeord, taagede, men svulmende som en Sky af Torden og Lynild, uden Troens Solskin, Varme, Glæde og Hvile. Nogle var der, som hørte tause til, men gik stille hen og uden at træde op for eller imod. Iblandt dem var gamle Even og Eli med flere Andre, især Kvinder.

Thorolf havde, straks han kom hjem, havt en Samtale med Eli. Han traadte ind i Stuen uformodenlig en Morgenstund, da hun sad ene og spandt. Eli sprang op, da hun saae ham og gik ham imøde, mens hun afvekslende blev rød og bleg; hendes unge Kjærlighed rørte sig ved Gjensynet i Glæde; men da hun heftede Øjnene ret paa ham, studsede hun, lod Armen synke og slog Øjet ned. Saaledes havde hun ikke tænkt sig ham. Han stod der høj og rank, stirrende paa hende; der var en Blandingsskrift i hans Aasyn, — det var ikke en Følelse, der fyldte disse Træk: et lidenskabeligt Elskovs-Blink i hans Øje, men en streng tillukket Mund med skarpe Linier. Han ilede hen imod hende; men saa stod han pludselig stille, ogsaa hans Arm, der var løftet til Favntag, faldt ned, og nu gik han langsomt hen, rakte hende

Haanden og sagde med undertrykt Bevægelse i Stemmen:

»God Dag, Eli!«

»Velkommen. Thorolf; naar er Du kommen?«

»Igaar Kveld; det var mørkt, og jeg var syg, Eli, saa syg om Hjertet, ikke fordi mit Legem fejler Noget, men min Sjæl var træt, og det tyktes mig, at jeg ikke var hjemme her mere.«

»Traf Du da ikke Fa'er og Mo'er din? Og blev de ikke glade?«

»Jo, men der er Noget, der staaer imellem. Eli, jeg maa tale med Dig, hvor Ingen forstyrres. Kom ud med mig i Birkelunden hist. Der kan vi tale sammen.«

Eli fulgte ham taus og bly. Der stod en Taage for hendes Øje, og hun følte, at der forestod hende Noget, som ikke var lyst.

Da de var komne ud i Lunden, pegede Thorolf paa Bænken, og Eli satte sig; han blev staaende oprejst foran hende.

Efter en Pause spurgte han: »Har Du tænkt over hvad jeg skrev, Eli? Er vi enige?«

»Thorolf, jeg har tænkt meget; men jeg forstaaer mig ikke paa Dig, og hvad Du skrev. Jeg har ventet, til Du kom hjem, at vi kunde tale om det.«

»Du sagde tidt før til mig, at jeg var for vild og voldsom, ogsaa i min Kjærlighed til Dig, og at Du ønskede mig anderledes. Eli, nu er jeg anderledes; se jeg staaer her — før sad jeg hos Dig; jeg har ikke rørt ved Dig som din Fæstemand; jeg har trængt mit gamle Hjerte tilbage; jeg har faaet noget større at

tænke paa, — er jeg Dig nu heller ikke tilpas?»

»Hjerte forstaaer nok Hjerte uden udvortes Bevisninger; men jeg synes, at vi er ikke komne hinanden nærmere nu; der er en Skygge imellem os, Thorolf. Hvad er det?»

»Jeg skrev Dig til, hvad jeg havde seet »bagved«; er Du enig med mig?»

»Thorolf, det, Du skrev om, har jeg ikke seet eller anet bagved. For mig var det en skøn, straalende Verden, som vinkede, og hvortil min Hu stod; for Dig er det en mørk, skrækkelig Fortærelsens Hule, som fylder mig med Gysen. Jeg veed nok, at der er en saadan Hule, men ikke bagved mig, den er nedenunder Dig og mig; men jeg kan og tør ikke skue derved, da bliver jeg svimmel, mit Blod bliver iskoldt, og Rædsel griber mig; jeg maa vende mit Øje mod det Lyse og Straalende, saa løftes jeg, saa stiger min Kjærlighed til Gud, og jeg føler, at jeg er skabt til Ham, og saa kan jeg blive saa inderlig varm, glad og tillidsfuld.»

»Eli, har du da aldrig seet det Dyb af Ondskab, der i ligger i dit eget Hjerte, saa Du er blevet bange for Dig selv? Det er Vejen, hvorigjennem Du skal gaa, for at komme til Frelsen, der gives ingen anden.»

»Jo, jeg har seet min Syndighed og veed, at jeg kunde ikke frelses, hvis ej Gud Fader havde sendt sin Søn herved. Jeg veed og troer, at uden Ham maatte jeg og Alle gaa til Stedet henedenunder. Er det ikke nok, at se og føle dette, for at gribe Frelsens Haand, og lade Jesus drage mig ind i sit Rige. Skal jeg da nødvendig se paa mit Hjerte som paa et

helt sort Ugudelighedens Rum? Ak, da maatte jeg forgaa! — Jeg har holdt af Dig, Thorolf — og Graaden dæmpede hendes Stemme — og i denne Følelse for Dig syntes mig, der var noget Godt; thi jeg elskede din Sjæl, Thorolf, og jeg følte, at jeg for Dig kunde offere Alt, hvad jeg maatte, og det er saligt, synes jeg, at kunne give sig saaledes hen og glemme sig selv; i en saadan Følelse tykkes det mig, at jeg klarere kan se Guds Søns Kærlighed, der glemte sig selv for os.»

»Eli,« — raabte Thorolf, og han stødte Ordene frem, som om han maatte overvinde sig selv, for ikke at bukke under for hendes taarefulde Ynde — »Eli, vor Kjærlighed var kun Kjøds-Lyst, kun Djævelskab; først naar vi har seet det og forsaget den, fordømt denne Kjød-Kjærlighed, kan Aands-Kjærligheden komme.»

Eli rejste sig, hendes Kind var bleven ganske bleg, men der lyste en Dronnings Adel paa hendes Pande, i hendes Øje, da hun stod der rank som en Heltinde, der værner om sit dyreste Eje og sagde:

»Thorolf, jeg og Du har vel haft Synd, ogsaa i dette, og maa bede Gud om at være os naadig, men saaledes som Du nu taler, er det mig, som jeg oplever selv, hvad jeg har læst om Agnete og Havmanden, der kom Ind i Guds Kirke, for at hente hende, men alle de smaa Billeder vendte sig omkring«. Alle min Sjæls bedste Billeder vender sig omkring i dette Øjeblik for de Ord, Du har sagt; de gyser og skjælver for denne Tale, de skjuler sig for mig. Thorolf, jeg har givet Dig mit Ord; jeg skal vente og bie, til Du kalder det

Ord tilbage; men indtil da kan jeg ikke mere være ene med Dig.«

Hun brast i Graad og gik stille bort. Thorolf havde staaet der og stirret paa hende; aldrig før havde hun været saa skøn i hans Øjne; hans tilkæmpede Styrke var smeltet hen for hendes Taarer, alt Andet forsvandt i Øjeblikket for ham, hans gamle, vilde Elskovs-Glød slog ud i Flamme; han styrtede efter hende, klamrede hende fast til sig og raabte: Eli, jeg elsker Dig; jeg maa glemme Alt, naar Du saaledes seer paa mig og taler til mig. Bliv og lad os sætte os som i de gamle Dage?»

»Saaledes kan jeg heller ikke have Dig nu, ja, allermindst nu, da Du har talt saaledes til mig og om din forrige Kjærlighed. Gaa, Thorolf, og lad Gud gjøre det godt, om det nogensinde kan ske efter denne Time.«

Han vovede ikke at følge hende og blev tilbage i Lunden. Men, da han var ene, kastede han sig ned paa Jorden med alle Tegn paa en mægtig Sjælskamp. »Hvor er Fred, o, Gud? Giv mig kun at ville Eet; jeg slides til to Sider!«

I Thorolfs Hjem var der kommen Tyngsel, større end før, i denne sidste Tid. Hans Fader, Øjsten, var en villiesstærk Gamling, der var vant til at raade og tillige var noget stolt af sin Rigdom og Anseelse; han havde sendt Sønnen til Landbrugsskolen, for at hævde sin Forrang i Bygden, naar Thorolf kom hjem og kunde gaa foran i Gaardens Drift og staa fremmest i Kundskab blandt Dalens Gutter. Men han mærkede snart, at

denne havde bragt Andet hjem med sig, end han tyktes om; det var ikke Landbrug, der blev synderlig Tale om. Vel gjorde Sønnen sin Gjerning trolig og efterkom Faderens Paalæg; men hans Hu stod dog ikke til disse Ting, og der var intet Opsving, som Øjsten havde ventet, i Thorolfs Gjerning. Hvad Tid, han havde tilovers, tilbragte han gjerne i Samling med den fremmede Mand, Øjvind, og hvad de havde for i Bygden, behagede slet ikke den Gamle; thi han var en verdslig Mand, der kun efter Sædvane havde Noget med det Evige at gjøre. Thorolf havde dog fra sin Barndom saamegen nedarvet Ærbødighed, ja Frykt for sin Fader, hvis Villieskraft han kjendte, at han ikke ligefrem talte til ham om sin nye Livs-Betragtning, eller trængte ind paa ham, for at faae ham omvendt. Men der var ingen Fortrolighed, intet Hjerteforhold mellem Fader og Søn, og Øjsten saae med Sorg, at den Søn, i hvem hans Fremtids-Haab om Verdens Ære og Anseelse for Ætten havde gjemt sig, havde givet sig hen i en Retning, som kun slet varslede om dette Haabs Opfyldelse. Han havde ogsaa i Førstningen talt strenge Ord til Sønnen; men han mærkede, at hans Magt i dette Stykke var brudt, og Thorolf, hvis Villie ikke var mindre stærk end hans, havde, naar Talen kom herpaa, saa bestemt næsten trodsigt afvist hans Indblanding, saa han følte, at han maatte her give Slip paa sin Myndighed. Men dette Forhold havde bragt en rugende Tyngde ind i Hjemmet, saa der blev taust og tvært, naar Fader og Søn var i samme Stue.

Moderen, Ingeborg, var en blød, bly og sky Kvinde; hun havde dybe Længsler, men ingen stor Kraft, og lod sig derfor let kue af den stærke Husbond, som aldrig havde kunnet finde Tilhold for det Inderste i hendes Hjerter eller Løsning og Forklaring af, hvad der rørte sig hos hende — han kunde ikke drage det frem i Dagslyset til Frigjørelse. Hun havde da fundet sit Livs Trøst og Hvile i Kjærligheden til sit eneste Barn, Thorolf, der ogsaa gjengjældte hendes Æmhed med en stærk, ogsaa her stundom voldsom Vedhængen ved denne Moder. Men, som hun var den Svage og han den Stærke, saa havde Sønnen fra sine spæde Aar vundet Herredømmet over Ingeborg. Mandens kolde Styrke stødte hende bort og skræmte hende, Sønnens varme Styrke støttede hun sig til, og fandt sin Glæde, saa at sige, i at gaa op i ham. Og dog var der Øjeblikke, hvori hun følte, uden at kunne forklare sig det — thi dertil var hun altfor sky selv overfor sine egne Tanker, — at der dog var Noget, hun ikke kunde finde hos Thorolf, et Savn, en Længsel, han ikke kunde udfylde. Saa sukkede hun og kunde græde lidt. Hans Vildskab og Lidenskabelighed kunde hun godt bære over med; men der var Noget, han skyggede for, og som hun savnede fri Udsigt til. Men, da han var borte i det lange, lange Aar, var hun meget sorigfuld og følte sig saare ene, og hun syntes, at Alt, hvad hun trængte til, maatte dages, naar hun atter havde ham hos sig.

Han kom nu hjem, og Moderen tog med Hjertebanken imod den længe savnede Søn.

Snart mærkede hun, at der var foregaaet en Forandring med ham. Han talte om Ting, hun aldrig før havde hørt ham offere et Ord. Han talte om Gud og om Synd, og der var en skærende Klang i hans Ord. Hun lyttede, som hun jo var vant til at lytte, naar han talte, vant til at tro, at hun gjennem Thorolf skulde modtage, hvad hendes syge Hjerter begjærede. Under hans Tale kom de skjulte Længsler frem, hun spurgte sig selv, om det var dette, hun hidtil havde savnet, og som nu bødes hende, om ikke den Tomhed, hun tidt havde følt, her skulde udfyldes, og det ganske rigtigt ved Sønnen, som hidtil havde bragt hende Alt, hvad hun havde nydt af Tilværelsens gode Indhold, og om her nu ikke var Udsigten til det, hendes Hu stod til. Rigtignok havde hun ikke anet, — thi klart havde hun jo ikke tænkt derpaa — at Udsigten skulde være til saa mørkt et Syn som det, Thorolfs Ord pegede paa; hun havde, som Eli, forestillet sig noget lyst — og hvilken længselsfuld Sjæl gjør ikke det? — men dog — det var vel saaledes Sandhed, og, om Synet end var mørkt, der bødes dog til allersidst en Gud at støtte sit Hoved til, om ogsaa Vejen dertil gik kun igjennem Torne og Tidsler, kun igjennem Mulm og Rædsel; — tilsidst lovedes der jo dog Lys og Fred. Thorolfs Brug af den Hellige Skrift — for hvilken hun fra sin Barndom nærede en dyb Ærbødighed som den eneste Nøgle til Guds Riges Dør — hans Kundskab i den, som nærmest viste sig i en ihærdig Sammenstilling af alle de stærke Tordentaler, især af den gamle Pagts Bøger, hvormed

Jehova slaaer Israels Ugudelighed til Jorden, — gav hende en fast Forvisning om, at han talte udaf Guds Ords Sandhed. Saa var det da ikke underligt, at den hjemkomne Søn fik en endnu større Magt over Moderen end nogensinde før, og at han her fandt en villig Tilhørerinde, der bøjede sig ydmygt for hans saakaldte Kristendom. Vel var der ikke Glæde og Lysning i deres Samtaler — men der var et blødt, svagt og forgjemt Hjerte, der længtes efter Gud og vilde tro Alt, og underkaste sig Alt, for dog tilsidst at finde Gud. Øjsten mærkede det, at Moder og Søn dannede et lille særskilt Samfund i Huset, hvorfra han var udelukt, og der kom derved en dybere Kløft endnu end før imellem ham og Hustruen. Han talte hende ogsaa nogle Gange haardt til i Begyndelsen; men skille hende fra Sønnen — nej, det nægtede han ikke, og det virkede kun til, at Aandedrættet blev endnu tungere og mere trykkende end før i Hjemmet. Øjsten var en Mand, som ikke for Alt i Verden vilde, at Nogen skulde mærke, at der var kommen Forstemning eller Ufred i Huset, og at han ikke kunde beherske Forholdene i sin Gaard, var det saa kun i et eneste Stykke; thi derved vilde Huset komme i Folkemunde og hans Anseelse lide Skaar, derfor lagde han ingen Hindringer ivejen for sin Søns og sin Hustrues Deltagelse i de gudelige Forsamlinger, den fremmede Lægprædikant holdt; ja han gik endog selv stundom med. For den Udenforstaaende stod det altsaa til som sædvanlig hos Øjstens.

Nogle Uger efter hin Samtale mellem Thorolf og Eli var der Forsamling hos Elis

Forældre. Man samlede efterhaanden, og en Timestid før det bestemte Klokkeslet var allerede en lille Klynge tilstede i den store Stue, hvor der skulde synges og tales. Iblandt Andre saaes ogsaa Ingeborg og Thorolf, Even og Inggjærd Baardsdatter, som vi kjende fra det Bryllup, som er skildret. En af Sognets Præster, der boede nogle Mile borte, var der ogsaa, og havde ført en Fremmed med sig, som i denne Tid opholdt sig i hans Hus som Gjæst. Da Thorolf saae ham, gjenkjendte han hin unge Mand, han paa Dampskibet havde tiltalt. De hilste hinanden, Thorolf mørkt og halvt trodsigt, den Anden mildt og klart.

Der var først lidt Forlegenhed i Stuen; der taltes næsten ikke, som det tidt er Tilfældet, naar der ventes noget Ualmindeligt og navnlig noget Opbyggeligt. Man vil ikke tale dagligdags — det er altfor menneskeligt; og man har maaske ikke Fylde nok til at sige Noget, der passer til Anledningen. Saa tier man.

Men Inggjærd kunde ikke længe tie. Paa engang udbrød hun:

»Mon han kommer? Han har travlt. Der er kommet Røre i de døde Ben heri Bygden. Han maa gaa fra Hus til Hus. Der er nu Bjørn i Bakken. Der kom han ind forleden og traf Kjærringen, der sad ved den lasede Vugge. Gutten hendes var syg og talte vildt, noget ondt Helvedes Tøj, og Kjærringen græd. Da sagde han: Det er af Djævelen, dit Barn taler. Lad os falde paa Knæ og bede. Men hun blev vred og sagde: Siger Du, at min lille Halvdan har Djævelen; pak Dig ud, bort fra vort Hus!

Men han er trofast og blev, formanede og straffede. Siden gaaer han hver Dag derhen og prædiker Bod og Bedring, skjønt hun og hendes Mand viser ham bort hver Gang. Er det ikke Ret, har Gud ikke aabnet ham denne Dør, og skal han ikke sige Sandhed? Ikke sandt Fa'er? — her vendte hun sig til Præsten med en Mine, som sagde, at hun just ikke stolede paa hans Dom.

Den Adspurgte blev forlegen og rømmede sig, inden han svarede:

»Jo, — under visse Omstændigheder kan man vel — have Ret til — det vil sige — man maa vide — —.«

»Nej, det er ikke Ret, men det er Uret. Det var ikke Gud, som aabnede Døren, men det var den Uvedkommende selv. Hvor mon et Menneske har faaet Klarsyn til ved første Øjekast at se, at et lille Barn taler af Djævelen, og hvor har han faaet Fuldmagt til at gjøre et Dolkestik i en bedrøvet Moders Hjerte? Og at nøde sig paa i et Hus, naar de, Gud har sat til at styre der, siger: Gaa! — det har man idetmindste ikke lært af Vorherre Jesus; thi Han siger til sine Venner: Naar I gaaer ind i et Hus, og de vil ikke modtage Eder og ej høre Eders Tale, da gaaer ud af det Hus og ryster Støvet af Eders Fødder, — og det Budskab, Hans Venner bragte, det havde de virkelig fra Ham og det var sandelig ikke et Budskab om Djævelen, men et Budskab om Naade og Frelse. Hin Mand har baaret sig ukristeligt ad, men ogsaa umenneskeligt; saaledes kan kun et Menneske bære sig ad, naar hans menneskelige Følelse er afstumpet, Følelsen

for Ret og Kjærlighed, og naar han ingen Blussel har for ukaldt at trænge sig ind paa Folk, men har tabt Agtelsen for sig selv og Andres Menneskeret. Men jeg kan ikke tro, at han, Du taler om, har gjort det, som Du siger — det er vist kun et ondt Rygte om Manden.«

»Hvad taler Du om Menneskeret, — det Menneskelige er sort og ondt Altsammen, det har ingen Ret, og Gud vil, at vi skal trampe det i Støvet.«

Den Fremmede saae alvorlig paa hende, derpaa sagde han:

»Med Dig vil jeg ikke tale — Du synes at have tabt Maalestokken for, hvad der er sømmeligt og usømmeligt. Men her er jo Andre tilstede. Troer I virkelig, at det Menneskelige er djævelsk? Er der slet ikke Noget tilbage hos os, som minder om, hvad Gud dannede os til, slet ingen Rester af det Guds Billede, hvori vi skabtes? Er Alt hos os Sorthed fra Helvede? Man siger: det er menneskeligt at synde: — lad os vende det om og sige: Nej, det er just det Umenneskelige at synde. Det Menneskelige er »Guds Skabning, Ordning og Velsignelse«, og var der ikke noget Menneskeligt hos os, som Gud vedkjender sig, saa kunde vi heller ikke oprejses. Hvad er Forløsning? Der skal Noget løses hos os — er det det Onde, der skal løses — det maa det jo være efter hin Lære, som siger, at Alt er ondt hos et Menneske — eller ligger det ikke i Ordet, at det er noget Godt, som skal løses, og som, hvis det ikke bliver løst, tilsidst bliver knust, saa Mennesket er ikke Menneske længer, og da er Alt tabt i Pinestedet? Derfor siger

Herren til Simon Peder: »Fra nu af skal Du fange Mennesker.«

»Der staaer skrevet: Herren saae, at alt Menneskehjertets Paafund var ikkun ondt hver Dag; der er Ingen, som gjør godt, end ikke Een;« — det var Thorolf, der pressede disse Ord frem, og saa taug stjlle.

»Ja, jeg kjender denne Misforstand paa hele Frelsens Husholdning og paa Skriftens Ord. Der er jo endog fornylig i vort Land en Præst bleven anklaget som en Giftblander af dem, som skulde vide bedre Besked, fordi han har sagt, at der var en god Plet Jord i ethvert Menneskehjerte, som kan tage imod Ordets Sæd. Saa maa vel Vorherre Jesus heller ikke sige: »Noget faldt i god Jord og bar god Frugt — det er dem, som beholder Ordet i et smukt og godt Hjerte.« Han maa jo først fremfor Alle forkættres; thi Han lader det ikke blive ved at kalde »en Plet« god; Han siger uden Indskrænkning: »god Jord«. »et smukt og godt Hjerte«. Er han ogsaa en Giftblander? — Saa maa Gud Fader selv forkættres, naar han sender Engelen til Hedningen Kornelius, om hvem Skriften siger, at han var from og gudfrygtig — læg Mærke til det — før han blev Kristen, og til hvem Engelen siger: Dine Bønner og Almisser er stegne op til Gud og ihukommede. Var det kun noget Ondt eller var det noget Godt, der steg op til Gud fra denne Mands gamle Hjerte? Er Gud Fader ogsaa en Giftblander? I veed ikke, hvad I siger, naar I taler saaledes. Ganske vist, — disse Ord i Skriften maa sammenføjes med andre Ord i den, som siger, at Menneskets Hjerte er ondt fra Ungdommen

af, for at vi kan faae fuld Forstand paa, hvorledes et Menneske nu er. Thi Sagen er denne, at vort Hjerte og hele Væsen er efter Naturen sygt til Døden formedelst Synden, at det maa gaa til evig Fortabelse, hvis der ikke skeer en Forsoning, en Forløsning. Men saa meget af det gode Gamle fra Paradis maa der være, at vi kan med det gamle Hjerte længes efter Gud og Hans Naade, kan, som den dødslagne Mand, lade den barmhjertige Samaritan gyde Olie og Vin i Saaret og lade Ham bære os til Herberget, for at plejes og helbredes. Uden den Samaritan maatte vi fortabes; men det, Han skal rejse op: det maa dog trods al dets Besmittelse høre Ham til, det, der skal helbredes, er dog ikke selve Sygdommen, men det, som Sygdommen vil slaa ihjel — det er det Menneskelige. Derfor er det Fortvivlelsens Prædiken at tale, som om Mennesket var et Dyr eller en Djævel. Thi saa var der ingen Frelse.«

»Og hvad Godt er der da hos et naturligt Menneske?« — spurgte Thorolf.

»Lad os blive ved det ganske Almindelige, som falder enhver i Øjnene, selv hos de kjødeligste Mennesker. Er det noget Godt eller Ondt, at en Moder elsker sit Barn, glemmer sig selv for det, negter sig selv Ro og Hvile for at pleje det, ja, kan gaa i Døden for det?«

Thorolf svarede: »Det gjør selv Dyrene for deres Unger.«

»Og skal vi ikke vende Sagen om og sige: Det, at selv Dyrene kan elske paa deres Viis deres Unger, er et Vidnesbyrd om, at Mennesket ikke er faldet i Lighed med

Djævlene. Thi hele Naturen faldt med Mennesket, Jordens Herre, og var Mennesket blevet en Djævel eller hel sort, da var ogsaa Naturen og Dyrene blevne djævelske. Nu er der vel megen Sønderrivelse, megen Grimhed og Ondskab at opdage trindt omkring i den ubevidste Skabning; men der er ogsaa Rester af den medskabte, oprindelige Paradis-Natur, hvor Alt var Fred og Herlighed, og der er selv hos de dybest sunkne og forvrængede Dyr, som hos Rovdyrene, Spor af det Gode. Det er et Vidnesbyrd om, at Mennesket har heller ikke tabt den sidste Levning af Guds Billedet; thi saa maatte Jorden ogsaa være et blot Helvede. — Hvilken Søn tør sige, at hans Moders Hjerter er et helt ondt Hjerter?»

»Lad en Moder, som er vakt, selv svare for sig,« — sagde Thorolf med dyb Røst; men der var en underlig Spænding i hans Træk. — »Moder, svar, — hvordan er dit Hjerter? Er det ikke helt ondt?»

Alle stirrede paa Ingeborg, som sad der bleg og næsten sammensunken. Hendes Hoved bøjede sig dybt, da hun spurgtes saaledes af Sønnen. En af de Andre, der sad hos, støttede uvilkaarlig med Haanden til hende, som af Frygt for, at hun skulde synke ned af Stolen. Det var som en Gysen gik over de Samlede, og Alle holdt deres Aandedræt; man kunde høre et Blad falde i den tause Kreds. At en Søn krævede af sin Moder, at hun aabenbart skulde fordømme sit Moderhjerter, — det var dog Noget, som forfærdede Alle.

»Svar ikke« — sagde den Fremmede — hvad Du saa vil tilstaa for Gud i dit

Lønkammer, — svar ikke her, hvor alle disse ere tilstede. Svar ikke!»

»Hun skal svare — raabte Thorolf, der var bleven blussende rød, og hvis Voldsomhed brød ud i sin fulde Kraft; — hun skal svare. Du har ført ugudelig Tale om Menneskehjertet, Du har forstyrret vor Andagt, Du giver os Sjælegift, saa skal der svares af En, der kjender Sandhed. Du har selv bragt Spørgsmaalet frem. Svar Moder, er dit Hjerter godt eller ondt, er din Kjærlighed til mig en god Ting eller kun Egenkjærlighed?»

Ingeborg saa skræmt op, — det dirrede om hendes Læber, og det var som med et Gravsuk, at hun sagde:

»Det maa vel være saa, som Du siger Thorolf; mit Hjerter er ondt.« Men i det Samme sank hun til Siden i Elis Arme, som havde nærmet sig og lod den gamle Kvindes Hoved hvile op til sit Bryst.

Den Fremmede var staaet op, en Harmens Glød i brændte paa hans Pande. Han sagde:

»Ja, Du, som taler saaledes til din Moder, Du er vel paa Vej til at dræbe det Menneskelige hos Dig. Men nu tør jeg sige, at, siden Du forstaaer Dig saaledes paa Kjærligheden hos en Moder og kan saaledes sætte din egen Kjærlighed tilside til din Moder, saa kjender Du heller ikke Guds Kjærlighed, hverken Hans til Dig eller vor til Ham. Det er kun Trællefrygten, Du kjender; og som Du siger, at det er Egenkjærligheden, der bandt Dig og din Moder sammen, saaledes staaer Du udenfor Gud Faders og Sønnens selvforglemmende og

opoffrende Kjærlighed — og det er atter kun Egenkjærligheden, der gjør, at Du vil være en Kristen. Du er bange for Helvede, Du elsker ikke Himmerig og Ham, som er derinde, Du er en Slave og intet Guds Barn. Vorherre aabne dine Øjne og dit Hjerte itide. — — Dog, jeg seer, at der er mere Menneskelighed i dit Hjerte end i dine Ord og din Færd; din gode Natur gaaer over din slette Optugtelse. Du give den Sejr!»

Disse sidste Ord blev talte med mildere Stemme; thi Læreren saae Thorolf ligge paa Knæ for sin Moder og gjemme sit Hoved i hendes Fang, idet han bad: »Tal til mig, Mo'er, lille, kjære Mo'er;«

Imidlertid var Flere og Flere kommen til, og Storstuen var bleven ganske fyldt. Ingeborg var kommen nogenlunde til sig selv og sad stille ved Siden af Eli, mens Thorolf var gaaet hen til sin Plads. Endelig kom den, man ventede paa. Han var høj og af Middelalder, noget foroverbøjet med skaldet Hoved og de tynde Sidehaar strøgne tilbage. Hans tætte, buskede Øjenbryn skyggede over de store dybtliggende Øjne; hans Læber var tynde og hans Ansigtifarve bleg.

Han taledede nogle Ord med Værten, Elis Fader Thorsten, og gik derpaa hen paa en ophøjet Plads, hvor der stod et Bord og en Stol. Han begyndte saaledes:

»Jeg kommer lidt silde; thi jeg har haft en alvorlig Forretning i Herrens Tjeneste; min Sjæl er tung, thi Verdens Ondskab er stor, og jeg bærer min Del deraf. O, hvor vilde jeg, at jeg kunde raabe af Struben: Land, Land, Land, hør Herrens Ord!«

Derpaa taug han, men sagde straks efter: »Saa lad os begynde i Herrens velsignede Navn og syng Salmen: Ak, vidste Du, som gaaer i Syndens Lænke, hvor haardt det er, det Satans Slaveri.«

Denne Salme blev afsungen med tungt slæbende Tone, og nu begyndte denne Mand at holde sin Tale over Texten: Det er forfærdeligt at falde i den levende Guds Hænder. Den var lang og varede i halvanden Time; den holdtes med Tordenrøst, som dog tidt slog over i en skrigende, hæs Fisteltone. Den handlede mest om Død og Dom og naturligvis om Menneskehjertets topmaalte Fordærvelse, der udæskede Himlens Hævn. Dog var der Redning, naar man blev slaaet ned paa den og den Maade og vred sig i Støvet som en Orm. Men, gjorde man ikke det, da varslede Taleren Herrens Vrede og Hjem søgelse over Bygden. Under denne Tale var der Nogle, som græd og hulkede, Andre som saae sig omkring til de Andre, som for at opdage, om de følte sig trufne; atter Andre stirrede hen for sig som i Drømme, og hist og her saae man Adskillige, som ved i deres Holdning syntes at tilkjendegive, at det Hele kun var dem noget Nyt, der fængslede dem for Nyhedens Skyld. Da Talen var endt, foreslog Øjvind en anden Salme: Kom, Hjerte, tag Dit Regnebrædt!

Da Sangen taug, stod gamle Even op; der var Højsind og mild Alvor i hans Aasyn og hele Skikkelse, som han stod der, og han talte jævnt og stille; det stak velgjørende af imod den voldsomme Ordstrøm, der som et

Styrtebad nylig var udgydt over Forsamlingen. Han sagde:

»Jeg er ikke ordkræng og er heller ikke vant til at sige Meget i en stor Forsamling. Men Et ligger mig paa Sinde. Du« — her vendte han sig til den forrige Taler —, »Du har talt til os om Omvendelse fra Verden, for at frelse vore Sjæle. Og vi kan vel trænge dertil — jeg veed det nok. Men siden Du har talt derom, og dine Ord gaaer her igjennem mange Hjerter, saa tænker jeg, at Du ogsaa vil være os behjælpelig med at formaa Bygdens Folk til at skaffe os et Guds-Hus igjen heri denne Dal. Du skal snart drage bort, — og vor Præst kan kun komme her saare sjælden. Vi har ingen Kirke, som kan forsamle os paa Helgendagene, ingen hellig Klokkeklang lyder Morgen og Kveld ud over Egnen og taler til os om Fred og Guds frygt. Og vi trænger dertil. Folket glemmer lidt efter lidt det Hellige; thi Kirken minder os ikke daglig om, at Himlen er over Jorden. Der er Mange, som længes, men Faa, der har Kraft til at begynde Værket. Jeg for min Part beder til Gud om, at jeg ikke maa lukke mine Øjne, før jeg har seet Kirken paa dens gamle Sted. Kan Du hjælpe os og bruge Ordet til at faae dette sat igang, saa vil vi mindes Dig længe med Tak, og saa har Du gjort noget Godt, som vil staa, naar dine Ord er glemte for længesiden. Jeg troer, at det er en gudvelbehagelig Gjærning. Der er Mange heri Bygden, som har hørt i Kveld hin Klang fra den gamle Kirkeklokke, og det er for mig og dem, som om det er Guds Røst, der kalder

paa os og siger: Glem ikke at bygge mig et Hus — hvorlænge tøve I?«

»Jeg er ikke kommen for at faae Folk til at bygge Kirker af Sten eller Træ; jeg er kommen for at tale Guds Ord ind i Sjæle og Hjerter. Vi veed jo desuden ikke, om det blev et Sandheds og ikke et Forgiftens Ord, der kom til at lyde i den Kirke. Jeg har nok hørt om den Klokkeklang, som her skal lyde; jeg siger kun derom: Tag Jer iagt, at ikke Djævelen kommer i et Lysets Klædebon, at det ikke er ham, som taler lokkende og daarende i den Røst. Og, er det ikke ham, da er det jo kun en Naturtone, men Naturen er besat af det Onde, den kan kun give falske Toner, og Eders Indbildning er en farlig Fjende, der gøgler og drager til Afgrunden.«

»Nej, lad os ingen Kirke faae for det Første« — »skreg Inggjærd — det kunde hændes, at den vilde dysse Folket i Søvn igjen, som var da Alt godt og vel. Nej, der skal stødes i Basunen, saa det gjalder og gaaer til Marv og Ben, at Folk kan ræddes for Dommen. Mig tyktes før, at denne Slægt skulde bygge et Guds-Hus; men nu siger jeg: skulde dette Folk, som er forbandet, bygge med paa Templet; det passer sig ikke, siger Serubabel, at Samaritanerne og vi bygge sammen. Men der er en lille Flok af dem, som er udrevne som en Brand af Ilden, og den skal gaa ud af denne Slægt, lukke de Ugudelige ude, og saa er Tiden kommen, da vi kan bygge.«

Der blev Uro i Forsamlingen. Nogle stod op og samlede sig i Grupper; andre blev siddende og talte med deres Sidemand — for

eller imod, alvorlige eller smilende, forargede eller spottende, som Enhvers Sjæls-Tilstand nu var. Det var ikke hyggeligt derinde.

Nu stod den anden fremmede Mand, Højskolelæreren, op, og spurgte: »Faaer jeg Forlov at sige et Par Ord?«

»Hør ham ikke« — raabte Øjvind — »jeg har hørt ham føre falsk Lære, der fortørner Gud og vildleder Sjælene.«

»Maa jeg tale?« — spurgte Magne — saaledes var hans Navn — atter.

»Det skal ikke siges om Thorsten« — svarede denne — »at han forbød en Mand, der kom i hans Hus i Følge med Præsten, at tale et Ord til os. Tal Du kun!«

»I Følge med Præsten!« — lød der en sagte, spottende Røst.

»Ja, i Følge med vor Præst — gjentog Thorsten —; han er dog den Mand, der af Gud og Kongen er sat her, for at vise os Vejen. Har Du, Præst, Noget imod, at denne Mand taler?«

»Nej« — svarede Præsten — »han er god at høre.«

»Saa forlad Forsamlingen, alle I, som ikke vil høre syndig Tale — det er ikke den rene Lære, han fører!«

Nogle stod op, som vilde de efterkomme denne Opfordring; men Nysgjerrigheden, Spændingen eller noget Hemmelighedsfuldt holdt dem tilbage, og Alle stirrede paa Magne. Øjvind gik heller ikke selv.

Magne stod op paa en Bænk og talte omtrent saaledes:

»Jeg skal tale kort. Jeg hører, at der tales om »den rene Lære«; det er blevet Skik

heri Norge, at nævne dette Ord: den rene Lære. Der tales sjældnere om den rene Tro — og jeg siger Eder: Eders rene Lære svæver i Luften, naar I ikke veed, hvad den rene Tro er. Vi blev ikke frelste ved den rene Lære men ved den rene, den ene og sande Tro; thi i den er kun Gudslivets Kraft, og før vi bliver enige om den, bliver vi aldrig enige om Læren, og kommer aldrig til Renhed i den. Deraf kommer al denne Kiv, al denne Forvirring, fordi man slaar i Luften med Snak hid og did om Læren, og veed mangen Gang ikke, hvad »Troen« er, Vorherres Jesu Kristi Tro. Jeg har den kristne Tro, den og jeg har svaret »Ja« til i Daaben, den hvorpaa i Vorherre har lovet Jer og mig Syndernes Forladelse og evigt Liv. Den taler jeg udaf efter Evne og det Lys, Gud giver mig. Den, som forkættre den, som har den Tro, Gud spurgte ham om i Daaben, han forkættre Guds Kirke, ja Gud og Kristus selv, om han end gjør det uvitterligt. Dog, jeg vil ikke tale haardt. Vi Normænd har faaet Nok af det Haarde, siden Kristendommen, som man siger, blev herskende her i Landet efter Stiklestad-Slaget, da de norske Bønder under Gys og i Rædsel lod sig døbe, fordi der kom en Solformørkelse, og de blev rædde for Kong Olafs Gud. Den Solformørkelse har endnu ikke villet vige; det er under den vi gaa og se skjævt til hverandre i Mistanke, tidt med et ondt Blik, om vi ikke kunne opdage noget Daarligt, noget Kættereri hos hverandre; og vi skulde dog have arvet en Lille Straale af det varme Solskin, der var i Vorherres Jesu Kristi Øje. Nej. Haardheden har ikke kunnet

smelte os sammen til et Samfund — skal vi da ikke prøve, om Mildheden, Evangeliet kan det? Jeg spørger: Er vi nu her, ved hvad vi har hørt, blevne stemte saaledes, at de, som virkelig vil være Guds Børn, kan falde hverandre om Halsen i Jubel over, at vi har fundet hverandre som Brødre og Søstre i Jesus? Nej, der er snarere kommet Ufred og Mistanke i vor Sjæl. Jeg veed saa godt som Nogen, at Kristendommen skiller, skiller fra den onde Verden, og at der intet Troes-Samfund kan være mellem Guds Børn og Verdens Børn; men det er Evangeliet, som skiller grundigst, ikke Loven, det er Guds Kjærlighed og ikke Bævelsen, det Haarde; det se vi paa Israels Børn, der aldrig ret i Sandhed kunde skilles fra Afgudsdyrkelsen, skjønt de havde Loven, mens Vorherres Jesu Kristi Menighed straks ved Evangeliet paa Pintsedagen blev skilt milevidt fra Verden. Guds Kjærlighed er den stærkeste Magt — thi Guds Almagt er Hans Kjærlighed. Og troer I, at I kan faae Magt over det Onde indeni Jer ved det Haarde? Nej, Loven kan tophugge Syndetræet, men det breder sig da mere til alle Sider. Det er den rene Lære, som Paulus prædiker.«

Der var blevet stille i Stuen. Magne fortsatte:

»Men jeg vilde jo ikke tale haardt; men saa vidt er det kommet, at selv den Normand, som vil tale mildt, imod sin Villie kommer til at tale haardt. Jeg vilde sige nogle Ord om denne nedbrudte Kirke, som Mange længes efter heri Bygden, og om den Klang, Mange mene at have hørt. Jeg tør og kan ikke

afgjøre, hvad det egentlig er, og jeg veed ikke, hvor dybt Vorherre kan nedlade sig til fromme Sjæle og lade dem se og høre, hvad der ikke er efter den sædvanlige Orden, naar Han seer, at det kan tjene til deres Aands- og Hjertelivs Velsignelse og Grøde. Men hvad jeg vilde pege paa, det er: at der heri, i denne underlige Sag med Kirken og Klangen, spejler sig Noget, der er værd at betragte. Thi er det ikke saa, at saaledes staa vi allesammen efter Naturen? Gud havde bygget en Kirke i Adams og Evas Hjerte, hvor Han selv, den Levende, vilde bo og bygge med sit Ord og sin Aand. Men den Kirke blev nedbrudt, da Synden kom; den ligger nu hos os Alle i Ruiner, i Stumper og Stykker, og Guds Ords Klokke er borte, langt borte. Men Kirkeklokkeklangen er bleven tilbage, eller kan vækkes, og maa lyde herinde, om der skal times os Frelse. Denne Klokkeklang, som maa høres af os, det er Længsels-Røsten efter Samfund med den levende Gud, det er Paradisminderne om det gamle Barneforhold til Ham, det er Resten af det Guds-Billede, hvori vi skabtes. De maa rejse sig herinde, og det maa Alt smelte sammen til en dyb Kirkeklokkeklang, der maner og minder om det Svundne, som Mennesket ikke kan undvære, hvis det skal frelses. Ret ligesom Lyden, I høre ved Kveld heri Dalen, kalder Minder frem om, hvad I har hørt, og hvad I har levet i den gamle Kirke, med Længsel efter at det maa komme igjen. Den, som aldrig faaer denne Klang at høre, han kan heller ikke gribe Naadens Haand, naar den rækkes ham. Det var den Klang, David

hørte, da han sang: »Som Hjorten skriger efter Vandstrømme, saaledes skriger min Sjæl efter Gud, efter den levende Gud! Naar skal jeg komme derhen at stedes for dit Ansigt? Send dit Lys og din Sandhed, at de maa ledsage mig, at de maa føre mig til dit hellige Bjerg og til dine Boliger, at jeg maa indgaa til Guds Alter, til min Ungdoms Glædes Gud, og takke Dig paa Harpe, o, Gud, min Gud.« Ja, til vor Ungdoms Glædes Gud, som det var i Paradis, i Menneskets Ungdoms-Tid, kalder Klokkeklangen. Og dertil sender Vorherre sine Tjenere ud med Evangelium, at vække den dybe, tidt slumrende Klang i Sjælen; og naar den er vaagnet, og vi begjære vor Ungdoms Gud tilbage, da kommer den store Bygmester, Jesus, og rejser Kirken igjen paa dens gamle Sted, i Hjertet, da hænger Han Klokken igjen paa dens gamle Plads, med Ordet, og da smelter Længsels-Røsten sammen med Opfyldelsens Røst, da lyder Lovsang for den levende Gud, og Aanden prædiker herinde. Det skeer ved Daaben. Derfor forstaaer jeg saa godt denne gamle Mands og de Andres Hjertetilstand, og hvad de tro at have hørt i Kveld. Det er en Klang, som kræver evigt Liv og Venskab med Gud, og den har ligesom faaet Lyd udenfor dem som en Længsels-Røst, der kræver et synligt Guds-Hus, hvor de kunne høre Guds Kjærligheds-Stemme. Thi vel er det saa, at det udvortes Tempel af Træ eller Sten kan kun lidt nytte, hvis ikke Templet bliver opbygget indeni os; men det er ogsaa saa, at Gud er ikke blot den tause Gud i Sjøledybet, men at Han er Bekjendelsens,

Forkyndelsens, Lovsangens Gud i en Menighed, der samler sig om det hørlige Ord og de synlige Indstiftelser, og det er Ham, som trindt i Landene og Folkene har drevet til at opføre Guds-Huse, hvor Menigheden samles, og som staa der som kjære Billeder af, hvad der skal staa skjult i Hjerterne, ja hjælpe til, at Hjertetemplet højner sig større og skjønnere. Det er en dyb kristelig og menneskelig Trang, og derfor holder jeg med den Gamle, og ønsker, at Kirkeklokkeklangen maa drive Jer, Bygdens Folk, til at rejse den gamle Kirke.«

Det var synligt, at disse Ord havde berørt Hjertestrengene hos en Del af de Tilstedeværende. Efter Talen lød der som et sagte, dybthentet Aandedrag igjennem Stuen, som naar man længe har holdt Vejret tilbage. — Men Øjvind rejste sig nu og sagde, dog ikke saa højrøstet som tidligere:

»Det er ikke ren Lære, Du fører, der er ingen Klokkeklang bleven tilbage; thi Menneskets Hjerte er ondt fra Ungdom af.«

»Du har kun Gjentakelser at komme med. Men det skal Du vide, at din Lære stemmer ikke med »den rene Tro«, Du bekjendte ved Daaben. Der spørges der om: Forsager Du, troer Du paa? før et Menneske er blevet gjenfødt, altsaa mens det endnu er i sin naturlige Tilstand. Og hvad er det nu, som udaf et uigjenfødt Hjerte kan forsage og tro? Er det Ondt eller Godt? Er det ikke en god Længsel, der har fundet den, som den længtes efter? Hvad betyder det, naar Herren siger: Hvo, som er af Sandhed, hører min Røst? Er det noget Ondt at være af Sandhed?

Nej, et Menneske kan af Naturen være af Sandhed, have Længsel efter Sandhed; Længselen kan ikke frelse; men den maa være der, om Frelsen skal komme. Det stemmer med »den rene Tro«, og derfor vel ogsaa med »den rene Lære«.

»Gud skaber det nye Liv i et ondt Hjerte; der var Intet uden Ondt, før han gjorde det.«

»Nøder da Gud sin Frelse paa trods et Menneskes Villie? Han siger dog: Jeg vilde forsamle Jer, som Hønen sine Kyllinger under Vingerne; men I vilde ikke. Eller skaber Han en god Villie midt inde i den onde djævelske Villie, som bliver ved at sige Nej? Hvorfor gør Han det da ikke i Djævelens Hjerte? — Nej, Guds gode Ords Sød behøver Muld, som Herren lærer i Lignelsen, og Han lærer vel »rent«. Paa en Sten eller i en hel giftig Grund kan intet Korn skyde Rødder og gro. Men lad os tale om det Andet. Synes I ikke, det var skjønt, om I fik en Kirke igjen. Vil Ingen være med at bygge den?«

Gamle Even rejste sig; hans Aasyn lyste. »Du har talt, saa der rørte sig Noget herinde; det var, som mit Hjerte blev saa stort derved. Jeg har følt noget Saadant; men Du har klaret det for mig. Jeg vil være med; jeg giver 200 Kroner til Kirken. Klokken skal ikke hos mig have lydt forgjæves.«

»Og jeg — sagde Broderen Thorsten — vil give Ligesaameget. Jeg har vel ikke hørt Klokken ringe; men jeg holder for, at det ikke er ret, at lade vor gamle Kirke ligge i Gruset.«

Der var nu Flere, der ogsaa tilbød deres Bistand; dog ikke Mange. Eli havde hørt

Magnes Tale med lysnende Aasyn. Aldrig havde hun hørt et Ord, der var gaaet saa dybt i hende. Men hun spurgte sig selv: Har jeg saaledes havt Længsel efter Gud, er det kommet dertil, at jeg ikke kan undvære Ham? Hun maatte svare: Nej, ikke saaledes har jeg følt det; jeg har villet Gud, for at Han skulde gjøre mig og Thorolf lykkelige; men Davids dybe Længsel efter Gud, fordi Han er Gud, efter at stedes for hans Ansigt — nej, den var endnu ikke brudt frem hos hende, — Thorolfs og Øjvinds Tordentale havde ikke vakt denne Følelse hos hende; nu rørte den sig. Men trods at den var beskjæmmende for hende, saa hun blev bøjet, den var tillige saa blød, saa blød og saa underlig sød, at hun ligesom hørte Trøsten hviske: Du skal vinde, hvad Du savner.

Ingeborg havde ogsaa lyttet, det var klart, at hun var bevæget, hun havde følt, at det var, ligesom En vilde løse Haardekuden, der holdt hendes tunge Hjerte fast; men hun havde af og til seet hen til Thorolf, som sad der mørk og ofte kastede sig frem og tilbage som af en undertrykt voldsom, indre Bevægelse. Da var hun hver Gang sky og bange sunken tilbage i sin bundne Tilstand.

Man fjernede sig, og der blev tommere i Stuen. Præsten og Magne lavede sig ogsaa til at tage bort. Gamle Even traadte hen til den Sidstnævnte, rakte ham Haanden og sagde:

»Jeg takker Dig; jeg vilde gjerne faa Lov til at se Dig i mit Hjem, inden Du rejser. Jeg boer dernede i Sidedalen, og Præsten kjender Vejen. Om Du vilde komme til mig, da vilde det glæde mig. Jeg trænger til at tale med

Dig — og med Præsten naturligvis, hvis han vil følge med.«

» Tak, Du, jeg skal komme, og min Ven, Præsten tænker jeg nok, gjør Følgeskab.«

Da de var borte, sagde Eli til Even: »Farbro'er, maa jeg komme, naar den Fremmede besøger Dig? Vil Du sende Bud efter mig?

»Ja, mit Barn, det skal jeg.«

Paa Vejen hjem, sagde Præsten til Magne: »Det var et sandt Ord, Du talte. Men jeg tvivler om, at det gjør Gavn hos disse Folk. Det støder dem længere bort. Jeg bruger at lempe mig frem med dem og ikke ligefrem at træde op imod dem, for saaledes maaske ved Eftergivenhed at vinde dem. Naar de betragter mig som deres Modstander, er jeg bange for, at jeg tabte al Indflydelse paa dem.«

»Og troer Du, at Du nu har den? De veed godt, at Du er dem imod, og det bliver ikke bedre ved, at Du vil skjule det. Dit eget Vidnesbyrd taber sin Kraft ved denne Lempen, der hindrer en fuld Udtalelse af Sandheden. Og imidlertid gaa de og bringe den Ene efter den Anden usundt, ja, fordærveligt ind paa Kristendommen. Jeg troer, Du skal vidne, vel i Kjærlighed, men kraftigt og klart lige tvertimod disse Udskejelser. Vi skal være vore Brødres Tjenere, men ikke deres Trælle. Jeg seer, at Du er ængstelig for at leve og færdes, som Du kan forsvare det for Gud og din Samvittighed; Du giver dem igrunnen Medhold ved at underkaste Dig deres selvlavede Leveregler: Rør ikke, smag ikke, tag ikke derpaa; Du tør

ikke drikke et Glas Øl paa en Banegaard, naar Du er tørstig; der er Præster, der ikke kan have et Spejl i deres Hus, og Præstekoner, der ikke kan bære deres Forlovelses-Ring, uden at sigtes for Øjens Lyst. Hvor er Grænsen? Slaa en tyk Streg over der Hele, kjære Ven! Jeg vilde raade Dig til at kaste alt dette forpinte Menneskeværk bag Dig. Du vilde saa føle Dig friere, og din Gjerning vilde lykkes bedre og slaa an, om ikke hos Alle, saa dog hos Nogle.«

»Men siger dog ikke Paulus, at han vilde aldrig æde Kjød, hvis det forargede hans Broder, — og det uagtet han vidste, at der var ingen Synd deri?«

»Men hvem er det, Paulus her taler om som sine »Brødre?« Det er de Svage og »Skrøbelige«, som se hen til ham som den Stærke og ville underkaste sig hans Mening, og gjøre med, hvad de se ham gjøre, selvom de endnu ikke er komne saa vidt, at de selv er fri i Samvittigheden, og derfor synde, fordi de gjør det imod deres Tro. Dem skal vi skaane og vise al Overbærenhed, ja, endog, saa vidt vi kan og har Lov til, lempe os efter dem. Men troer Du, at han bar sig saaledes ad ligeoverfor dem, som slet ikke følte sig svage og skrøbelige og bøjede sig for ham, men tvertimod saae ned paa ham, og dem, som brugte et Kristenmenneskes Frihed, og vilde herske? Dem sagde han alvorlig Besked, som hans Breve til Korintherne vise, og han siger ligeud: De indsnegne falske Brødre, som havde indlistet sig for at bespejle vor Frihed, paa det de kunde gjøre os til Trælle, — dem vege vi intet Øjeblik

med Underdanighed, for at Evangeliets Sandhed maatte blive varig hos Eder.« Nej, den Slags Folk vinder man ikke ved at bøje af for dem; de befæstes kun derved i deres Skjævhed og Herskesyge. Dem er vi sat til at forarge, og der er Forskjel paa at give Forargelse og at tage den.»

Eli holdt Ord. Hun undgik at være ene sammen med Thorolf. Han kom vel til hendes Hjem; men hun passede paa, at de kun saaes i Forældrenes eller Folkenes Nærværelse. Han prøvede ogsaa der i Førstningen paa at bringe sin mørke Betragtning til orde. Men det lykkedes ikke ret. Det var, som Elis Taushed og nedslagne Øje bandt Ordene, saa de kom ikke frit frem; der var ingen ret Løftelse i dem til at flyve, de faldt snarere som Stene til Jorden og kunde da ingen Virkning gjøre. Efterhaanden ophørte han da med disse Bestræbelser, og naar han kom, sad han gjerne ordknap og tung. Men i mangt Øjeblik, naar han glemte sig selv, stirrede han hen paa Eli med en Glød i sit Blik, der vidnede om, hvad der da rørte sig hos ham. Saa tog han sig op, knugede Hænderne sammen, aandede tungt, idet han saae op, som søgte han Hjælp mod Lidenskabens, der fortærede ham. Det var synligt, at det gjærede mægtigt i ham. Elis Forældre havde vel mærket det forandrede Forhold imellem de to Unge, og var bedrøvede derover; men efter en Samtale med Datteren, lod de Tingene gaa sin egen Gang og blandede sig ikke deri.

Siden hin Sammenkomst vandrede Eli ofte efter endt Dags-Gjerning hen i Sidedalen, hvor Farbroderen, Even boede i sin hyggelige Gaard. Han havde i sin Ungdom og en Del af sin Manddom faret viden om i Verden, og samlet sig en Formue, for hvilken han havde tilkjøbt sig denne Ejendom i sin Fødeegn. Han var ugift, men havde flere Folk til Gaardens Drift. Eli var hans Yndling, og hun var altid kjærkommen hos den Gamle. Præstens Gjæst havde efter Løfte besøgt ham nogle Gange, og de fandt Behag i hinanden. Even havde meget at spørge om, navnlig hvad Kristendommen angik; thi med alle Gubbens dybe Hjerterørelser modoven, var han dog saare uklar og havde levet mere i gudelige Stemninger end i Troens Dagslys. Da nu den Fremmede var rejst ud for at styrke sin svage Helbred, og Dalen, hvor Even boede, var et skjønt, stille Sted, hvor der nær ved den Gamles Vaaning var indrettet et Badehus under et Fossefald, hvor baade kolde og varme Bade kunde faaes, saa tog Gjæsten gjerne imod Evens Indbydelse til for en Tid at tage Ophold hos ham. Der talte de To jevnlig sammen, og Eli var hyppig tilstede; hun sad da med sit Haandarbejde, og hørte til, og det klarnede sig mer og mer for hende, saa hun fik Syn af det, der var bagved og ovenover, og, som hun nu saae det, voksede hendes Sjæl, og hun følte, at der i den Verden, Magne pegede hen paa, maatte hun leve. Thi der var Guds Kjærlighed og Guds Fred og Guds Liv. Den Fremmede havde et sælsomt Greb paa at lukke Døren op for et stille Aandens Rige og vise skønne Billeder frem

derinde; det var ikke Aandrighed, men Aand, det var ikke et Raketspil, som brændte af og saa efterlod Mørke, naar det var slukket; det var Ordets klare, straalende faste Stjerne, han pegede paa, Ordet i Herrens egen Mund, der er Nøglen til Livets grundmurede Højsal; det var Hjertet, han husvaledede med Aand, og hun anede, ja, saae klarere og klarere, at Vorherre vil i Ordet vie Aand til Hjerte som Mand til Kvinde. Hun blandede sig sjælden i Samtalen mellem Even og Magne, og denne Sidste talte ogsaa sjælden til hende. Men denne ydmyge, bly Jente, som lyttede til hans Ord, gav tidt hans Tale mere Klang og Varme. Han saae, at hun trængte til Lys og læste ligesom hendes Trang ud af hendes Øjne, naar hun engang imellem saae op; og saaledes dannede der sig et temmelig taust, men inderligt Forstaaelsens Baand mellem disse Tvende. Men der var Noget hos Eli, der tydede paa, at hun bar paa en lønlig Sorg; han vilde gjerne kjende den for at kunne trøste hende.

Foruden Eli samlede der sig stundom en lille Kreds af Mænd og Kvinder i Aftenstunden hos Even. Den fremmede Taler, Øjvind, fortsatte sine Forsamlinger; men, da nogen Tid var gaaet, var der Nogle, der faldt fra; Andre var blevne rystede, men følte, at de fik ingen Fred ved denne Forkyndelse, og, da disse mindedes Magne fra hin Forsamling, og Even indbød dem til at komme engang imellem, saa tog de derimod, for at høre, hvad Læreren havde at svare paa de Spørgsmaal, der var vaagnet hos dem. Saaledes skete der da en Skilsmisse imellem

en større Skare i Bygden, som vedblev at lade sig paavirke af Øjvind, og en ganske lille Flok, der følte sig tiltalt af Magne. Det gik langsomt frem med disse Sidste, men dog fremad; Egen vokser sent i hundrede Aar ud af det lille Frø, Paddehatten er færdig i en Nat. Men Øjvind saae med Vrede paa den lille Kreds, der samledes hos Even, og advarede sine imod disse »glade Kristne«, imod denne »falske Lære«, der gjorde Himmerigs Vej bred og magelig.

En Kveld kom Eli til Evens, men traf kun Magne hjemme. Den Gamle var gaaet op paa Aasen, et godt Stykke Vej borte for at hugge Granestammer. Da hun hørte det, sagde hun, at hun vilde gaa op til ham der, der var saa vakkert paa Aasen, naar Solen gik ned og hele Dalen laa dernede i Fred.« Magne sagde: »Saa faaer jeg Lov at gjøre Følge.«

De stod lidt stille, da de kom til den lille Fos, der styrtede ned med sit hvide Skum og brusede med den underlige Klang, som saa sælsomt kan stemme Sindet, man veed ikke ret, hvortil. Eggen laa i det milde Aftenlys, Vinden rørte sig sagte i Birketræernes Toppe, og de mørke Graner susede; den lille Elv strømede gennem Dalen — her var Vandet fra Fossen kommet til en stille Ro, og det hviskede, mumlede derfra, mens smaa Hvirvler drejede sig i Ring som i en Leg paa Strømmen. Aasene stod paa begge Sider bevoksede med Gran, hist og her nøgne med skarpe vejrbidte Kanter, men Solen skinnede paa dem, og Himlen var ren og blaa.

»Er det ikke underligt, Eli — sagde Magne — at, naar man staaer en saadan

Kveld paa et Sted som dette, at det da er, som man smelter sammen med Naturen, som er man som den lille Blomst der, som er groet op i Engen og hænger sammen med den — saa fast, synes vi, er vi en Del af Naturen, ja, kan stundom synke hen, saa vi næsten er lige saa ubevidste, som den, kun dragende vor Saft og Aande af det, som er omkring os.«

»Ja, hvoraf kommer det?« — spurgte Eli.

»Jo, det kommer deraf, troer jeg, at Naturen i os er den samme som Naturen udenfor os. Thi vor Natur er taget af Jorden, og der har været en Blanding af Alt, hvad denne Jord har og ejer, i den Jordklump, som Gud Herren dannede Adam af. Naar vi da saaledes synke hen i Naturens Beskuelse og Nydelse, da er det, fordi vi drømme om Paradiset, fordi vi ligesom besinde os paa de gamle Minder og ane gode, gamle Slægtninge i Alt, hvad vi se og høre.«

»Men, er da Naturen, som den var i Paradiset; vi er det jo ikke.«

»Nej, hverken vi eller den; det er en falden Natur, men den bevarer ligesom vi Spor, Træk af sin oprindelige Skjønhed og Herlighed, dejlige Spor. Men desto mere passer vi sammen. Den sukker efter Forløsning som vi — det siger jo Paulus. Derfor kan vort Suk smelte sammen med dens Suk. Og saa er der Et til: Ligesom et Menneske kan gribes af dyb Smerte, naar han seer en Anden, han maaske har bragt i Mørke og Trængsel — saaledes er der Noget i os, naar vi hører Naturens Suk og seer dens Vantrivsel, seer dens Sønderrevethed, Noget i os, som da vaander sig og kan sukke; thi

Naturen seer tidt paa os, som vilde den sige: Du har voldet, at jeg er i denne Forkrænelighedens Trængsel, hjælp mig op igjen, Du, som bragte mig til at falde. Men saa alle de Spejl, Naturen holder frem for os, hvori vi skue os selv. Se nu Fossen der — den bruser og skummer ned over Klippestenene — synger den ikke for os om Kampens Stævne, naar Kraften i os brødes med Fjeld og Sten, — taler den ikke til os om mangan Time, da det bruste saaledes i os, og det syntes at gaa til Undergangen med os? Men dernede flyder dens, Vand stille og smilende og hvisker: Jeg er kommen til Fred, — men jeg staaer dog ikke stille — jeg glider hen mod det store Hav. Saaledes et Menneske, der har kæmpet for sin Fred — og hvis Liv nu rinder hen imod det store Kjærligheds Favntag i Himlen? Er der ikke Noget i os, der suser tungt som de mørke Graner hist? Og kjender vi ikke Noget i os, der er som den foraarsglade Birk med lyse Blade, Eli, og Solen skinner over den som over den dunkle Gran? De graa Fjeldspidser derhenne — ja, saaledes staa vi jo i vor Syndighed, vejrslagte og berøvede vort Smykke, sønderrevne som Fjeldet med de strenge, skarpe Kanter — men de strække deres nøgne Arme mod Himlen, det er, som anraabe de om Naade og Liv deroppefra. Saaledes vi. Det er det i Naturen, som taler til Naturen i os og siger: Vi er i Slægt sammen. Vi drømme, vi ane det blot fordetmeste; men Skjalden seer det klart, han synger det ud — et Pust, et Blink, en Tone, et Syn, en Skygge, der farer hen og

forsvinder, det griber han og giver det Skikkelse, han synger det frem, saa vi Andre kan se og høre det med. Kjender Du Skjalpskab, Eli?»

»Jeg har læst Bøger, der kaldes Digte, — det er vel det, Du mener?»

»Har Du syntes om det?»

»Ja, det har tidt fyldt mig saaledes, at jeg har glemt, hvor jeg var og kun været med i, hvad jeg læste og saae saa tydelig, som det skete for mine Øjne. Hjemme er der en Stue, — den stod længe ubrugt og tom med fire Bjælke-Vægge uden Bohave; der var saa underlig øde derinde og dog noget Hemmelighedsfuldt, naar jeg var der, — jeg syntes tidt, at den krævede Noget, et Liv, Noget, som kunde fylde. Da lod Fa'er den gjøre istand, der kom Billeder, paa Væggen, og meget Smukt blev flyttet derind; Mo'er satte Rosentræer derinde, og der var det, at min Søsters Bryllupsfest stod. Saa spurgte jeg mig selv: Er det den samme Stue: Saaledes har det tidt tyktes mig, naar jeg havde læst, hvad de kalde Digt, at det dagligdags Liv var som den tomme Stue med de nøgne Vægge, men at de Timer, jeg levede i disse Syner, det var et Søndagsliv, det var Stuen, hvori der var kommet Billeder og Liv — den samme og dog en anden. Men jeg har været bange for at give mig hen dertil; thi det er dog ikke virkeligt, og man skal jo leve i det Virkelige. Hvad er egentlig Skjalpskab?»

»Skjalpskab synger det frem, som er bagved.« — Eli saae op med Studsen. Det var jo det Ord, som havde spillet en Rolle imellem hende og Thorolf. — Magne blev ved:

»Du siger, det er ikke virkeligt? Jo, det er mere virkeligt end Stuen med de tomme Vægge, thi den var jo dog bestemt til at være en Bolig for Mennesker. Et Indhold er dog mer virkeligt end det Tomme. Er din Sjæl ikke idetmindste ligesaa virkelig som dit Legeme, Eli, skjøndt Du seer dette, men ikke den?»

»Du har talt mange gode Ord, som jeg aldrig glemmer; men det Bedste, Du har givet mig Klarhed over, det er dog Naaden, Guds Naade i Jesus Kristus, og jeg har altid troet, at det er det, der er bagved.«

»Naaden kommer ovenfra, men den kommer just, for at befri det, som er bagved i Menneskehjerner og Naturen. Og jo klarere Skjalpskab har sunget det frem, alt det ædle Naturlige, saa vi se det, og i det vi se det, føle, at det, forkrøblet som det er blevet af Synden, skal forløses — desto bedre kan Naaden gjøre sin Gjerning. Skjalpskab, som synger det Skjønne i Naturen og det Menneskelige hos os frem, — han er en Guds Tjener, Eli, enten han selv veed af det eller ej, og bereder Herren Vej. Thi han synger netop det frem, som Vorherre Jesus vil have fat i og paa, før at udfri det til den Herlighed, som Skjalpskab kun kan drømme om, men ikke skjænke. Ja, der er en Fare her, som ved alt Herligt i en syndig Verden, — thi kun Døden kan ikke misbruges —, og det er den, at et Menneske i Indbildningen lader disse Billeder, Digteren maler, fylde sig saaledes, at han begjærer ikke mere. Saa drømmer man om Fred og ingen Fare paa Bredden af en Afgrund; det er, som der

synges af en Skjald, der har seet dybt i disse Ting:

»Skalkagtige Drøm
om Paradis-Livet i Tidernes Strøm,
forgjæves Dig Skjalden med Mund og med Pen
af glimrende Skygger vil skabe igjen.
Naar Skyggen er ligest, da hulke de Smaa,
som stirre derpaa!«

Men det, at de Smaa kan komme til at hulke i Længsel efter Virkeligheden, som Digteren kun kan male et Billede af, det er jo dog stort.«

»Jeg er glad ved, Magne, at Du viser mig, at jeg maa elske Naturen. Jeg vil gjerne være et Guds Barn, ja for Alt i Verden; men jeg har hørt — af den Mand, som prædiker heri Bygden —, at vi skal rive os løs fra alt det Naturlige, naar vi vil være Kristne.«

»Under Aandens Skin at ville rive sig løs fra Naturgrunden, det er Sværmeri; det er imod Guds Orden, der knyttede Sjæl til Legem, og derved til Naturen. Hver Blomst visner, naar den rives fra sin Jordbund — ja, en kort Tid kan den blomstre i et Glas Vand — men den skyder da aldrig mere nye Skud. Ved at prøve paa noget Saadant, skiller man sig kun fra den gode Natur og giver den slette Magt over sig.«

»Men nu Naturen i os selv — vi bede jo i Salmen om:

»At sig Naturen i Døden maa bøje,
Aanden alene maa leve for Gud.«

»Her mener Skjalden den onde Natur, som i Grunden er Unatur; den skal vi afdø fra.«

»Men naar der nu er en Natur i os, som drager os f. Ex. til et Menneske, og der siden kommer Noget, der støder fra, der staaer Noget imellem, som hindrer, at man ret kan finde hinanden, og det just i det, som er det Bedste — er det saa ikke Synd at hænge ved denne Natur-Drage?«

Eli rødmede, da hun sagde disse Ord med dæmpet Stemme, idet hun plukkede en Blomst og ubevidst skilte dens Blade fra hinanden.

»Du har haft en Sorg, Eli. Jeg vilde gjerne trøste Dig, om jeg kunde; men bedst gaaer det, naar jeg veed klart, hvad det er. Jeg har hørt om dit Forhold til Thorolf. Holder Du endnu af ham?« Eli tøvede lidt med at svare. Endelig sagde hun: »Du er mild og kjærlig, og jeg har Ingen at tale med uden Dig. Jeg vil da tale aabent: Ja, jeg holder af Thorolf, men jeg veed ikke, om det er Ret Du veed, hvorledes han nu er.«

»Og hvad holdt Du af hos ham?«

»Han tyktes mig den bedste Gut i Bygden; der var en stor Kraft, og paa Bunden en stor Kjærlighed.«

»Og er Du vis paa, at Du ikke digtede Dig ham, som Du ønskede ham, at Du ikke udaf din egen Indbildning lagde et stort Indhold i ham, som han — ikke havde, saa det ikke var ham, Du holdt af, men en Drøm, et selvskabt Billede? Og er Du vis paa, at det ikke var, fordi han priste dit Udseende og gjækkede Dig med sin Smigertale? Eller

tænkte Du: Han er vel nu en tom Sjæl, — men jeg vil opdrage ham til Mand, og glemte saa, at det er en Moders, og ikke en Fæstemøs eller Hustrus Sag at opdrage Gutten og Manden. Vil hun det, da er Alt skjævt fra Først af. I alle disse Tilfælde er det en hul Grund at bygge sin Fremtid paa.»

»Nej, nej« — udbrød Eli — »det var, fordi jeg trods Meget, der ikke var hos ham, som jeg ønskede, dog havde opdaget Noget i hans Sjæl, som var et Svar paa Noget, jeg spurgte om — noget Ædelt, Stort, Højsindet, som vel tidt skjulte sig, men som jeg saae alligevel. Og det, der formørkede min Glæde hos ham, det var just dette, at han glemte Alt udenfor sig for mig Stakkel; thi det var just min Begjæring at kunne se op til ham. Og Gud naade mig, som selv trænger til at løftes — det veed Du nok — for den Tanke, at jeg skulde kunne opdrage ham.»

»Du spurgte, om det var Synd at blive ved at holde af Thorolf. Nu siger jeg: Nej, saaledes er din Kjærlighed god; det er en ren Naturgrund, og Du behøver ikke at skamme Dig ved den. Om den bliver lykkelig, derfor raader Guds Naade. Thorolf kan forandre sig; han er ung, og jeg troer at, er han paa Bunden af sit Væsen, som Du siger, saa klarer Vorherre ham nok ud af de Baand, hvoraf han nu omsnæres. Du skal bie og vente i Tro og Haab.»

»Tak« — sagde Eli og saae paa ham med et Blik, hvori hele hendes Sjæl laa.

Da Magne vendte hjem efter denne Vandring, tænkte han: »Det er godt, at det

kom frem. Nu veed jeg, hvordan jeg herefter skal staa til denne Jente.«

—————

Thorolf havde hørt om Elis Vandringer til gamle Evens, og om, at hun der traf sammen med Magne. Hvad der rørte sig i hans urolige Hjerter under Tanken derom, kan ikke beskrives. Paa den ene Side frygten for, at hun, han endnu bestandig betragtede som sin Fæstemø, skulde under denne Indflydelse undslippe hans Paavirkning og drages mer og fuldstændig fra hans mørke Lære hen i en Retning, som han kaldte falsk og fordærlig; og denne Tanke var ham næsten uudholdelig, saameget mer, som han fra Førstningen aldrig havde tvivlet om, at Eli let maatte kunne overvindes af hans stærke Natur og glødende Overbevisning, hun, den milde, bly, bøjelige Kvinde, der havde elsket ham; paa den anden Side var der en Mistanke, en Tvivl, som fortærede ham. Hvad om Eli havde vendt sin Hu ganske fra ham, og der var kommen en anden Følelse for en Anden istedet? Hvad om Magne og Eli havde fundet hinanden, og hendes Sjæl nu var opfyldt af ham? Det var en voldsom Storm, disse Tanker fremkaldte hos Thorolf; der var i ham en Lidenskabens Kamp, som nu var kommen til sin fulde Højde, og som næsten sønderrev ham. Hvor han vendte sig hen, var der kun Fortærelse. Vilde han sænke sig i sin Tro, saa følte han, at den gav ingen Fred, thi denne Tro var skarp som Glas, der kunde skære, ikke varm og blød som en Moders Bryst at hvile ved. Og

vilde han sænke sig i sin Naturgrund, i sin stærke Elskov, da havde han jo sagt, at det Naturlige var ondt, og Naturen bliver haard og støder bort, naar den ikke elskes; og hans Elskov var ikke mild, ikke som en stille, dyb Sø, der spejler Himlen og taler Fred, om der ogsaa stundom er Vemod i dens Bølgeslag; men den var som en Fos, der skummende styrter ned over Klippeblokke, og hvori ingen Himmel kan spejle sig. Hans Stolthed oprørtes over, at en Fremmed skulde have større Magt over Eli end han, og hans Nidkjerhed sled ham i Tanken om, at en Anden skulde eje den Skat, han saalænge havde betragtet som sin. Han vilde tale med Eli; men han kunde aldrig træffe hende ene, og disse Sammenkomster, hvor hun sad der med sit Arbejde uden at se op og kun svarende lidet til hans Ord, mens hendes Forældre eller Gaardens Folk var tilstede, var en Kval for ham. Han sad da der med sit mørke, glødende Øje, og hvergang gik han derfra med Fortærelse i sit Hjerte. Dog, han vilde, han maatte tale med hende — denne Tilstand var ikke til at udholde.

En Aften silde, da Eli gik hjem fra Even, og var kommen til et Sted paa Vejen, hvor en lille Birkelund prydede Aasens Side, langsmed hvilken Stien løb, stod Thorolf pludselig for hende. Hun vandrede i sine egne Tanker, der var delte imellem, hvad hun havde hørt hos Even, og hendes Forhold til Thorolf. Han stod der i Skumringen og sagde:

»God Kveld, Eli, jeg maa tale med Dig.«

Eli gyste lidt, men fattede sig og sagde:

»Thorolf, jeg har jo sagt, at vi ikke kunde mødes ene, saalænge indtil — —.«

»Indtil det Alt er forbi, og jeg er et bedraget Menneske« — udbrød Thorolf med vild Heftighed. — »Eli, jeg kan ikke udholde det; jeg maa vide, om Du er min Fæstemø, eller ikke.«

»Du har selv sagt, Thorolf, at vi maa være enige, før det kan ske, og jeg er ikke enig med Dig. Du har kaldt det Gamle, der var imellem os, en djævelsk Følelse; Du har sagt, at selv en Moders — din Moders, min Moders — Kjærlighed til hendes Børn var en ond Ting; jeg bliver ræd, naar jeg tænker derpaa. Naar jeg saaledes rækker Dig min Haand, vilde det tykkes mig, at Dødens Haand lagde sig over den, og mit Hjerte snøres sammen — hvorledes skal vi saa vente Guds Velsignelse?«

»Eli, vi skal omvende os, tilstaa vor Synd, bekjende, at alt det Forrige var Besmittelse, og bede om, at Gud vil tage imod os; saa faa vi en ny Følelse, saa er den ikke mere Synd, saa er den gudvelbehagelig.«

»Men jeg« — svarede Eli, og hendes Stemme var taarebevæget — »jeg kan ikke saaledes bryde med alt det Gamle i de forrige Dage. Jeg vil tage min gamle Kjærlighed til Fa'er og Mo'er, til Venner og Frænder, jeg maa tage alle gode, kjære Barndoms- og Ungdoms-Minder med mig; — jeg kan ikke, nej, jeg kan ikke skille imellem det Gamle og Ny, og sige: Paa den ene Side ligger Intet uden Ondt og Fordømmeligt, paa den anden Side ligger Gudvelbehagelighed. Det vilde kløve mig i To, jeg vilde ikke mere være mig

selv — jeg vilde være grænseløs ulykkelig og kunde ikke være Dig til Glæde, Thorolf. Jeg veed det godt, at Intet, Intet er rent af Alt, hvad jeg tænkte, talte, gjorde, hvad jeg elskede, — men der var en lille Kjærne deri, og knuser jeg den, da knuser jeg mig selv, og mit Liv kan aldrig vokse ud mere.« — Hun græd stille.

»Men Du har givet mig dit Ord, Eli« — sagde Thorolf dæmpet, og hans Læbe dirrede.

»Og hvad er efter din Tro et Ord, som er givet i min, som Du siger helt fordærvede Tilstand? Efter Dig maa jo ogsaa dette Ord være et Syndens Ord, og Du, som vil, at jeg skal kaste Alt bort, hvad jeg før tænkte og følte, fordi det var ondt — hvorledes kan Du holde Dig til et Ord, der jo maa være daarligt og fordømmeligt som alt det Andet?«

Thorolfs Aasyn bar nu Spor af vild Forbittrelse, mens hun talte; han svarede, men Ordene blev pressede ud af hans Bryst:

»Du har nok en Anden i Tankerne og vil nu kaste mig bort.«

»Thorolf, jeg skylder Dig ikke Svar paa dit Spørgsmaal; jeg har sagt, at jeg vil bie og vente; men hvad troer Du af, hvad jeg siger og lover, Du, som mener, at jeg er i Løgnens Vold.« Hun brast i hulkende Graad.

»Eli, Eli, jeg holder af Dig som aldrig før; Eli, Du maa ikke svigte mig; det er mig endnu tidt, som kunde jeg forlade Alt, ogsaa min Tro, for din Skyld; det staaer tidt for mig, som kunde jeg blive et fortabt Menneske, forskudt af Himlen og Jorden, hvis jeg mister Dig. Saa svag er jeg, Eli; bring mig ikke til Fortvivlelse! Du veed ikke,

hvad et Menneske som jeg, i hvem det koger og bruser, kan gribe til, naar han taber det, han havde givet sig hen til som sin højeste Skat — Gud forlade mig — jeg veed, at jeg taler gudsbespotteligt; men jeg kan ikke Andet. Bring mig ikke videre paa den onde Vej, end jeg er!«

Han greb hende i sine Arme: »Eli, Eli, siig, at Du vil være min gamle, kjære Eli, saa skal Alt nok gaa godt.« Han var ude af sig selv, og hans Kjærtegn var voldsomme.

Eli stødte ham fra sig, den bly Kvinde havde Magt i dette Øjeblik til at binde den stærke Mand: hun sagde:

»Gaa, Thorolf, og lad mig komme hjem. Det er anden Gang, Du behandler mig saaledes. Saadan maa vi aldrig mødes mere. Hvad Du nu gjorde, det er Synd for Gud og Mennesker. Er det en god Tro, der lader Dig ene og forladt og overgiver Dig til din onde Lidenskab? Jeg siger Dig: Om vi nogensinde bliver for hinanden, hvad vi var, det kommer an paa, om vi begge kan finde det gode Gamle i vore Hjerter og bede Gud om, at det maa blive rensset af hans Naade og Aand. Husk paa, hvad Magne sagde: Kirken er nedbrudt hos os heri Dalen, men Klokkeklangen er bleven tilbage. Det gaaer vel tidt saaledes med det, vi finder vor Lyst i paa Jorden; det Gamle imellem, os er ligesom styrtet sammen, men en Tone deraf maa dog høres og kalde os tilbage, før den Tid kan komme, da det rejser sig igjen og kan glæde os. Det bares mig engang for, at vi skulde staa sammen paa det Sted, hvor jeg er døbt og er gaaet i Pagt med Vorherre, naar Kirken

igjen var bygget; — nu stiller jeg det Altsammen i Guds barmhjertige Haand. Ske Guds Villie! — Nu gaaer jeg, Thorolf, følg mig ikke. Gud give os engang et bedre Møde end dette!»

Han fulgte hende ikke. En Tid blev han staaende paa samme Plet og stirrede efter hende. Saa kastede han sig til Jorden og greb krampagtig omkring efter Græsset, rev det op og kastede det fra sig igjen. — »Jeg slides til to Sider« — mumlede han, — »men jeg vil, jeg vil ikke overvindes af det Onde. Dig, min Gud, vil jeg høre til. Men hvorfor lader Du mig alene, naar jeg mest trænger til din Hjælp? Hvorfor er der altid kun Haardhed og Strenghed? Hvorfor kan mit Hjerte ikke blive blødt? Jeg tilstaaer jo, at jeg er fordærvet og fortabt i mig selv; jeg giver jo Dig Ære — hvorfor har jeg da ikke Fred?« Han faldt i Tanker; derpaa sagde han: »Eller har Eli Ret? Har jeg fordømt det, der ikke maa fordømmes, saa jeg selv maa vaande mig under Dommens skarpe Kløer, ja, saa selv min Gudsfrygt hemmelig er under Dommen? Ak, der er Noget i mig, som længes, længes saa mægtigt efter Blødhed og Varme; — men selv denne Længsel er saa haard, saa streng, den smerter; det er, som den maa bane sig Vej gennem Klippekanter, saa den skærer sig og bliver blodig — ja, den bløder! Min Gud, min Gud, slip mig ikke!« Trods hans egne Ord kom der dog en øjeblikkelig Blødhed over ham — og han følte del som en usigelig Lindring, — han maatte græde. Da sprang han op: »Jeg synes, jeg hører Klokkerne ringe« — udbrød han. Det var virkelig for hans

bevægede Sind, som om han hørte en sagte Klokkelyd; der var en forunderlig vemodig Tone deri, som greb ham og kaldte gamle, glemte Følelser frem i hans Sjæl; han fik et Besøg af sin Barndoms Stemning, da han som en lille Gut hørte Kirkeklokken ringe over Bygden, og dens Toner sænkede sig over Dalen paa en Søndags-Morgen, da han lyttede med en uforklarlig Højtids-Rørelse, og det forekom ham, som der med hvert Klokkeslag fulgte en Straale, der lysnede ud over Alting, selv paa en Graavejrsdag, saa han engang havde spurgt sin Moder: »Mo'er, er det Guds Øje, der skinner?« Nu levede de op, disse gamle Følelser og Minder — der var Noget, der kaldte ham tilbage. Saa blød og ligesom sjælebedugget havde han i lang, lang Tid ikke følt sig. Men det var kun et Øjeblik. Da stod Elis Skikkelse for hans Syn — han mindedes, at hun havde nævnt Magnes Navn i Forbindelse med Klokkelyden, at hun havde bedet ham huske Magnes Ord derom. Saa sled atter Mistvivlens Ørn i hans Hjerte, — og han sendte en Bitterhedens Tanke imod ham, som han frygtede for, vilde rive eller allerede havde revet Elis Hu bort fra hendes Ungdoms Bejler ved sin Tale om Kristendommen. Og nu vendte hans Bitterhed sig imod denne Magnes Lære. »Ja, den er falsk, falsk — mumlede han —; jeg har følt og erfaret, hvad Frelsens Vej er. Greb ikke hint Øjvindes Ord mig som Tænger med en saadan Magt, at det kun kunde være Guds Magt og Guds Haand; det er Sandhed, Sandhed — Alt er Djævelskab udenfor dette — kun i Sønderknuselsen for Gud er der Frelse!«

Nogle Dage derefter stod Thorolf paa Aasen, der skilte Hoved- fra Sidedalen, paa et Sted, hvorfra der var fri Udsigt til begge Sider. Han havde staaet der flere Timer, og Solen var alt gledet ned bag Fjeldene i Vest, der begrænsede Synskredsen. Hans Øje var ufravendt rettet mod en smuk, rødmalet Gaard, der laa i den lille Dal. Det var Evens Bolig. Thorolf vidste, at Eli ikke var der den Dag; hun var med de andre Jenter oppe paa Sæteren i denne Tid. Som han stod der oprejst, var der et fast Villies-Udtryk i hans Stilling og Aasyn. Henimod Kveldstunden saae han en Mand træde ud af Døren paa Evens Gaard og rette sine Skridt henover Marken imod Aasen, dog i skraa Retning for det Sted, hvor lagttageren stod. Det var Magne, der tog sig sin sædvanlige Aftenvandring. »Der er han« — mumlede Thorolf — »godt, han gaaer ad Stien derborte over til Søen paa den anden Side. Jeg skal møde ham.« Saa gik han rask frem og skjultes snart af Granskoven paa Aasen.

Magne kom gaaende langs Aasens Højderyg; han stod tidt stille og lod sit Blik hvile længe og kjærligt, snart ved en Udsigt over Dalen, snart ved et Klippefald, snart ved de smaa Buskadser, der laa strøede hist og her paa hans Vej, snart ved Søens Flade. Det var en ualmindelig dejlig Aften stille og mild — men over Fjeldet i det Fjerne laa der en mørk og truende Tordensky, der varslede om et Udbrud henad Natten. Han var paa sin

Gang kommen til et Sted, hvor Vejen førte over en bar Klippe, der faldt næsten lodret ned i en Højde af flere hundrede Fod, med Søen nedenunder. Stien gik langs med Klippens Kant; den var knap bred nok til, at to kunde gaa hinanden forbi.

Just som Magne var kommen til dette Sted, traadte Thorolf pludselig frem for ham fra den modsatte Side; det var to saare forskellige Skikkelser, som her mødtes. Den ene med mandig Mildhed som Naturens Baggrundsvæsen, der var adlet til Alvor, Tankeklarhed og Aands-Kraft; den anden med en stærk Villies-Styrke som Grundpræg, men hidset til en urolig, gjærende, uklar Lidenskabelighed, som havde forløftet sig selv og grebet ud over Naturens Maal. Saaledes stod de ligeoverfor hinanden, thi de standsede begge; det var, som havde de begge en Følelse af, at det vilde blive et afgjørende Stævne.

»God Kveld« — sagde Thorolf med dyb, men hæs Røst.

»God Kveld, Thorolf« — svarede Magne med klar Stemme.

»Jeg har mødt Dig« — sagde Thorolf — »for at faae at vide, hvor vidt Du er kommen med din Lære hos Eli; om Du nu har fyldt hendes Sjæl med dine gjøglende Syner.«

»Jeg har talt, og Eli har tidt hørt til; hun har stundom spurgt, og jeg har svaret. Men forresten skylder jeg Dig ikke Regnskab herfor, allermindst naar Du taler saaledes til mig.«

»Veed Du, at Eli er min Fæstemø?«

»Jeg har hørt, at hun har været det, om hun er det, veed jeg ikke.«

»Hun er min Fæstemø — jeg har hendes Ord« — skreg Thorolf — »og vover Du, at drage hende fra mig, at forføre hende til at bryde sit Løfte? Hun skal høre mig til.«

»Thorolf, er Du en Mand og taler, som vilde Du tvinge en Kvinde; kalder Du Dig en Kristen og kan ikke blive Herre over en egenkjerlig Drift. En ædel Kjærlighed er en Løftestang for alt Skjønt, Stort og Godt; en sneverhertet, uædel Elskov kan drage nedad i Dybderne. Vogt Dig — Du staaer paa Skillevejen!«

»Og troer Du, at jeg bekymrer mig om, hvad Du dømmes om min Færd, Du, som lister Dig ind imellem en Bejler og hans Jente. Jeg spørger Dig kun: Hvorvidt er Du kommen med Eli — har Du daaret hendes Sind med din Gift, har Du lokket hende til at kaste mig bort, for selv at gaa i mit Sted?«

»Hør mig, Thorolf, Du er syg, og jeg vil gjerne hjælpe Dig tilrette, om jeg kunde. For Elis, for din egen Skyld — denne vilde Elskov maa Du betvinge, og hvor troer Du, at en Kvinde som Eli nogensinde skulde kunne give sig Dig i Vold, saalænge din Kjærlighed raser som en Ildebrand. Det kan, det vil hun ikke. Hun vil kun vælge den, som er rolig og klar og Herre over sin Lidenskab; Det er Du nu ikke, og derfor — —.«

»Jeg forstaaer Dig« — raabte Thorolf; han var bleven dødbleg og hans Øje glimtede som Lyn i Lyn; — »jeg forstaaer Dig — Du Løgnens Tjener, Du Kvinderøver! — Du har kaldt

Helvedes Magt op i mig — jeg trodser Dig — jeg knuser Dig — tag dette!«

Han løftede Haanden; — Magne stod for ham uden at blinke med Øjet, høj og klar. Men Thorolf var nu ganske i sin onde Lidenskabs Vold, han førte Haanden mod Magnes Pande, den faldt med en senestærk Arms hele Vægt — og Magne tumlede paa Kanten af Afgrunden og sank i Knæ. Det sortnede for ham, og et Øjeblik tabte han Bevidstheden. Da han igjen slog Øjet op, stod Thorolf der som naglet til Stedet.

»Vil Du dræbe mig? — Du er stærkere end jeg, — vi er ene, — dog, Han er imellem os, Han, Du siger, at Du troer paa — Han er imellem — Hører Du Hans Røst?«

I det Samme lød der et Tordenbrag i det Fjerne.

»Det ringer, det klinger for mine Øren — Kirkeklokken — det ringer til Doms; det ringer omkring mig, jeg gaaer tilbunds i det — over mig, foran ; bagved — og i mig ringer det — Klang — Klang — jeg kan ikke udholde det. Eli, Eli — Gud, Gud!« Som et anskudt Vildt foer han bort, og Magne var ene, endnu liggende paa Knæ ved Siden af Afgrunden.

Han rejste sig — han var bleg og næsten afmægtig. Han støttede sig til Klippevæggen. Han sænkede først sit Blik nedad, nedad den bratte Fjeldkant; derpaa saae han opad, et Blik, et langt, stort Blik, hvori der laa et helt Hjerte; hans Læber bevægede sig — hvad var det, der gik igjennem ham i denne Stund? To Taarer rullede ned ad hans Kinder. Saa vandrede han stille og vaklende tilbage. Det varede længe, inden han naaede Hjemmet.

»Jeg er syg — sagde han til Even — jeg vil gaa tilsengs. Imorgen haaber jeg, at det er forbi.« Han sagde ikke et Ord om, hvad der var skeet, og hverken Even eller Nogen fik det nogensinde af ham at vide.

Thorolf blev funden henad Morgenstunden noget fra Faderens Gaard, bevidstløs liggende afsides fra Vejen. Der havde været stor Uro for hans Skyld hele Natten. Han blev bragt hjem og lagt i sin Seng. Hele Dagen laa han med lukkede Øjne, kastende sig hid og did i Sengen med Hænderne krampagtigen knyttede. Lægen blev hentet; han aarelod ham, og gav ham beroligende Midler. Mod Aften slog han Øjet op; men han talte vildt. »Klokken ringer — den ringer — hører I! nu kalder den min Sjæl frem — jeg er en Morder — jeg har seet Blod — Blod paa hans Pande; — hans Øjne seer mig ind i Sjælen, de brænder. Hjælp, Hjælp! det ringer — det kimer — det nævner mit Navn — hør, hør!« Saa faldt han atter hen i en Døs og drog Vejret tungt. Lidt efter blev han igjen urolig, han hviskede: »Hun er her ikke — hvor er hun? har han ført hende bort? Det er hende, der fik mig til det! — Nej, nej, det var Noget, som sad herinde. — Gaa bort, Du med det onde Blik, som sidder i min Sjæl — gaa bort; — og Du, som ligger der — jeg vil ikke se Dig — der er dybt, dybt ved Siden af Dig — jeg er bange — — og jeg kan ikke finde Gud — Gud — han ligger der og bløder — bagved er Gud, men jeg kan ikke komme forbi. Gud, Gud!« En lang hjerteskerende Klage tone lød fra hans forpinte Bryst.

Saaledes laa han, afvekslende i Dvale og i feberagtig Spænding til næste Morgen. Da vaagnede han op, som det syntes, til fuld Bevidsthed. Han kjendte Fader og Moder og de Andre; men han stirrede mørkt og tungt hen for sig. Kun da hans Moder satte sig ved hans Leje, tog hans Haand og sagde: »Lille Thorolf, kjender Du mig? Husker Du, da Du var spæd og var saa syg, at Du da sad paa mit Skjød; saa syntes Du, at det blev bedre, og Du sagde: Der er bedst hos Dig Mo'er! Nu er Du igjen syg — kan din Mo'er ikke gjøre Dig glad?« — da bøjede han sit Hoved ud over Sengefjælen og lagde det stille op til hendes Bryst: »Jeg vil prøve det, Mo'er! Vil Du endnu holde af mig, som jeg nu er?« De sidste Ord sagde han med brudt Stemme. Saaledes laa han der længe, længe. Endelig spurgte Ingeborg: »Er der Noget, der trykker Dig, Thorolf? Er der skeet Noget — saa siig mig det — det kan lette Dig.« Han svarede: »Jeg kan ikke sige Dig Noget nu — saa mistede jeg Dig kanske. Siden, siden — lad mig nu være ene — jeg vil sove.« Ingeborg lagde hans Hoved sagte paa Pudlen og gik ud.

Da Thorolf var bleven ene, faldt han i Grublen. Det stod for ham i hele sin Græsselighed, hvad der var skeet. Han saae sig selv løfte Haand, han saae Manden falde for Slaget, han saae den dybe Afgrund, ved hvis Rand hans Modstander havde ligget, han saae Blod, der dryppede fra en saaret Tinding; han hørte Ordene: »Gud er imellem os.« Han gyste. Morder — hviskede han — det blev da Enden. Det skulde blive bedre — det blev saadan; jeg skulde faae en ny Aand, et

nyt Liv, et nyt Hjerte — det Gamle blev værre end nogensinde før. — Var det da Løgn med min Omvendelse og Tro? Det Onde kom op og tog Magten mere, end jeg før kjendte det. De onde Tanker, det haarde Sind — og saa kom tilsidst den onde Haand. Der er Blod paa den. Er der Redning?« Hans Tanke gik til Magne — var han endnu i live? Han havde forladt ham, da han endnu laa saaret og afmægtig, kun en Tomme fra Dybet. Han kaldte højt, hans Moder kom:

»Mo'er, send Bud til Even, og bed ham komme — jeg maa tale med ham — snart, snart.« Han talte afbrudt, men med en stærk Røst. Ingeborg blev angst, hun troede, at han atter talte vildt, og vidste ikke, hvad hun skulde gjøre.

»Snart, straks, ellers dør jeg.«

»O, Gud forbarme sig Thorolf, — ja, vist, jeg skal straks sende Bud.«

Han havde ikke nævnt Magne; det kunde han ikke, og desuden var der en uklar Besindigheds-Tanke, som ledede ham til at kræve Evens, ikke Magnes Nærværelse; om denne var blevet frelst, vilde han dog endnu ikke aabenbare, hvad han gjemte paa.«

I de Timer, der hengik inden Even kom, laa Thorolf taus og grundede. Selv ej hans Moder kunde faae ham til at svare uden med Enstavelses-Ord paa det, hun spurgte ham om.

Hundens Gjøen meldte, at der kom Fremmede til Gaarden. Thorolfs Aandedræt blev korte og tunge, da han rejste sig op i Sengen og lyttede. Men han var saa afmægtig,

at han straks sank tilbage igjen. Ingeborg saae ud af Vinduet og sagde:

»Nu er Even der, Thorolf!«

»Lad ham komme ind, Mo'er, og lad os være ene.«

Den gamle Mand traadte ind. Thorolf spejdede i hans Aasyn; — der var intet Usædvanligt at se deri; — kun en kjærlig Deltagelse for den Syge var at læse i det milde Blik, hvormed han saae hen paa Gutten.

»God Dag, Thorolf« — sagde han og rakte ham Haanden — »hvorledes lider Du?«

»Tak, Even« — Thorolfs Stemme var lav, — »Jeg vilde gjerne tale med Dig, Tak, at Du kom.«

»Naar En er syg, da veed Du nok, at man kan ikke Andet end føje ham. Og en Gamling som jeg, der ikke kan bestille stort, han er glad ved at kunne være til lidt Nytte. Kan jeg tjene Dig i Noget, min Gut?«

»Even, Du har hørt Kirkeklokken ringe — ikke sandt?« Thorolf gjorde en Omvej.

»Ja, jeg troer ganske sikkert at have hørt den. Men hvorfor spørger Du om det?«

»Jo — hviskede den Syge — jeg har ogsaa hørt den — to Gange — den ene Gang var det mildt, den anden Gang var det saa helvedeshaardt, at mit Blod baade stivnede og blev til Ild.«

»Thorolf, tal ikke saaledes; — den Klokke, som hang i vor gamle Kirke, den ringer aldrig fra Helvede; den kaldte altid til Himmeriges Rige. Naar jeg hørte den, var det, som den ringede frem hele mit forrige Liv og

alle mine kjære Forhaabninger baade for dette og det tilkommende Liv.«

»Men troer Du ikke, at den kan ringe forskjelligt for de Forskjellige? Naar et Sind er haardt og mørkt, og Synden har Magten hos den, som kjender Gud, troer Du da ikke, at den kan lyde forførdeligt, for at Synderen skal gaa i sig selv og skjælv?»

»Jeg troer, Thorolf, at den Klokke, vi taler om, den taler kun om Guds Barmhjertighed og Naade — Dommedags-Klokken har Vorherre gjemt til den Dag, da han vil dømme. Nu vil han frelse. Har Du hørt det anderledes, da troer jeg, det er ikke Klokken Skyld, men Dit eget Sind, der har lagt Forførdelsens Toner ind i dens Klang. Du talte jo om det haarde Sind, Thorolf, og Du har været haard — men nu har Gud lagt Dig paa Sygelejet; føl, at det er en blød Haand, der har gjort det, og tro, at Gud, som er Kjærlighed, Han elsker det bløde Hjerte, og kan bedst der gjøre sin Gjerning. Har Du hørt Klokken, da var det ikke til det Onde, men til det Gode. Det siger ogsaa Magne; — han siger, at Guds Kjærlighed og Evangelium er den stærkeste Magt, og at det i Grunden er Vantro til Guds Kjærlighed, naar man mener, at Dommens Torden er stærkere over Sjælene end Evangeliets stille, sagte Lyd.«

Thorolf saa op, da Magne blev nævnt, men slog straks Øjet ned igjen.

»Er Magne endnu hos Dig?« — spurgte han dæmpet.

»Ja han er.«

Der blev en liden Pavse. Derpaa spurgte Thorolf:

»Hvordan staaer det til med ham — — er han karsk nu?»

»Han var kommet sig godt i det Par Maaneder, han har været hos os; men iforgaars kom han meget afmægtig hjem; han var faldet paa Aasen og havde stødt sig tilblods. Men nu er han igjen kvik og tænker paa at forlade Bygden med det Første.«

Et langt og dybt Suk kom fra den Syges Bryst, som naar man lettes for en stor Byrde. Han laa nogen Tid taus hen, og der gik Meget igjennem ham. Saa spurgte han:

»Hvor lider Eli?«

»Ja«, — svarede Even — jeg kunde nok tænke, at det var dette, Du egentlig vilde mig. Jeg veed, at det staaer sig ikke mere til imellem Jer som før. Eli er stille og from — hvad hun tænker om Dig og det, Du i den senere Tid har givet Dig hen til, det har hun aldrig sagt til mig. Men det veed jeg, Thorolf, at hun fortjener en blød Haand at føres af igjennem Livet, og at Haardhed vil snart knække hende. Tænk paa det. Alt kan endnu blive godt. Men« — sluttede Even, da han saae, at den Syge blev blegere og saae mattere ud som efter en Sjælespænding — »Du har ondt af, at jeg taler mere med Dig; Du trænger til Ro. Skal jeg hilse Eli fra Dig?«

»Ja, hils og siig — ak Even!«

»Vær rolig, min Gut! Skeer det, som Herren vil med denne din Afmagt og Sot, da kan det nok være, at Klokken, vi talte om, naar den ringer tredie Gang for Dig, ringer Dig og Eli sammen.«

Da Even var gaaet, var Thorolf træt, men der var en underlig Styrke i al hans Træthed;

han følte en Lettelse, som var mageløs vederkvægende efter den voldsomme Sjæleangst; der var en dyb Beskæmmelse over ham, men forbundet med en uforklarlig Fortrøstning. Han kastede sit Øje ud ad Vinduet derhenne, og det var i det Øjeblik ikke mørkt, det var som et lille Barns Blik, der seer spørgende, og dog med indre Forvisning paa sin Mo'er, naar det har gjort hende ondt. Men han var træt og faldt snart i en dyb og rolig Søvn.

Da han vaagnede, var det Nat. Hans Moder sad for Enden af Sengen i Skyggen og vaagede. Han trængte til at tænke over sig selv og lod derfor ikke Ingeborg mærke, at han var vaagen. Han tænkte: »Altsaa, dog ikke en Morder — o, Gud ske Lov! — — Men dog — det er jo ikke min Skyld, at det ikke skete. Jo, for Gud har jeg gjort det Græsselige. Men »Han er imellem os« — sagde Magne — ja, og Han gjorde, at det ikke blev fuldført. Og jeg, som brystede mig af min nye Tro — den havde ikke Magt til at lægge mit onde Sind i Baand. Jeg kunde snakke om Foragt for Kjød og om Aand — og dog, det var ingen Guds Aand — kun Kjød — det var Kjød-Kjærlighed, der var min Herre, en grim Selvsyge, der drev mig. Og saa kastede jeg endog i min Indbildning Lys paa Kjødets og kaldte min Elskov aandelig; der var Hykleri og Løgn med deri. Kjød, Løgn, Mord! Vidste jeg da deraf? — — Nej, jeg veed, at jeg troede paa min Tro og Tale. Jeg vilde frelse min Sjæl, det var Alvor. — — Men det var ikke Kjærlighed til Gud — det var dog nok ej Ham, jeg ikke kunde undvære; det var, som Magne

sagde, Frygt for Fortabelsen — det var den evige Død, jeg vilde undfly. — — Og det kan være en god Begyndelse, men det maa føre til Kjærligheds-Samfund med Gud; ellers sætter det sig fast i Egenkjærlighed, i Kulde og Haardhed. — — Er da Magnes Tro bedre? Han er mild, og han har ikke aabenbaret, hvad der skete imellem os; der er Ingen, der veed det, han har været taus. — — Kunde jeg have gjort det? Nej, nej, — jeg havde sagt det til Alle, for at vise, hvordan hans Tro var. Men han tier. Han samler gloende Kul paa mit Hoved. Jeg havde sagt det, ogsaa for at skille ham fra Eli. Han gjør det ikke. — — O, min Gud, min Gud! Der er stundom faldet Lysstraaler over mig, og jeg har følt, at mit Hjerte blev større, varmere, blødere. Men de Straaler kom ikke fra min Tro, de kom andetstedsfra; de kom kanske, naar den Tro, Magne har, kastede Lys igjennem en Sprække ind i mit Hjerte; de kom kanske, naar det Naturvæsen, som jeg kaldte Djævelskab, men Magne kalder Levninger af Guds-Billedet, stundom fik Magt over mig. Da kunde jeg være saa blød, og Bitterheden var borte, — ikke altid Sorgen og Skyggen, men Bitterheden, det Haarde — og hvor det var dejligt!« — — Han grundede, han besindede sig paa de Øjeblikke, da han havde følt det Milde og Bløde i sin Sjæl. Det var især ved to Lejligheder, han mindedes Noget af dette. Den ene Gang var, da han havde krævet af sin Moder, at hun skulde kalde sit Hjerte ondt, og hun var segnet om, og han var styrtet hen til hende, overvældet af sin Følelse. Det var Naturen, der her havde

grebet ham; der var Smerte i den Stund, men der havde rørt sig Noget i ham, som han nu ikke turde kalde ondt. Den anden Gang var, da Eli havde talt til ham om Kirkeklokken, og han under Indflydelsen af disse Ord første Gang havde syntes at høre den ringe; da var der atter kommet en Varme i hans Sind, der for et Øjeblik smeltede al Haardhed og Bitterhed hos ham. Men det var ikke kommet fra hans Tro, snarere fra Elis og Magnes Tro. — »Naar jeg stod stærk i min Tro« — tænkte han — »da var der Strenghed, men der var ikke Fred; jeg følte det dog altid som Noget, der rev og sled i mit Hjerte.« Han laa længe og bevægede disse Tanker hos sig selv. »Maaske er det sandt« — tænkte han — »Kristendommen er ikke et Bud, men et Tilbud, og at, jo barnligere vi kan sige med Vorherres Moder: Mig ske efter Dit Ord, desto dybere sænker sig Naaden i vort Hjerte, og vi faaer Fred, naar vi ikke vil gjøre store Ting, men lade de store Ting ske med os og i os efter Guds Ord, ikke prøve paa selv at gjøre os til Kristne, men lade det ske, at vi bliver Kristne«. Han kom herved til at tænke paa sin Barnedaab — der sagde Magne jo, at vi blev Guds Børn, og der forlangtes jo ikke store Ting af Spædbarnet, som Intet kunde gjøre og dog blev taget til Naade. Han var jo ogsaa døbt, og en underlig mægtig Længsel greb ham efter at høre, hvad der var blevet sagt over ham dengang. Han kaldte paa sin Moder:

»Mo'er, kan Du sige mig min Daabs-Pagt?«

»Thorolf, hvor falder Du paa det? Nej, jeg kan ikke — kan Du det ikke selv?«

»Nej, Mo'er, jeg kan heller ikke« — og det slog ham, at han, som i den sidste Tid havde læst Bibelen, og mange gudelige Bøger, han vidste ikke, hvad det var, han var døbt paa.

»Mo'er« — sagde han da — »der er vel en Katekismus i Huset. Vil Du hente den; der maa det staa — o, hent den!«

Ingeborg tændte Lys, gik ind til sin lille Boghylde og fandt endelig Luthers lille Katekismus. De saae efter i Afsnittet om Daaben, men som bekjendt, findes Pagten ikke der. Thorolf bladede tilbage i Bogen, pegede paa en Overskrift og sagde: »Her staaer »**TROEN**«, det maa være den, som vi tilspørges om ved Daaben, vil Du læse den for mig!« Ingeborg læste:

»Vi tro paa Gud Fader Almægtigste« osv.

Under Læsningen laa den Syge stille med lukkede Øjne og foldede Hænder; der var et Freds-Smil om hans Mund og en Lysning over det blege Aasyn. Da Moderen kom til Slutningen af tredje Artikel: »Syndernes Forladelse, Kjødets Opstandelse og det evige Liv«, — da udtalte han Ordene samtidig med hende.

»Moer, sagde han derpaa med blød Stemme — jeg syntes, jeg kunde huske det, — det var, som naar en gammel Sang lyder, vi ikke længe hørte, da vaagner Tonerne og Ordene i os, vi veed ikke, hvorledes. Saadan her — mig tyktes jeg vidste, hvad der nu vilde komme, — naar Du sagde et Ord, da kunde jeg det næste, det levede op i mig som et gammelt Barneord. — Mo'er — Tak — der

kom Fred over mig, tykkes mig, der kom en Fortrøstning, en Kraft. »Syndernes Forladelse, Kjødets Opstandelse, evigt Liv — hvad behøve vi mer? Bed nu »Fadervor« — saa vil jeg sove.«

Ingeborg bad »Fadervor«. »Tak —« sagde Thorolf — »Mo'er, jeg er saa underlig glad, som jeg ikke har været i lang, lang Tid. Kys mig, lille Mo'er — vær ikke vred paa mig; jeg har vist gjort Dig megen Sorg, — nu vil jeg bede Gud om, at jeg herefter maa gjøre Dig Glæde.«

»Thorolf, Du er min egen kjære Søn. Gud velsigne Dig.«

»God Nat, Mo'er!«

»God Nat, Thorolf!«

—————

Rygtet om Thorolfs Sygdom og Sjæls-Tilstand gik snart ud over Bygden. Han var den rigeste Arving i Dalen, og han var saaledes traadt op siden sin Hjemkomst, at Alles Øjne var rettede paa ham. Begge Dele gjorde, at en saadan Begivenhed ikke kunde gaa stille hen, men maatte fremkalde mange Tanker og megen Tale. Det rygtedes, at han havde været afsindig og talt meget om Helvede, ja, man sagde, at han havde kaldt paa Djævelen og teet sig som Besat. Det rygtedes ogsaa, at han havde paastaet, at have hørt Kirkeklokken ringe, og underligt nok, fra nu af var der bestandig Flere og Flere, som mente ogsaa at høre den, Nogle saa, Andre saa. Men i det Hele syntes denne Tildragelse at skulle blive et Vendepunkt i

Bygden med Hensyn til de aandelige Rørelser. Hidtil havde Alt — naar undtages de Faa, der besøgte Even og Magne — ligesom været i en Dæmrings-Taage, hvori tidt det Grundforskjellige flyder sammen. Nu begyndte man at skille sig ad. Nogle paastod, som det jo plejer at ske ved en saadan Lejlighed, at nu kunde man se, hvad den Lære, Øjvind havde søgt at udbrede, maatte føre til, siden hans første og fremmeligste Tilhænger, Thorolf, var gaaet fra Forstanden. Det var fordetmeste de Verdsligsindede, som hidtil var blevne revne med af Strømmen, uden at have haft nogen dybere Længsel, men som nu ved det Skete fik en Ret, syntes de, til at vende tilbage til deres gamle, guds- og aandforladte Liv og til at betragte det hele Røre som Sværmeri eller maaske endogsaa som det, der var værre. Det var en stor Skare. Andre tog deraf Anledning til at drive saameget stærkere paa Forsagelsen af alt Menneskeligt som Djævelskab og til at give sig endnu ivrigere hen til en mørk og livsfjendsk Betragtning; thi det var jo, sagde de, dette, at Thorolf ikke kunde slippe sin syndige Kjærlighed til Eli, skjønt hun vilde ikke omvende sig, det var jo dette, der havde forvirret ham og givet den Onde Magt. Der var ogsaa Saadanne, som mere paavirkedes af det Hemmelighedsfulde ved, at den Syge havde hørt Klokken ringe, og at det havde gjort dette dybe Indtryk paa ham. Disse mere drømmende Naturer, der idelig gik og tænkte paa dette, og som fortalte hinanden om, at nu den, nu den, ja, de selv ogsaa havde hørt denne Klang, kunde ikke føle sig dragne

hverken til de Forstandige, Kolde og Verdslige eller til de Vildtbrændende. De holdt sig derfor hjemme og undgik de Andre. Men under disse Forhold var det ogsaa forklarligt, at ikke Faa kom til at mindes Magne, og hvad han havde talt ved hint Møde hos Thorsten, og fra de Enkelte, som havde besøgt Evens Hus, mens Magne havde været der, kom Talen mangfoldig ud i Bygden om denne Sidstes Udtalelse om, hvad der var kristen Tro til Salighed. Saaledes gik der da stride Strømme gennem Folket, og det var ikke forunderligt, at Alle i Grunden ventede paa, at der skulde ske Noget, der kunde give Svar paa de mange Spørgsmaal, som rørte sig hos Mængden. Øjvind gjorde Anstrengelser for at holde Folket sammen. Han holdt Forsamling paa Forsamling, men videre kunde han ikke bringe Sagen; thi hans Tale var som Møllehestens Rundgang, der gaaer fort, uden at komme af Stedet. Men endnu var der Mange, der aldrig forsømte at komme til hans Møder, skjønt Tallet var betydelig forringet. Han havde søgt at faae Thorolf i Tale; men Faderen havde med Vrede bortvist ham; thi Øjsten var af dem, som troede, at Øjvind var Skyld i Sønnens Sinds-Sygdom, som han kaldte det. Thorolf selv syntes ikke at begjære sin tidligere Lærers Nærværelse.

Om det nu var Beregning, for at gjøre almindelig Opsigt og vinde en stor Sejr over det og de Modsigende, eller det kom som en naturlig Følge af hans Betragtning, — nok er det, Øjvind foranledigede paa denne Tid et Udbrud af skjulte Kræfter, som længe havde gjæret. »Den glade Kristendom« eller

»Grundtvigianismen«, som længe havde været den Fjende, man vilde knuse i Landet, og hvis Udryddelse hint Selskab, af hvilket Øjvind var udsendt, ogsaa havde gjort til sit Øjemærke, var just paa denne Tid bestedt under en alvorlig Forfølgelse af Myndighederne i Stat og Kirke. Det er bekjendt, at denne Kristendom, skjønt den kaldes let og overfladisk, dog er alvorlig nok til at ville have Daaben efter Kristi Indstiftelse, og at den finder denne Indstiftelse nedarvet i Kirken fra de første Dage, da ellers Ingen kunde vide, hvilken den er, eftersom Skriften i denne Henseende lader os fuldstændig i Uvished, fordi den beretter om Daaben snart saa, snart saa, og det simpelthen af den Grund, at den slet ikke giver sig af med at anføre fuldstændigt, hvad alle de, til hvem den er skrevet, vide Besked om, og det desuden i den første Menighed var forbudt at anføre Livs-Ordet ved Daaben. Der har nu imidlertid i den Alterbog, der indførtes 1783, paa Grund af Uvidenhed eller troskyldig Bestræbelse for at gjøre det bedre end Kristus og Hans Kirke, indsneget sig vitterlige Forvanskninger i Troesbekjendelsen ved Daaben, og de Præster og Lægfolk, der seer dette og til ingen Pris vil døbe eller lade døbe paa disse Forvanskninger, er saavel i Norge som i Danmark vendte tilbage til det Oprindelige, hvorfor de forsaavidt komme i Strid med, »hvad som skrevet staaer« — i Alterbogen fra 1783. Dette har nu været en god Lejlighed til at komme denne Retning tillivs, ikke med

Grunde, men med udvortes Tvang og Magt. Pietisterne har benyttet sig heraf til at anklage Præster, fordi de døbte — rigtigt, og Myndighederne har givet dem Medhold. For nylig er en Præst bleven sagsøgt til Embeds- Fortabelse og midlertidig afsat, fordi han ikke vilde døbe vitterlig falsk, men døbte — rigtigt. Thi »den glade Kristendom« er saa alvorlig, at den heller vil lide, hvad det skal være, end for et Embeds Skyld fornegte Overbevisningen. I det Præstegjeld, som er Skuepladsen for denne Fortælling, var der to Præster. Den ene, som vi allerede har gjort et flygtigt Bekjendtskab med, var en mild, men ikke staalsat Mand; han var bange for de Storttalende og stod, som vi har seet, i den Formening, at de Vrangvillige skulde og kunde vindes med Lempe, ved at føje sig efter dem, og han troede at kunne forlige det med sin Samvittighed at døbe paa Alterbogs-Troesbekjendelsen. Den anden, der var den egentlige Sognepræst, var derimod en stærk Mand med en fuld Overbevisning; han havde alt forlængst med hele sin Sjæl sluttet sig til og prædikede »den glade Kristendom«. Imod ham skulde Angrebet rettes, og Kirkestyrelsens Færd fornylig havde jo givet god Grund til at vente en glimrende Sejr. Man troede at vide, at han her vilde være ubøjelig, og selvom han gav efter, — hvilket Nederlag da for »Partiet«, næsten større end om han blev afsat! — En af de Mænd, som mest ubetinget i den sidste Tid havde givet sig ind under Øjvinds Paavirkning, og som fulgte ham i Tykt og Tyndt, havde faaet sig

en Søn. Man blev efter Raadførsel enig om, at Faderen skulde kræve Barnet døbt efter Alterbogen. Han skrev da saaledes til Præsten:

»Jeg har bestemt, at mit Spædbarn paa Søndag otte Dage skal bæres til den Hellige Daab. Men, da jeg veed, at Præsten spørger om en Tro, som ikke findes i den gamle Alterbog, saa forlanger jeg, at de Ord, som staaer i den Bog, bliver brugte ved Barnets Daab.«

Præsten svarede skriftligt: »Hvad Du skriver om, er altfor vigtig en Sag til at afgjøres i et Brev. Jeg skal i Morgen komme til Dig, da Du ikke synes at have Tid til at komme til mig. Da skal vi tale mundtlig derom.«

Da Sognepræsten om Eftermiddagen kørte hjemad, efterat have været i Sognebud, og just kom forbi Mandens Bolig, tænkte han: »Jeg kan lige saa godt gaa derind nu, — maaske det endog er bedst, at vi taler sammen, uden paa begge Sider i Forvejen at have lagt Plan for, hvorledes vi skulle møde hinanden.«

Han traadte ind og fandt Manden ene. Han sagde:

»Jeg kommer i Dag, fordi min Vej faldt her forbi. Lad os nu tale om den Sag, der er os imellem. Hvorfor vil Du have, at jeg skal døbe dit Barn anderledes, end jeg døber de Andres?«

Med nogen Forlegenhed svarede Manden:

»Jeg vil have mit Barn døbt i den lutherske Tro og Kirke, hvori jeg selv er døbt og konfirmeret.«

»Og hvad er det da for Forandringer, Du vil, jeg skal gjøre?«

Manden taug stille. Endelig sagde han: »Øjvind har sagt, at Præsten ikke døber rigtigt efter den rene Lære i den lutherske Kirke.«

»Jeg døber nok efter den rene Tro. — Men altsaa, Du har gjort dette paa Øjvinds Ord. Men Du maa da vide, hvad Du kalder den rene Lære, hvorefter Du vil have dit Barn døbt. Siig mig nu, hvad det er, Du vil, jeg skal tale ved dit Spædbarns Daab?«

Manden var aabenbar i Nød. — »Der er Noget — jeg vil have« —

»Altsaa, Du veed ikke, Ole« — sagde Præsten — »Du veed ikke, hvad det er, Du forlanger — eller rettere Øjvind. Jeg veed det bedre end Du. Det er i tredie Artikel af Daabs-Pagten, Du eller Øjvind mener, at jeg bærer mig galt ad, naar jeg døber, og Du vil have det anderledes.«

»Ja, ja« — sagde Ole lidt lettet ved saaledes at hjælpes paa Gled.

»Saa siig mig da, hvorledes den tredie Artikel skal lyde efter din rene Lære; — eftersom det er Dig en Samvittigheds-Sag, saa veed Du det da.«

Manden taug atter stille og kastede Øjnene hid og did som i stor Vaande.

»Altsaa, Du er ikke paa det Rene med det, Ole; Du har ikke ret tænkt derover. Jeg skal da igjen hjælpe Dig og sige, baade hvad det er, jeg spørger om ved Daaben, og hvad det er, Øjvind vil, Du skal forlange, og som Du selv ikke veed, hvad er.«

Nu fremsagde Præsten begge Ordformer, den rette og den fejlagtige, og spurgte saa:

»Er det ikke især dette, at jeg siger »almindelige Kirke« og Øjvind vil have »kristelige Kirke« — er det ikke det Vigtigste?«

»Jo, jeg vil have mit Barn døbt i den »kristelige Kirke.«

»Det er et billigt Forlangende« — sagde Præsten — »Men lad os nu tale sammen om, hvad Forskjellen er imellem »almindelig« og »kristelig«.

Manden blev igjen noget urolig. »Jeg maa ud og tale med Konen min« — udbrød han — »jeg skal snart være her igjen.«

Da han var borte, tænkte Præsten: »Nu sender han Bud efter Øjvind for at faae Hjælp, det maa jeg hindre.«

Han gik ud i Kjøkkenet, og ganske rigtig: der stod Tjenestejenten allerede paa Springet, for at gaa hen til Udsendingen, som var til Huse der i Nærheden. Præsten sagde: »Jeg vil kun tale med Dig og med dine her i Dag, Ole, siden kan vi altid lade Øjvind komme.«

»Gaa« — sagde Manden trodsig til Jenten — »gaa og siig ham, at Præsten er her — bed ham skynde sig.«

Præsten sagde: »Har Du gjort et Angreb paa mig som Præst — saa vil jeg ogsaa først tale med Dig ene som Præst. Det er min Ret — Bliv lidt endnu;« Disse sidste Ord var henvendte til Jenten. — »Ole, nu vil jeg bede Dig om, hvad der er min Ret at kræve — lad os først tale ene sammen.«

Ole gav efter. Da de atter var komne ind i Stuen, sagde Præsten:

»Lad os nu begynde, hvor vi slap. Hvad Forskjel er der paa »kristelig« og »almindelig?«

Manden var bleven blussende rød, men Trodsen var brudt. Han svarede: Som jeg vil have det, staaer der jo i Alterbogen; det er den gamle, rene Lære, og jeg« — han famlede efter Ordet.

»Du siger, det er den gamle, rene Lære — veed Du hvor gammelt det Ord »kristelig« er, som staaer i Alterbogen? Hvor længe troer Du, det har staaet der?«

»Det har vel staaet der al Tid — jeg vil have det Gamle og ikke noget Nyt; thi det Ny er falsk.«

»Deri har Du Ret, men hvis nu det, jeg siger, er det Gamle, og det, Du vil have, er det Ny, vil Du saa blive ved at forlange det?«

»Øjvind siger« — her standsede han og saa paa Præsten. Denne havde taget Papir og Blyant op af Vestelommen og skrev.

»Hvad gjør Du?« — spurgte Ole.

»Jeg kan maaske siden faae Brug for, hvad der her forefalder, og derfor vil jeg skrive mine Spørgsmaal og dine Svar op, for at jeg sikkert kan vide, hvorledes Alt er gaaet til.«

Ole var raadvild. Han havde en Følelse af, at han vilde komme tilkort og blev bange for at sige, hvad han senere ikke kunde vedstaa — Præsten blev ved at spørge og skrive; men tilsidst fik han ingen flere Svar. Ole sad som kraftesløs ligeoverfor ham.

Endelig brød Præsten af, og sagde: »Tro ikke, Ole at jeg har gjort dette for at fortrædige Dig; jeg har gjort det, fordi, som Du veed, disse Ting andre Steder har havt alvorlige Følger. Du har i Grunden ingen Ting at tabe; thi Du kan let faae dit Barn døbt hos den anden Præst, som Du eller Øjvind vil have det; men jeg har Noget at tabe; — thi Du har nok hørt, at mit Embede staaer paa Spil, hvis Du vil klage over mig — og tænk Dig det: ikke blot at miste det daglige Brød, men ogsaa at maatte holde op med den Gjerning, der er mig dyrebar som intet Andet: at forkynde. Evangelium for Syndere. Det har Du vist ikke rigtig tænkt paa, hvad det vil sige. Men nu vil Du forstaa, at jeg har Grund til at være paa min Post og faae vor Samtale sikkert nedskreven, for at kunne efter Evne værne om mig og mit Embede. Men nu, da Du ikke længer vil eller kan svare mig, — nu vil jeg tale Dig lidt til Samvittigheden. Jeg har kjendt Dig længe, Ole, og al Tid som en brav Mand. Du har ladet Dig forføre af Andre til dette, og veed Du, hvorledes Du nu staaer i denne Sag? Du har løjet for Dig selv og Andre, Du har bedraget Dig selv med den Tanke, at det var Dig en Samvittigheds-Sag at faae dit Barn døbt paa den og den Maade. Men det er jo ikke sandt. Det var Dig ikke en Samvittigheds-Sag; thi, var det saa, da havde Du vidst, hvad Du begjærede; men det vidste Du ikke. Du har sagt, at Du vilde have Barnet døbt i den Tro, Du selv havde; — men, har man en Tro, saa veed man, hvad det er for en, men det vidste Du ikke. Det er altsaa

Skuffelse og Bedrag Altsammen. Og saa har Du ladet Dig bruge som et usselt Redskab for Andre til at lægge Stød for din Præssts Fod, uden at Du vidste, om han dog ikke maaske havde Ret. Jeg troer ikke om Dig, at Du har kunnet nænne, at jage mig bort og tage Brød og Embede fra mig — Du har ikke ret vidst, hvad Du gjorde. Men, seer Du nu ikke, hvor langt Du er kommen ud i et Uføre, hvorledes Du er kommen til under Guds frygts Skin at ville hellige det Onde, hvad der er Vorherre vederstyggeligt; Du har baaret Dig uædelt ad. Tag Dig iagt. Jeg er ikke vred paa Dig, Ole, men jeg vilde gjerne, at Sandheden dog maatte sejre hos Dig.«

Præsten stod op, gik ud og kaldte paa Oles Hustru; da hun kom, sagde han:

»Ole og jeg ere uenige om, paa hvad Tro Eders Spædbarn skal døbes. Sagen er den, at den ældgamle kristne Pagt, der er fulgt med Daaben, saa langt man kan gaa tilbage, den døber jeg paa. Ole vil have Barnet døbt paa en Tro, som ikke ganske stemmer med den gamle. Han vil altsaa have det, der er Nyt og derfor galt, jeg vil blive ved det Gamle, som er rigtigt. Vil I have bedre Oplysning, saa kom til mig, saa skal jeg bevise Jer, at det er, som jeg siger. Nu har jeg talt med Manden din; hvad han vil gjøre, veed jeg ikke, og jeg vil ikke overtale ham i nogen Maade. Men det vil jeg kun sige: Du maa gjøre, hvad Du vil, Ole, hvad Du troer at kunne forsvare for Gud og din Samvittighed; men Du skal vide, at mig faaer Du aldrig til at døbe, som Øjvind vil have det; saa maa Følgerne blive, som de vil. Farvell!«

Præsten rakte dem begge Haanden og gik.

Da han kjørte hjemad, tænkte han: »Det er nu begyndt her som andre Steder. Det vil ikke ende hermed. Det er bedst at jeg, før Rygterne breder, og de forskellige Ophidselser kommer i Gang, selv tager Sagen i Haand og bringer den fuldstændig frem for Alle. Paa Søndag vil jeg indvarsle til et almindeligt Møde.«

Der var en mægtig stor Forsamling otte Dage efter, bestaaende af Folk fra Bygden selv og de omliggende Egne. Præsten havde, som vi vide, kaldt dem sammen for at gjøre Rede for sin Gjerning iblandt dem, og om muligt, klare sit og sin Forkyndelses Forhold ligeoverfor de mange Bevægelser i Præstegjeldet. Alle, som kunde, mødte: Venner, Fjender og Ubestemte. Man havde hørt Noget om den seneste Forhandling mellem Præsten og Ole; og man havde en Forestilling om, at denne Samling kunde faa uberegnelige Følger. Man var indvarslet til Møde udenfor den gamle Kirkegaard, hvor der var Skygge under større og mindre Træer, som var plantede omkring Kirkegaardsdiget baade forinden og foruden. Thorolf, der nu ganske var kommen til Kræfter, var med; ogsaa Magne. De sad langt fra hinanden, men den Første kastede af og til et Blik hen paa Magne, som for at læse i hans Aasyn. Ingeborg, Eli og Thorsten var tilstede; Øjvind, Ole, Inggjærd med alle deres Venner havde samlet sig paa en Plads for sig selv.

Præsten kom og hilste med blottet Hoved; de Fleste rejste sig, mens Mændene tog Hatte og Huer af, og Kvinderne bøjede sig. Der var en Blanding af mandig Alvor og vemodig Blødhed i Præstens Træk. Han lod en Salme afsynge og begyndte da:

»I veed, hvorfor jeg har bedet Jer komme sammen her i Dag. Jeg har valgt dette Sted, fordi jeg tyktes, det vilde gjøre os Alle alvorlige og milde, og det vilde jeg gjerne, skulde være saa; jeg ønsker og har bedet Gud om, at dette Møde maatte blive alvorligt og mildt. Her er mange Minder, som komme frem ved disse Grave derinde, og som maa stemme os godt; her har staaet et Guds-Hus, som nu er borte, men som Mange længes efter, maatte blive gjenoprejst. Her kan mindst nogen støjende, trodsig og bitter Røst faa Lov at møde frem. Som sagt, I veed, hvad det er for en Sag, jeg gjerne vilde have klaret. Det er ikke dette eller hint i det Enkelte, jeg nærmest tænker paa, — det er den store Livs- og Døds-Sag: Hvad er Sandhed til Salighed; hvad er Kristendommen? Hvad er det, man paa den ene Side kalder »den rene Lære«, paa den anden Side kalder »den rene Tro«, som skal forkyndes til Frelse? Derfor vil jeg begynde med en Udtalelse om dette store Spørgsmaal; det vil være den bedste Forberedelse til saa siden at forhandle med hverandre om det, der ellers kan ligge os paa Hjerte.«

Han tog det Ny Testamente frem og oplæste for Forsamlingen af Apostelsagaens 10de Kapitel fra 25de til 48de Vers. Derpaa talte han saaledes:

»I veed af Eders Børnelærdom og har nu hørt det, hvorledes det gik til, at Apostelen Peder kom til Kornelius's Hus. Peder havde havt et Syn fra Himlen, som lærte ham, at Vorherre ogsaa vilde have Hedningerne indunder sin Naades Vinger, og Kornelius havde ogsaa havt et Syn af Engle, der bød ham, som længtes efter Samfund med den levende Gud, at sende Bud efter Apostelen; saa skulde det siges ham, hvad han skulde gjøre eller lade gjøre ved sig. Da nu Peder kom ind i Huset, »da faldt Kornelius ned for hans Fødder og tilbad.« Men Peder rejste ham op og sagde: »Staa op, thi jeg er og selv et Menneske.« Peder kaldte sig selv »et Menneske«, og han kunde gjøre det med Rette. Det kan ikke Alle med samme Ret; thi der hører Noget til for at være det i Sandhed, ikke blot have menneskelig Skikkelse, men være Menneske i Virkeligheden. Hvad er det at være Menneske, et fuldkomment Menneske. Lad os først besvare det Spørgsmaal. Det er at have Aand, saa man er ikke lænkebunden til den ydre Natur, er ikke gaaet til Bunds i det Haandgribelige. Dyrene har en Sjæl, men den er ikke fri, kan ikke løfte sig ud over det Synliges Skranke, der gaaer i Et med det Udvortes. Den, som har Aand, kan flyve til Vejrs som Lærken og Jade Myretuerne langt under sig, han kan flyve ind i en Synernes Verden, i et Tankens Rige, hvor han kan forlyste sig ved de store Billeder og leve deri sit bedste Liv. Det hører til at være Menneske efter Guds Tanke. Et Menneske har et Hjerte, som skyder Rod i en ædel Kjærlighed. Aanden flyver højt,

Hjertet gro er dybt. Et Menneske har et Hjerte, der kan banke mod andre Hjerter og vide, hvorfor det elsker, elsker det Skjønne, Livsalige, Store og Sande; et Menneske har et Hjerte, som først og fremmest kan og vil hvile ved det største Hjerte, hvortil det er skabt, og finder først der sit Hjerte: hos Gud Fader. Et Dyr kar kun Mennesket til sin Gud og lyder blindt, — et Menneske har Ham til Gud og Fader, Ham oppe over alle Stjerner og kan og vil lyde Ham i Frihed og Kjærlighed. Det er at være Menneske efter Guds Tanke. Et Menneske har Ordet, denne underlige Blanding af Aand og Kjød, et Barn født af Aanden som Fader og Hjertet som Moder, sammensat af Aand og Aande — Ordet, Sendebudet mellem de to Verdener til at udtrykke hver Tanke, hver Følelse, hver Villie fuldt og klart, saa at der ikke er en eneste Rørelse i Sjælen, som ikke kan finde Udtryk. Et Menneske, det er med eet Ord en Skabning, hos hvem Skaberen spejler sit hele Væsen, hvori der ikke er en mørk Krog, ikke et Fnug af Smitte — Alt klart og rent, hvidt som Lillien, blussende som Rosen i sin Duft og Skjønhed. Men, naar vi nu veed, hvad det er at være Menneske, — mon det saa ikke er noget Mægtigt og Straalende. Er det saa ikke noget usigeligt Stort at kunne sige i fuld Betydning: »Jeg er og et Menneske?« Og det er godt, at vi tidt holder det frem for os. Thi saa kræver vi Noget af os selv, eller saa seer vi om efter Hjælp, naar vi opdager, at vi ikke er saadanne Mennesker. Bliver vi idelig ved at sætte det Menneskelige lavt ved f. Ex. at sige, at det

Menneskelige er Synden, da, slaaer vi os til Ro med det Ringe og Lave, saa sukker vi efter det Store, vi skabtes til, og saa opnaaer vi det heller ikke, ikke engang ved vor saakaldte Kristendom; det Ene bliver forkrøblet som det Andet. Nej, da aander vi ikke ud efter vort Maal i det dybe Suk: Jeg vil være et Menneske — o, lad mig blive det, Herre, min Gud! Jeg kan ikke stilles tilfreds med Mindre!

Men, i denne fulde Betydning af det Menneskelige gjorde nok ikke Peder Krav paa at eje det, da han sagde: »Staa op, jeg er og selv et Menneske!« Han vidste nok, at han var et syndigt Menneske i sig selv, der langt fra var, som Adam var i Paradiset. Selvom han havde været ren som Sne, saa kunde han dog ikke tage imod Kornelius's Knæfald, som kun tilkom Gud. Og nu — han var i sig selv en Synder, og derfor tænker jeg, at han med sine Ord vil sige: Jeg er slet ikke mere end Du i og af mig selv, Kornelius — jeg trænger til det Samme, som Du, for at blive et ret Menneske. — Thi vi er faldne og der er kun Levninger af det Menneskelige tilbage hos os. Men det maa der ogsaa være, for at vi dog i nogen Maade kan svare til det store Navn. Der maa være saa megen Aand hos os, at vi kan længes efter Aand; der maa være saa meget Hjerte, at vi begjære et Hjerte, der ikke kan undvære Gud, men stræber efter at hvile hos ham i Kjærlighed, der maa være et Ord paa vore Læber, som, om end brudt og saare dunkelt og bristende, stammer og længes efter at udtrykke det Usynlige hos os og oven over os aandeligt og hjerteligt, om

end med et Suk. Der maa være et lille Brudstykke af det Spejl, hvori Gud spejlede sit Væsen fra Begyndelsen. Ellers er vi ikke at kalde Mennesker, og saa kan vi ikke frelses; thi det er Mennesker, Vorherre vil gjøre salige. Saaledes var det med Peder og de andre Herrens Venner, selv før de fik Naade hos Jesus, og det er det Menneskelige hos dem, som udtaler sig i deres Ord: »Til hvem skal vi gaa; Du Herre Jesus, har det evige Livs Ord.« Derfor var Peder og de Andre dog med al deres Synd Mennesker; thi de havde dette dybe menneskelige Suk paa Hjertebunden. Kun derfor droges de til Jesus. Men ved Siden deraf følte de deres Elendighed og udtalte den som Paulus: »Jeg er den Største af Syndere alle, ja, ikke værd at kaldes en Apostel.« Og den Tone klinger ogsaa igjennem Peders Ord til Kornelius »Staa op, jeg er og et Menneske« — jeg staaer i mig selv paa lige Trin med Dig: en fattig Synder som Du, dog et Menneske. Og det var næst efter Herrens Aand Magten i Peders og de Andres Vidnesbyrd, paa den ene Side den dybe Følelse af, hvad det var at være et Menneske, paa den anden Side en sanddrue Erkjendelse af, at de var Syndere som de, der hørte dem. De skruede sig ikke op og vilde, at Tilhørerne skulde se op til dem paa Højderne, og kun ligesom i Afstand beundre, men ikke føle sig som deres Lige. De gik ikke paa Stylter, men stillede sig midt ind iblandt de syndige Mennesker, idet de hverken tiltalte Folk som Djævle, men anerkjendte det Menneskelige hos dem, og heller ikke dulgte

den dybe Fordærvelse. Og det er al Tid Magten i Vidnernes Forkyndelse — alt dette opskruede Væsen baade, naar man dømmes til Helvede og naar man opløfter til Himlen, alle disse Opstyltede Talemaader fra den skyhøje Luft, al denne laante Højærværdighed — den er umenneskelig, og den oprejser ikke blot et Skillerum mellem Præsten og Folket, som hører, men ogsaa mellem Gud og Sjælene. Et Guds Vidne skal være et Menneske, der taler til andre Mennesker.

Men, Peder var ikke blot et syndigt Menneske, han var et benaadet Menneske, da han stod der for Kornelius, og forsaavidt havde han et Fortrin for de Andre i Huset; men det var af Naade, og det samme Fortrin kunde de faae, og de fik det. Og hvad er det nu at være et benaadet Menneske? Lad os begynde saa smaat og ikke tage Munden for fuld. Et benaadet Menneske er nu fra Først af en Saadan, som er bragt ind i Sporet til at vinde den hele, fulde Menneskelighed tilbage igjen, er bragt ind i den Aandens Strømgang, der bærer til og ikke længer fra det Menneskelige, og det ved Ham, som er ikke blot Guds Søn, men det rette Menneske, Jesus. Thi det skal vi vide: Kristendommen er ikke en ny Skabelse i den Forstand, at den skaber os om til at blive noget Andet, end vi er bestemt til fra Begyndelsen; men den er en Løftestang, hvorved vi hæves paany op til at blive Mennesker, saaledes som Guds Tanke var med os, da han skabte Adam. Den er Fornyelse. Den er den store

Haandsrækning fra den Korsfæstedes og Opstandnes Haand til at løfte Mennesket, som var falden i Syndens Mose, og maatte synke dybere og dybere til det Allernederste, hvis der ikke kom Redning, ja, løfte Mennesket op og give det at vinde tilbage i den anden Adam, hvad det havde tabt i den første Adam, ja give os at komme endnu højere op som Mennesker, end vi kunde være komne, om der aldrig havde været Synd til. Derfor elsker Vorherre Jesus at kalde sig selv »Menneskens Søn«, og derved indskærper Han os, at det er Maalet, at blive rette, rene, hellige Mennesker med alle Menneskelighedens Kræfter og Gaver. »Vi skal være, som Han var i denne Verden«, siger Johannes. Og, for at det kan ske, maa det tages bort, som har forkrøblet det Menneskelige i os. Derfor er det betegnende, hvad der staaer i vor Text om, at, da Peder i sin Prædiken siger: »Den, som troer paa Jesus, skal have Syndernes Forladelse i Hans Navn, da faldt den Helligaand paa dem, som hørte Ordet.« Thi først naar Synden er borttaget ved Jesu Blod og forladt, først da kan Aanden komme igjen, Aanden, som hører til et ret Menneskeliv. Det er det Første: Aanden, som kaster Glans over Himmel og Jord, Aanden, der paa sine stærke Vinger kan bære os over den høje Naturmur og føre os ind i en solbestraalet Verden, hvor Mennesketanken, Evigheds-Tanken kommer igjen, hvor Synerne straale, saa Øjnene tindre, og Menneskeskikkelsen ogsaa tidt bliver forklaret alt her i Glansen af Aandens Ild. Og

dernæst kom Ordet, det rette, dybe klare Aands Ord til at udtale det Højeste og Dybeste i Himmel og paa Jord, indeni og udenfor Menneskehjertet. Thi der staaer jo, at »de hørte dem tale med fremmede Tungemaal« og prise Gud. Ja, Ordet, Menneskeordet kom igjen, det fuldttonende; det havde været borte fra den første Syndens Time i Edens Have, og Menneskens Børn kunde kun stamme paa aandelige Ord i brudte, forvirrede Toner, som vi endnu kan høre det paa alle ubenaadede Mennesker, at de tale vildt, naar de skal udtrykke Aandens og Hjertets dybe Ting, som angaaer Sjæl og Salighed. Men Alt dette kunde kun ske i Kornelius's Hus, fordi de derinde havde Hjerter til at tro Ordet. Men fra nu af var de bragte i Sporet til at blive rette Mennesker igjen.

Ja, paa Sporet; men dog endnu var det kun Opvækkelsen, det var ikke endnu et nyt Liv af det Menneskelige. Derfor lader Peder det heller ikke bero ved dette; han gaaer videre og siger: »Mon Nogen kan formene Vandet, at disse ikke skulde **DØBES?**« Og han bød, at de skulde døbes i »Herrens Navn.« Ja, hvad der hidtil skete, det var en Opvækkelse af alle Sjælens bedste Kræfter, alle Levninger af det Guds Billede kom frem i den Stund og greb Herskerstaven. Men var det blevet derved, da var dette Øjeblik faret forbi og Alt i dem var sunket Rammen igjen i den gamle Tilstand med Døds-Magten rugende over dem. Det havde været et mægtigt Bølgeslag over dem, ikke videre. Thi Opvækkelsen er ikke

Gjenfødselen, ikke det evige Liv, læg Mærke til det! Opvækkelsen kan ikke holde ud, naar den ikke bliver mere. Derfor staaer der ogsaa kun, at Aanden kom »over dem«, den kom endnu ikke ind i dem og blev iboende til et nyt Liv. Og det er ret betegnende, at der siges: »De taledede med fremmede Tungemaal«, ja fremmede. Et Menneske kan stundom komme til at tale saaledes i løftede Øjeblikke, naar Aanden var over ham, og han faaer Ord, som egentlig ikke tilhører ham, men kommer til ham ovenfra eller udenfra; og en Stund derefter husker han kanske ikke de Ord, han talte, eller smiler derad som ad Sværmeri og Daarskab. Nej, kun det Ord er vort eget, som kommer ud af vort inderste Hjerte: Vi skal lære at udtale vort eget Tungemaal, udtale alle vore egne Længsler, vort eget Haab, vor egen Tro, vort eget Liv, vort eget Suk om Alt i Himmel og paa Jord. Det er vort eget Maal, vort; det er godt nok med de fremmede Tunger, med Begejstringens Tale, — men den udtrykker ikke al Tid, hvad der ligger paa Bunden af vort eget Menneskehjerte. Vort eget Maal er kun et — Hjertesproget, hvori vi kan udtale os om Alt, hvad vi virkelig har tilegnet os af Skjønhed og Herlighed, af Kraft og Naade, hvad vi virkelig bære paa af Glæde, Sorg og Kjærlighed. Et eneste lille Ord i vort eget Maal er tusinde Gange mere værd for Gud og os selv end alle de fremmede svulmende Ord, om det saa er Engleord, som vi kan udtale, naar Aanden er over os; et eneste Ord i vort eget Maal: »Gud, vær mig Synder naadig«, »Herre, frels mig, jeg

forgaaer«! naar vort Hjerte er gjemt deri, det er saare dyrebart for Gud. Det er det, Paulus mener, naar han skriver: »Taledede jeg med Menneskers eller Engles Tungemaal — men havde ikke Kjærlighed, da var jeg en lydende Malm og en klingende Bjælde.« Derfor er det ikke nok til at blive Mennesker, at Aanden kommer over os, og at vitaler fremmede Tungemaal. Nej, og derfor skulde Kornelius og de Andre døbes i Herrens Navn. Der i Daaben blev den rette, sande Menneskelighed, Guds Søns Menneskelighed givet dem; vel kun som i en Spire, men dog saaledes som det hele, store Træ er gjemt i det lille Frø. Ja, der kommer Aanden ind i os til Liv af Døde, der kommer Ordet ind i os — der faaer vi igjen Ordet, Guds-Ordet, hvorfra vi var faldne, tilbage som det Guds Billede, hvori vi skabtes, det Troens Ord, og kan udtale det som vort eget, der faaer vi Magt til at bede Guds Børns Bøn, Fadervor i Jesu Navn. Saa bliver vi til rette Mennesker igjen, med et Hjerte til at hvile i Guds Faderfavn, med en Aand i os, som lader os leve i Aandens Verden, med et Ord, vort eget Maal, til at udtale det, der ligger i Sjæledybet og begjærer Svar her ovenfra. Saa bliver vi Mennesker, af Naade, af Naade, naar vi troer og tager imod Ordet; da er vi ikke blot paa Spor efter Menneskeligheden, vi har naaet den, om end som jeg sagde, kun endnu som i en Spire, men deri ligger hele Oprejsningen; og holder vi fast paa »Ordet«, da skal Menneskeligheden vokse mer og mer i os udfad denne Spire, selvom vi ikke mærker det,

vokse under Bekjendelsen, Forkyndelsen og Lovsangen, vokse under Bønnen og Kampen, vokse først og fremmest under Nydelsen af den hellige Nadvere, vokse selvom vi ikke mærker det, som det jo skeer ogsaa i det Legemlige, at vi vokser og mærker det ikke. Og saa kan vi med en inderlig ydmyg, men sød og tillidsfuld Følelse sige med Sandhed: »Jeg er og et Menneske!« Amen!«

Da Præsten havde endt, sagde han: »Venner! Saaledes forkynder jeg, som I vide, Evangeliet. Er der nu Nogen, som har Noget at anklage mig for, eller at spørge om, da er jeg rede til at svare.«

Der var i Begyndelsen Taushed i Forsamlingen. Ingen syntes at ville være den Første, der tog Ordet. Da traadte atter gamle Even frem; med sin ejendommelige Mildhed sagde han:

»Præst: Først vil jeg takke Dig, fordi Du har samlet os paa dette Sted; for mig var der intet kjærere. Jeg har hørt mine Døde, som dog leve, tale til mig her, og jeg er bleven glad. Men jeg takker Dig ogsaa for det Ord, Du talte; jeg siger Ja og Amen dertil. Hvad jeg vilde bede Dig om, det var, at Du siger os, hvad »Grundtvigianismen« er, som vi hører saa meget om; jeg og Mange med mig vilde gjerne vide det. Thi de siger, at den strider mod Lutherdommen og er en falsk Lære.«

»Hvad jeg nu har talt, det er Grundtvigianisme. Thi den er ikke andet end Kristendommen, saaledes som den er kommet til os fra Første Pintsedag i Jerusalem, og som den er seet af et uhildet og klart Troes-

og Tankeøje. Hvad Forskjellen angaaer imellem de to, Du nævnte, da skal jeg forklare mig med en lille Fortælling. Der levede for trehundrede Aar siden en Guds Mand, som begyndte paa en dejlig Fortælling for Folk — og Alle, som havde Hjerter for Gud og det evige Liv, — de lyttede, Mænd og Kvinder; Bonden lod en Gang sin Plov hvile; Haandværkeren gik ud af sit Værksted, Herremanden forlod sin Borg og Fyrsten sit Slot, Kjøbmanden sin Bod, — og de sad i Klynge og lyttede til den underlige Fortælling om Guds Kjærlighed og Naade. Hin Guds Mand havde ikke selvopfundet og digtet sin Historie, det var en gammel Fortælling, som var opfundet i Himlen og sat i Værk paa Jorden, men den havde været glemt i mange Hundredaar; men nu bankede Hjerterne og Øjnene tindrede hos dem, som hørte, og de saae, at det Altsammen var virkeligt og tilstede midt iblandt dem, saa de selv kunde være med i den dejlige Fortælling. Men nu skete det, at denne Mand døde og gik bort, før han var kommen til Ende med Fortællingen. Og saa kom der stor Forvirring — thi nu vilde Enhver digte den til Enden efter sine egne Tanker, og der blev en hel Mængde Historier, hvoraf de fleste kun stod i daarlig Sammenhæng med Begyndelsen. Saa kom der Splittelse, Rivninger og Skilsmisse imellem Folk, fordi den Ene vilde have Fortællingen saa, den Anden saa, ja, Nogle vilde slet ikke have den fortalt til Enden, den skulde være endt der, hvor Manden havde maattet holde op. Og dertil kom, at en stor Mængde slet ikke havde den Guds Mands

Aand, og forstod ham i Grunden slet ikke, men raabte paa hans Navn tidlig og silde, mens de forvanskede hans Fortælling. Det kom nu for en Del deraf, at den blev ikke fortalt til Ende. Thi I veed nok, at det er just Enden i enhver god Fortælling, der, klarer Alt og binder Læsset, det er Enden, der løser Gaaden og oplyser Begyndelsen, saa man tydelig seer, hvorledes Alt hænger sammen. Man saae ikke, at Vorherre ganske rigtig havde fortalt til Enden, ja, hvad mere er, havde gjort Alt og indrettet Alt, saa der slet Intet fattedes. Saa tog de en gammel Bog, som de ikke forstod, fordi de savnede Aanden, og deraf vilde de saa stadfæste deres egne Tanker; men de blev aldrig enige; thi vel handlede den Bog om det Samme, men de kjendte ikke Nøglen til at lukke den op med. — Saa kom der trehundrede Aar derefter en anden Guds Mand, og han fik Naade til at fortælle videre. Det var atter ikke noget Nyt, han digtede til, det var det Gamle, men som var blevet glemt, skjønt det blev fortalt af Vorherre selv, hver Gang et lille Barn døbttes. Manden pegede kun paa, hvad der skeer midt iblandt os i Livet, men de Fleste gaaer til det Døde istedetfor til det Levende, og derfor skriger de: Det er falsk — og dog, det er Vorherres Fortælling. Se, kjære Venner! det er Sammenhængen mellem det, man kalder Lutherdommen og Grundtvigianisme; det er den samme Fortælling, men den Ene begyndte, den Anden fortalte videre. Men lad os huske paa: Det var kun Lyset, Vorherre brugte disse to Mænd til at tænde; thi Livet, Tingen

selv, havde al Tid været tilstede i Guds Menighed.

Altsaa, naar I spørger, om dog ikke Grundtvigianismen strider mod Lutherdommen, da svarer jeg: Ved at tage imod den Oplysning, som i vore Dage er kommen i Gang ved Grundtvig, — taber I ikke en Tøddel af den lutherske Lære — I beholder det Altsammen. Og, naar En siger det Modsatte, da er han enten en tykt Uvidende, der skal vises tilrette og tilholdes ikke at føre det store Ord, eller ogsaa er han en Uredelig og Bagvasker, der bør tugtes. Her lægger jeg den lutherske Lære, som vor norske Kirke har vedkjendt sig som »den rene Lære«, lægger den Augsburgske Bekjendelse og Luthers lille Katekisme, som jeg er edfæstet paa, frem, og siger: Der et intet eneste Punkt her, som vi ikke af fuldt Hjerte kan svare Ja og Amen til; kan Nogen bevise det Modsatte, da er jeg villig som pligtig til at nedlægge mit Præsteembede. Men der er Ingen, som kan gjøre det. Altsaa, ved at være, hvad man kalder Grundtvigianer, ophører man ikke at være luthersk, mister ikke en Stavelse af »den rene Lære«. Men vi faaer Noget til: Klarhed, Oplysning og fuld Bevidsthed om det, som gjør Lutherdommen fast og sikker. Vi faaer da heri det, som gjør det Alt i Kristendommen til et levende, sammenhængende Helt, det som Luther ikke fik Tid til at fortælle før sin Død saa klart, at Alle kunde tilegne sig det. Vi faaer at se og høre Ordet i Herrens Mund, som er den Klippegrund,

hvorpaa hele Guds Kirke og Menighed er grundlagt, fordi Han, Kristus, selv er i det Ord. Luther pegede klart paa, at det er Troen, der retfærdiggjør os af Guds Naade, deri var han klar som ingen Anden, saavel som i, at det er ved Herrens Indstiftelser, Daab og Nadver, at Samfundet med Herren stiftes og opretholdes. Det var et Kæmpeskridt der gjordes ved ham, ud af Pavevederstyggenheden, som skjulte Naaden og Sakramenterne i en Dynge af usselt Menneskeværk. Men, skjønt han ogsaa pegede paa Ordet, som Troen skal gribe, for at være retfærdiggjørende, Ordet som gjør Sakramentet, saa var Tiden dog ikke kommen til fat se det klart, og derfor var der ikke fuld Sikkerhed hos ham i dette Stykke. Men det har Gud givet den anden Mand, jeg talte om, at se: ikke blot, at det er »Troen«, som griber Naaden, men hvad det er for en Tro, hvad det er for et Ord, hvori Naaden er skjænket og skjænkes, Ordet ved Herrens Indstiftelser. Derfor er Grundtvigianismen slet ikke Andet end den levende Vej til Herren og Hans levende Vej til os formedelst Ordet i Hans Mund, som gjør den store Gjerning. Ordet maa til, ikke et Papirs-Ord, men et Munds-Ord. Ligesom ved den første Skabelse: Gud skrev ikke: Vorde Lys; — Han talte: Vorde Lys. Ligesom paa Dommedag: Herren vil ikke skrive: Staa op af Graven; Han vil tale: »De Døde skal høre Guds Søns Røst (Joh. 6). Det er den levende Kristendom, det Andet vilde i Grunden være Hexeri og »den sorte Kunst«. Hvor der skal skabes nyt Liv,

der maa Ordet til, det er den store Kraftbevæger, Ordet i Hans Mund, som alene kan skabe. Det er ikke Noget, vi selv har fundet paa; nej, det er just det, vi seer i Guds levende Menighed; der bliver vi ikke Kristne ved at læse eller gjøre dette eller hint — nej, ved Daaben lyder Ordet til det evige Livs Skabelse i os; ved Nadveren lyder Ordet til Livets Næring, og alt det Andet i Guds Kirke, det er til, for at lade Ordet vokse og fortrænge alt Mørkt og Syndigt i vore Hjerter, indtil Ordets Glans og Herlighed har gennemtrængt Alt, baade Sjæl og Kjød paa hin Dag. Men er det saa, som det er, da seer I nok, at det er, mildest talt, Afsind i dette Stykke at bekæmpe Grundtvigianismen, som om den var Gift og Fordærvelse; thi den lader Jer beholde Alt, hvad I havde af luthersk Lære, men den peger klart paa det, uden hvilket Alt vilde falde fra hinanden, — thi Ordet er Baandet, der binder det Hele i Kristendommen sammen og gjør den til et levende Legeme.«

Øjvind havde staaet urolig under denne Tale; hans Venner havde seet hen paa ham som deres Tilflugt. Han følte, at han maatte gjøre et Udfald; thi taug han ganske stille, vilde hans Stilling blive uholdbar. Nu, da Præsten taug, skubbede hans Tilhængere ham frem, og han sagde da:

»I siger, at kun Evangelium skal prædikes, og at Loven skal være borte — er det Lutherdom?«

»Ja det siger vi fuldtud. Jeg og alle Ordets Tjenere har af Herren slet ikke faaet Fuldmagt til at prædike Lov. Viis mig

Stedet, hvor Kristus eller hans Apostle har overgivet os Loven at prædike. Det kan Du ikke. Du spørger, om det er luthersk? Her ligger den lutherske Lærdoms-Forskrift — viis mig Stedet, hvor vi forpligtes til at prædike Loven. Det kan Du ikke. Altsaa din Beskyldning er løs og falsk. Vi mener, at Guds Kjærligheds-Evangelium er den stærkeste Magt, langt stærkere end Loven, og naar Vorherre har givet os det Stærkeste, saa tænker jeg, at Han derfor ikke vil, at vi skal bruge det Svagere.«

»I nedsætter Skriften og siger: Den er ikke Guds Ord — er det luthersk?«

»I siger, at Skriften kan gjenføde, — det er baade ukristeligt og uluthersk; men vi siger: Nej, det kan og skal den ikke, det er Aandløshed og Forvirring at tale saa. Naar En falder paa at sige: Kongen af Norge er ogsaa Kejser i Rusland, og vi saa paastaaer: Nej, det er ikke saa, nedsætter vi derfor Kongen i Norge? Vi lader Skriften staa, hvor Vorherre har sat den, og bruger den til det, hvortil den er givet. Ringeagter vi Daaben, fordi vi siger, at den skjænker os ikke, hvad Nadveren giver, eller Nadveren, fordi vi siger: Den gav Kristus os til andet Brug end Daaben? Skam Jer dog for saadanne usle Beskyldninger! Vi siger med Paulus: »Hele den Hellige Skrift er indblæst af Gud og nyttig til Lærdom, til Rettelse, til Overbevisning, til Undervisning i Retfærdighed, at et Guds Menneske skal være fuldkommen dygtiggjort til al god Gjerning.« — Men er da den Hellige Skrift ikke Guds Ord? Til Ord i oprindelig Betydning hører der Mund og Mæle, en lydelig Røst, men

Bibelen taler ikke; gjorde den det med Guds Røst, da skulde vi faae mange underlige Ting og Jærtegn at se; thi hver Gang Gud taler, skeer der Noget — »Han taler, saa det skeer.« Seer Du ikke, at der her er en Forskjel, og at i denne Forstand er Skriften ikke Guds Ord? Det er for at anvise Hvert sin Plads, at vi taler saa. Vi paaviser det Guds Ord, som Han virkelig taler, og vil ikke, at det skal sammenblandes med den Guds Skrift, som beretter os om, at Han har talt, og hvad Han har talt. Derfor kan Skriften meddele os Guds Tanker, men ikke Guds Liv. Men ved Siden heraf hævder vi, at den Hellige Skrift er Guds velsignede Kjærligheds-Brev til Menigheden, der kan, naar det læses med Tro, bevæge vore Hjerter, trøste, oplyse, styrke, tugte, glæde, opbygge os paa vor allerhelligste Tro. Og, ligesom Bruden læser sin Brudgoms Brev og prenter sig dybt i Hjertet, hvad han skriver, saaledes vi med Skriften: vi ransager den, for at faae mere Lys over Guds Forløsnings-Tanker, for at lade os formane, husvale og kvæges af dens dybe og livsalige Skildringer. Dertil er den givet os. Den maler os et Billede af Vorherre saa livligt og fængslende, at vi henrives deraf, dybere og inderligere end af vore Kjærestes Billeder, der hænger paa Væggen. Jeg skal fortælle Jer en Historie: En lille fem Aars Gut sad paa sin Faders Skjød, og Faderen viste ham bibelske Billeder; — da de saa kom til Vorherres Jesu Billede, hvor Han ligger paa Knæ i Getsemane, da stirrede Gutten derpaa med større og større Øjne, og Taarerne randt ham ned ad Kinden, idet han

udbrød: Fa'er, hvor Han er smuk! Se, det kan Skriften udrette, saa vi udbryder: Hvor Han er smuk, hvor Han er elskelig! Men Ham selv finder vi ikke i Skriften; Han er i Ordet med Aanden i sin Menighed og i dette Ord meddeler han sig til os; thi Han er selv Ordet, og kan derfor kun findes i Ordet. Du spurgte, Øjvind, om denne Lære er luthersk? Jeg peger atter paa disse Bøger — viis mig Stedet deri, hvor vi forpligtes til at føre din Lære om Guds Ord og Bibelen. Du kan det ikke. Altsaa er din Anklage løs og falsk.«

Øjvind var næsten afvæbnet; men endnu vilde han dog prøve et Angreb. Han sagde:

»Den lystige Kristendom siger, at det ikke er Synd at danse og spille Kort — er det kristeligt?«

»Det er godt, at Du her ikke nævnte Luther; thi veed Du, hvad han siger om Dansen? Han siger: »Hvor det gaaer tugtigt til, danser jeg uden videre. Troen og Kjærligheden lader sig ikke danse bort, naar den er tugtig og holder Maade. Børn danser jo uden at tage Skade; gjør Du kun ogsaa det og bliv et Barn, saa skader Dansen Dig ikke. Ellers, hvis Dans i sig selv var Synd, maatte man ikke tillade Børn det« (*LUTHERS PRÆDIKEN PAA 2DEN SØNDAG EFTER HELLIGTREKONGER. KIRKEPOSTIL.*). Hvor staaer der skrevet i Bibelen eller her i vor Bekjendelse, at disse Ting er Synd? David danser, og der danses i Faderens Hus, da den fortabte Søn er kommen tilbage. Troer Du, at Jesus vilde have brugt dette Træk i sin Lignelse, hvis det var Synd i sig selv? Derfor tør vi heller ikke sige, at dette er

Synd. Hvorvidt et Kristenmenneske kan danse og spille Kort uden Synd, det overlader vi hans egen Samvittighed, — den, som føler, at han derunder synder, han skal lade det være, den, som kan gjøre det med et rent Sind, ham forbyder vi det ikke. Og i et kan vi se, at, dersom En ikke kan gjøre disse Ting, fordi det Kjødelige og Onde derved kommer op i ham, da er det, fordi han staaer langt under den, som kan det, da er det, fordi hans Kristendom har mindre Magt over ham end over den, der ikke anfægtes af det Onde ved at gjøre dem. Og det er dog bagvendt at betragte det, som vidner som Svaghed i Troen og Urenhed i Hjertet, som et Vidnesbyrd om Kristendoms-Alvor. For Resten maa vi ved disse idelige Taler om Dans, Kortspil osv. komme til at tænke paa Herrens Ord om »at nedsluge Kamelen og afsie Myggen.« Men altsaa — naar Du ikke kan bevise os af Skriften, at dette er Synd, da er ogsaa her din Anklage løs og falsk. Du talte om »den lystige Kristendom« — jeg vilde heller kalde den »den lystelige Kristendom«; thi den kan man faae Lyst af og i, men din Kristendom er ikke »lystelig« — der er ikke et eneste Menneske, som kan faae Lyst til den; det er kun under Tænders Gnidsel, man kan give sig hen til den, ikke af Kjærlighed, men af Frygt. Den lystige Kristendom, den er derimod virkelig alvorlig; idet mindste er vi saa alvorlige, at vi ikke som Du og dine slaaer os til Ro med, at Vorherre har talt til Andre for mange Aarhundreder siden, men slet ikke til Dig; vi er saa alvorlige, at vi forlanger, at Han nævner

vort Navn og siger: Mit skal være Dit. Du og dine er saa overfladiske, at I trøster Jer med et Ord, som Herren slet ikke taler nu mere, I kan slet ikke pege paa et bestemt Ord, hvori Han har givet Jer al sin Naade — Eders Fortrøstning er derfor i Luften. Vi derimod er saa alvorlige, at vi kræver et saadant Ord og ellers slet ikke kan lade os trøste; vi siger med hin Høvidsmand: Herre, tal kun et Ord, saa bliver min syge Sjæl helbredet! Vi er saa alvorlige, at vi kan svare bestemt paa det Spørgsmaal: Hvad er kristen Tro til Salighed? Det kan I ikke svare paa og trøste Jer med en Tro, Ingen veed, hvad er. Hvor er her Alvor? Hvor er Letsindighed?»

Øjvind vidste aabenbart ikke at komme med Mere og havde tabt Lysten til at fortsætte Kampen; men dog vilde han ikke gaa derfra uden en Kraft-Yttring, og han raabte da:

»Jeg har sagt og siger igjen: Denne Lære er fordømmelig, en Gift for Sjæle, og jeg vil bekæmpe den til Døden!«

»Med Folk, der kun kunne stride med Skjældsord og Plumshed, indlader jeg mig ikke videre. Men til Eder, som har lyttet til denne Mands Tale, siger jeg: Tag Jer iagt; thi han fører Jer til at fordømme og forkættre, hvad hverken I eller han kjender, og I staaer derved Fare for at fordømme og forkættre Guds levende Gjæringer i Hans Menighed, og det vil I dog ikke. Der gaaer et Skrig over Landet og Folket: Denne Lære er fra Helvede; — men det Eneste, man har at stille op derimod er Uvidenhed eller Trodsen.

Det gaaer fra Mund til Mund, og, naar man spørger: Hvad er da Grundtvigianismen, da tier man stille; thi man veed det ikke, eller man kommer med Snak, som hundrede Gange er viist tilbage. Skammer I Jer ikke for Saadant? Er det sømmeligt for Mennesker, endsige for Kristne? Det gaaer saavidt her i Norge, at I kan med Glæde læse Bøger af disse Mænd, I fordømmer, naar Titelbladet er revet af, og I veed ikke, hvem Forfatteren er: I siger: Det er god og sund Lære. Men naar I hører: Den Bog er af den og den Mand, da siger I: Saa er det falsk Lære. Skammer I Jer ikke? Paa samme Maade bar Pavens Slæng sig ad, da Luther fremstod. Men Sagen er: De kjender Luther ligesaalidt, som de kjender Grundtvig, og, hvis Luther med sin »glade, fri Kristendom« kom midt iblandt os, og de vidste ikke, det var ham, da vilde der løfte sig et Ramaskrig imod ham. Det er Uvidenhed fra Først til Sidst. Husker, hvad Herren siger: »Dømmer ikke efter Anseelse, men dømmer en retfærdig Dom«, og hvad Paulus skriver: »Prøver Alt og beholder det Gode«. Jeg skal sige Øjvind og hans Tilhængere. hvad I er: I er ligesaalidt Lutheraner, som I er Grundtvigianer; I er Pietister, der stiller hele Kristendommen paa Hovedet: gjør Evangelium til Lov og Lov til Evangelium; den Aand, som driver Jer, hvis det er en Aand, den er Luthers frie Aand saa modsat, som Trældommen er modsat Friheden. I er Trælle og ikke Børn efter Eders »Lære«. I er som den ældre Søn, der ikke vilde gaa ind i Faderhuset og være glad med de Andre, men forargedes over »den glade Kristendom«

derinde. Jeg dømmes ikke Eders Hjerter, ikke det Skjulte; I kan være oprigtige i det, I nu har valgt Jer; men det Aabenbare, Eders usandfærdige og samvittighedsløse Dom over, hvad I ikke kjender og som er Guds Gjerning, den dømmes jeg; thi den er af Daarlighed. Der er to Slags Pietister, de gamle, og de unge. De Gamle, som er stivnede og forstenede i deres Lovvæsen, — dem spilder jeg ikke et Ord paa, — dem kan kun Gud magte, naar deres Time kommer. Men de Unge, som endnu staa med det bløde Hjerte, i en aandelig Dæmring, de kan vindes ved et alvorligt og kjærligt Ord — det har jeg erfaret — og dem er det, jeg især taler til og siger: Ligesom man kan trække en Kjortel bagvendt paa, det Forreste kommer til at sidde bagved og det Bageste foran, saaledes at man maa trække den af igjen, for at faae den rigtig paa, — saaledes kan man ogsaa i sin Betragtning — ikke i Virkeligheden; thi der er kun een Maade — iføre sig sin Kristendom bagvendt, saa maa man afføre sig denne Betragtning for at komme ret ind paa Sagen. Pietismen er en saadan Vrangmaade; betænker det og gaaer lige til.«

Nu kunde Inggjærd ikke dy sig længer; da hun saae, at Øjvind havde givet tabt, brød hun ud med hvinende Røst:

»Men Præsten døber falsk; han følger ikke den gamle lutherske Maade i Alterbogen, men døber paa en anden Tro end Luther!«

Præsten sagde: »Kvinder skulle ellers tie i Forsamlingen, siger Paulus. Men det Umenneskelige og Bagvendte i det Ene fører til det Bagvendte i det Andet. Jeg skal dog

svare Dig, Inggjærd, og det just fordi jeg har en Sag med Ole der, som jeg i Dag gjerne vilde have forklaret for Menigheden. Ole vil, at jeg skal døbe hans Spædbarn paa den Daabspagt, som staaer prentet i Alterbogen. Det vil jeg ikke. Thi den Pagt indeholder nogle Forvanskninger. Sagen er den, at den Tro, der blev døbt paa i Kristi Kirke, saa langt vi kan gaa tilbage, den er i Noget bleven forandret — det kan jeg bevise. Nu spørger jeg: Skal vi Præster døbe paa det Gale, naar vi kjender det Rette. Skal vi døbe paa den Tro, som alle Kristne i de første 1500 Aar blev døbt paa, eller paa en Tro, som vitterlig er bleven forandret af Mennesker, der ingen Fuldmagt havde dertil? Kan I nænne det for Eders Spædbørn? Saa staaer vi jo ikke længer i Troens Enhed med de første Kristne. Og dog skal der være — »een Tro«, som Apostelen siger. Kunde Nogen i de sidste 300 Aar nu forandre »Troen«, da havde jo Enhver Lov dertil, og I kan nok se, at saa blev der aldrig Enhed i Troen. I veed det kanske ikke, men jeg veed det — og det veed alle vore lærde Modstandere, som I beraaber Jer paa, ogsaa; spørg dem ad —: Den Tro, jeg spørger om ved Daaben, det er den ældste Kirkes Tro, vi kjender, og den maa Ingen røre ved; thi det er en Saligheds Sag. Den Tro, der staaer anført i Alterbogen, og hvori Noget er forandret, den har kun været Brug ide senere Tider. Luther forandrede et Ord i den gamle Tro — det var galt, og vil I have denne Forandring, fordi det er Luther, der foretog den, da er I jo Menneskeforgudere og stiller ham over

Guds Kirke, naar I vil holde med ham der, hvor han aabenbart har fejlet; thi saa stort og mageløst et Guds Redskab, Luther var han var dog et Menneske, der ikke var undtaget fra de Kaar, at han kunde tage Fejl i en eller anden Ting. Hans Ære lider ikke ved, at vi ikke følger ham der, hvor han ikke saae klart; det vil Luther selv frabede sig. Men dertil kommer, at vi Præster har gjort Ed paa den rette, gamle Tro — skal der altsaa Noget vige, da skal det Fejlagtige i Alterbogen gjøre Plads for det Rette, vi har besvoret som det Første, og ikke omvendt. Vi kan ikke sige »Ja og Nej« om det Samme; vi kan ikke paa en Gang holde vor Præsted, i hvilken vi har svoret til det Rette, naar vi samtidig døber paa det Gale. Undersøg Sagen og døm saa. Men jeg erklærer herved, at jeg aldrig tør eller vil døbe anderledes end paa den »Tro«, som er kommen til os gennem alle kristne Aarhundreder, lige til den Forandring skete, jeg har talt om.«

»Ja, her er Intet mere at gjøre« — skreg Inggjærd — »vi gaa og ryste Støvet af vore Fødder.«

Hun gik, og en hel Del med Øjvind i Spidsen fulgte.

»Og nu — sagde Præsten — nu veed I, hvorledes jeg staaer. Vil I nu være fri for mig, da kan I klage, og det vil da vel gaa mig, som det er gaaet en anden Præst heri Norge, der stod som jeg. Men jeg kan ikke Andet.«

»Nej, nej,« — raabte en stor Skare — »vi vil beholde Præsten.« Nogle taug stille.

»Præst, Du har talt, synes jeg, som en ret Herrens Tjener — sagde Even og traadte

frem. — Det skal, haaber jeg, ikke spørges, at denne Bygd vilde jage sin Præst bort, fordi han prædikede en Kristendom, som de Andre kunde ikke bevise Noget imod. Men her paa dette Sted, saa nær ved den Plet, hvor den gamle Kirke stod, vaagner min kjære, stadige Tanke op igjen. Se, I Mænd og Kvinder, gaaer det ikke Eder som mig, at, naar I seer disse Grave derinde, da er det, som om de Døde taler til os og siger: Lad os ikke ligge her uden at støtte vort Hoved op til Kirkemuren, lad os ikke ligge her paa den vildene Mark, uden at Guds-Ordet i Tale og Sang lyder ud til os derinde fra et Tempel, et Ord, der kan tale Opstandelsens Haab ud til os. Lad os paa denne Dag, da det bæres mig for, at der er skeet en Freds-Gjerning her i Dalen, lad os i Dag samle os i den Beslutning, at vi vil bygge Freds-Huset op igjen, saa baade de Levende og de Døde kan faae deres Ret.«

»Ja, ja, ja« — lød det fra den store Forsamling — men ogsaa nu taug Flere stille.

»Jeg ønsker — sagde Præsten — ogsaa inderlig at se Kirken rejst. Men denne Beslutning er maaske endnu ikke moden, og det skal ikke ske ved Overrumpling. Der er jo dem, som endnu ikke kunne have Sind dertil, og det kunde da let give Anledning til Rivninger. Lad os tage denne Dags Alvor og Minder med hjem, og, naar Beslutningen saa om nogen Tid staaer fast, da er det Tid til at gjøre et bindende Løfte og lægge Haand paa Værket. Og lad os saa til Slutning synge en Salme.

»Vor Gud han er saa fast en Borg.«

Den hele Forsamling istemte Salmen. Det var en blød og dog kraftig Klang, hvormed den lød. — Det var Sjæle og Hjerter, som sang. Derpaa skiltes man.

Paa Vejen hjem sagde en Mand til Præsten:

»Tak for Ordet i Dag. Vi har gaaet som imellem Rageknive.«

Dagen efter denne Forsamling sad Thorolf paa samme Sted, hvor han for fjorten Dage siden havde passet Magne op. Han var paa Vejen til den gamle Evens Hus. Han skulde, han maatte tale med Magne. Men han kunde ikke komme den Plet forbi uden at dvæle her. Han sad paa et Klippestykke; foran ham laa Dybet og Søen dernede. Der gik mægtige Bevægelser igjennem ham. Han saae endnu en Gang det rædsomme Syn: Magne vaklende paa Afgrundskanten, og han gyste. »Min Gud, min Gud, kan du glemme« — bad han. — »Kun Fred med Dig, saa maa alt Andet svigte. Jeg vil bringe et Offer — det største jeg kan: Eli — jeg har forskjertset hende; min Gud — jeg vil bære dette, vil frasige mig hende. Selvom hun nu vilde, jeg vil forsage. Kan jeg saa faae Fred? Jeg vil tvinge min Natur — ja, jeg vil forsage. Det hører jo til Daabens Pagt. Men det er, som skulde mit Hjerte briste. Men lad briste, lad knuses — kun at jeg faaer Forladelse hos Dig, o, Gud.« Han knugede Haanden voldsomt mod sit Bryst, og man saae, at han endnu ikke havde faaet sin

Natur bragt til stille Lydighed. Han tænkte videre: »Jeg har seet, at min forrige Tro var ussel trods al dens Skryllen; ja, den gjorde, at det Onde i mig blev stærkt; Præstens og Magnes Tro, den er den sande — det seer jeg nu. Jeg vil, før jeg gaaer tilmødes med Magne, bekjende den.« Han udtalte sagte og dæmpet »Troens Ord«, — da han kom til »Syndernes Forladelse«, dirrede hans Stemme, og hans Øje blev vaadt. Han sad længe mild og smeltet. Da sagde han: »Ja her er Fred — saa stille, saa stille — ikke disse brusende Ord — Alt saa dybtstille. Naar jeg før læste Skriften, da stod Tanke op mod Tanke, og det syntes mig tidt, skjønt jeg ikke turde sige det klart til mig selv, at Ordene kunde ikke forliges. Her lægge alle Tanker sig tyst til Ro — det er, som naar Fuglen samler sine Unger under Vingerne — saaledes kan alle min Sjæls Tanker — ja, Skriftens Tanker hvile under dette Ords Moderbryst. Nu kan jeg gaa til Magne.«

Han rejste sig op, men blev staaende. Han hørte Fodtrin paa den anden Side Klipperyggen, hvorpaa han stod. En Anelse rystede ham. Pludselig stod Magne for ham. »Det var et Tilfælde, der saae ud som en Tanke« — ja, en Tanke ovenfra, af Ham, som altid tænker rigtigt og kjærligt.

Ogsaa Magne stod stille. Det var et alvorligt Møde. Begge stod og saae paa hinanden; Der var en dyb Taushed.

Magne brød først Tausheden.

»Jeg har hørt, Thorolf, at Du har været syg. Har Gud talt til Dig?«

»Ja, Han har, og Han har sagt: Bed Magne tilgive og glemme.«

»Jeg troede det om Dig, Thorolf — Du var ikke forstenet — dit Hjerte maatte komme op igjen, og da vilde Du blive Dig selv.«

»Det var Øjvinds Tro, der vakte det Onde i mig.«

»Nej, siig ikke det, Du gjør Øjvind og hans Tro Uret. Det var den syndige Natur, som Øjvinds Tro ikke kunde bøje. Thi det kan kun Jesu Kristi Tro.«

»Magne, det er Guds Haand, der har ført os sammen paa dette Sted, hvor jeg — o, Gud — hvor jeg bar mig bar, som var jeg en Morder. Det var jeg dog ikke helt — jeg tænkte ikke paa at myrde Dig.«

»Nej, Thorolf, Du tænkte det ikke, jeg troer der; der var en Anden, der tænkte for Dig — baade en Ond og en God. Den Onde tænkte: Jeg bruger ham til min Gjerning, og saa er han min; den Gode tænkte: Jeg lader ham denne Gang falde, for at oprejse ham til evig Tid. Nej, — dit Hjerte sad dybest inde som en Fange; men vær nu glad: Nu er Hjertet kommet ud af Fængselet — Gud har vendt det Onde til det Gode.«

»Magne, Du taler, saa jeg baade nedtrykkes og løftes. Jeg har ondt ved at bøje mig; men i denne Time gjør jeg det for Dig. Denne Mund har talt onde Ord til Dig — vil Du nu tage det Ord af den samme Mund: Vær ikke vred, tilgiv mig, Magne! Denne Haand har gjort en ond Gjerning imod Dig — vil Du tage mod den, og vil Du lade mig kysse din Haand, Magne, til tusind Tak for al din Venlighed!« Han talte afbrudt — han bøjede

sig dybere og dybere, mens han talte, tilsidst laa han virkelig paa Knæ for Magne. Han tog dennes Haand, kyssede den og lagde den paa sin hede Pande. »Nej« — udbød han — »det gjør ikke ondt — det et let, let for mig at gjøre, hvad jeg aldrig har troet, at jeg kunde gjøre for noget Menneske — jeg har aldrig følt noget saa Stort, saa Lyst herinde som nu!«

Magne rejste ham op; ogsaa han var bevæget.

»Thorolf« — sagde han — »jeg er glad som Du; Gud har vundet Sejr, og det er saligt at se Guds Sejr over et Menneskehjerte. Thi det er til Sejr for det Hjerte selv. Men nu skal det Altsammen være glemt; vi staaer nu for hinanden som To, der har fundet hinanden for Evigheden. Nu skal vi være Venner.«

De satte sig sammen paa Klippestykket, og det var velsignet at se disse Tvende paa dette Sted, siddende kjærligt sammen. Et Livs-Billede der, hvor Døds-Billedet for kort siden havde forfærdet. De talte længe sammen.

»Din Tro er bedre end min« — sagde Thorolf — og, da jeg erfarede, at Du havde ikke talt om min Gjerning med Nogen, da slog det mig. Tak derfor! — Ja, det slog mig, at det havde jeg ikke kunnet gjøre.«

»Ja, Thorolf, hvad Du kalder min Tro, det er Jesu Kristi Tro — og den er rigtignok bedre end baade din og min Tro, thi den er Guds-Ordet.«

»Jeg føler det; jeg kan endnu ikke klare det for mig selv — men jeg føler det.«

Efter en Pause spurgte Magne: »Og Eli — har Du talt med hende siden?«

Der foer en Skygge over Thorolfs Aasyn; han svarede:

»Nej — vi er skilte.«

»Og hvorfor det, Thorolf?«

Den Adspurgte saae hurtig op, som for at spejde i Magnes Miner. Derpaa sagde han saa roligt, som han kunde:

»Tænker Du ikke paa Eli?«

»Nej, min Gut, men Du?«

Der gik et lille Lysblink udaf Thorolfs Øje, da Magne sagde dette. Men det forsvandt snart igjen, og med klangløs Stemme sagde han:

»Alligevel — vi er skilte. Jeg har ikke fortjent hende.«

»Nej, min Gut — hvad har vi fortjent? Men Vorherre giver os trods vor Uværdighed saa mange gode Ting.«

»Ja, men jeg troer, at jeg skal forsage hende; jeg maa lide Noget for min Synd, og jeg troer, at det er det Offer, der kræves af mig.«

»Det er en Levning af Øjvinds Tro, Thorolf, og den er ikke god. Troer Du, at Du kan selv afsone din Synd ved noget Offer? Den er sonet ved det store Offer af Ham, Du veed nok, og den kræves ikke anden Gang betalt.«

»Men hører det ikke den kristne Tro til at forsage? Det kræves der jo ved Daaben?«

»Ja, at Du skal forsage Djævelen og hans Gjerning og hans Væsen; men en retskaffen Kjærlighed er ikke Djævelskab, Thorolf. Den skal Du ikke forsage. Det kan blive farligt for Dig og føre til et skjult Lovvæsen og en hemmelig Egenretfærdighed

igjen. Lad ikke den Tanke faae Magten over Dig. Det var just det Fordævelige ved Øjvinds Forkyndelse, at den forlangte saa mange Forsagelser af det, der ikke skal forsages, at det, der skal forsages, glemtes.«

Der gik igjen en Lysning over Thorolfs Aasyn. Han løftede Øjet op, men sænkede det straks ned igjen. Saa sagde han:

»Men Eli — vil hun have en Bejler, der har saaret hende som jeg? Og vil hun følge den, der har været paa Vej til at blive — en Morder?«

»Ja, det veed jeg ikke, Thorolf — det skal Du prøve? Jeg siger kun: Kan Gud tilgive, saa kan vel en Kvinde ogsaa. Og naar nu Eli holder af Dig endnu — mener Du saa ikke, at Du gjør bedre Ret imod hende ved at lade hende finde dit Hjerte igjen og ved at give hende en Kjærligheds-Fremtid med Dig, end ved at berøve hende den Glæde, at se sit Ungdoms-Haab opfyldt?«

Thorolf faldt i Tanker; derpaa svarede han:

»Magne, jeg vil som et Barn gaa I dit Ledebaand; Du raader mig kun til det, der er godt. Saa vil jeg da tale med Eli.«

De stod op og gik nogle Gange frem og tilbage med hinanden. Endelig skiltes de ad, Thorolf med en Barnefred, han aldrig før havde kjendt; Magne med en Glæde, som var saare stor. Paa Vejen hjem sagde han til sig selv:

»Jeg tænkte det nok, jeg tænkte det nok; den gode Natur vandt Sejr over den slette Optugtelse; Naaden kom og gjorde Udslaget.

Der er Malm i den Gut. Jeg maa have ham paa min Højskole til Vinter.«

Paa Vejen hjemad gik Thorolf og tænkte paa, hvad Magne havde sagt. Der var en Blødhed, en Fred i hans Sjæl, som før havde været ham fremmed. Han tænkte ogsaa paa Eli og paa, at Magne havde sagt, at han skulde tale med hende. Hvor var der en Længsel derefter hos ham! Men dog var der ogsaa en Skyhed; thi hvorledes vilde Eli tage imod ham efter det sidste Møde, da han havde talt saaledes til hende, og hun var gaaet bort fra ham med det dybt saarede Hjerter? Han kom derved til at sige sig selv, hvad der alt før var bleven ham klart, hvor umenneskeligt han havde baaret sig ad, hvorledes han havde trampet hen over milde Hjerter, ogsaa Elis! Ja, ogsaa Elis bløde, jomfruelige Hjerter havde han været paa Vej til at ville knuse. Hvor stod hun skjøn for ham i denne Time, hvor stod hun beskæmmende for ham med det graadfyldte Øje, med den rene Pande, med det hele milde, bedrøvede Aasyn, hvori hvert Træk var fyldt med en Sjæl, der sagde: Dræb mig ikke! Og han havde prøvet derpaa. Ja, umenneskelig havde han været. Derfra gik hans Tanke til hans Moder — ogsaa her havde han været umenneskelig, haard og usønlige imod hende, som først havde elsket ham, og han kom til at tænke: Har jeg været saadan Søn, hvor kunde jeg da være menneskelig som Fæstemand? Da slog det ham, at han, før han talte med Eli, maatte tale med sin Moder, — der maatte være fuld Forstaaelse mellem Søn og Moder, før der kunde blive det mellem

ham og Eli; — blev Tornen siddende i Hjerteforholdet til Ingeborg, kunde det ikke give fuld Glæde og Fred, om ogsaa Braadden blev draget ud af Forholdet til Jenten. »Menneske maa jeg være« — tænkte han — »et Menneske skal tale med Eli, men jeg er ikke ret Menneske, før jeg er ret Søn. Jeg maa tale med min Moder.«

Da han kom hjem, var det allerede sildigt, og man var gaaet tilsengs. Ogsaa Thorolf, der endnu var svag, gik til Hvile og slumrede ind med Bøn til Gud om, at han maatte blive et Menneske, og at han maatte blive en Søn, der kunde glæde sin Moders Hjerter.

Dagen derpaa var der travlt Stel paa Gaarden, og Alle, ogsaa Thorolf, havde alle Hænder fulde. Det var et stormfuldt Vejr hele Dagen med voldsomme Regnskyl. Om Aftenen stillede det af, og Solen gik dejligt ned bag Aasen og farvede Alt med sin Glød. Det var stille, saa stille, og Naturen syntes at aande ud i Fred efter det forrige Oprør. Efter endt Gjerning sad Thorolf paa en Bænk bagved Haven med Dalen ligefor sig, med Aasene i Baggrunden og hele Bygdens Fred omkring sig. Her havde han ofte i sin Barndom siddet med sin Moder, og hun havde fortalt ham Æventyr, kjærtegnede ham, og med sin bløde, tungsindige Stemme talt til ham om Verden og om Gud, saa godt hun vidste og forstod det. Senere i sin Opvækst havde han sjældnere siddet her med hende; han havde havt mere Lyst til, naar han havde Fritid, at tumle sig i stærke Lege med de andre Gutter i Dalen, og han kom ihu, at han tidt havde

seet Moderens Øje hvile vemodigt paa ham, som om hun bedrøvedes over, at han havde saa lidt Tid tilovers for hende. I dette Øjeblik stod et helt samlet Billede af denne Moder for ham: hendes milde, tidt sørgmodige Kjærlighed, der Intet havde forholdt ham, ikke villet sky noget Offer, for at fornøje ham; hvor glad, ja, taknemmelig hun havde været for hvert kjærligt Blik, hvert sønligt Ord, skjønt de havde været færre og langt mindre kjærlige, end de burde være. Og nu tilsidst havde han ved sin mørke Lære, ved sine skærende Ord kastet en Skygge over denne Moder, der trængte til Lysning; thi af Skygge havde hun havt nok i sit Liv. Hvor det gjorde ham ondt!

Han havde sat sig her i Kveld med den Forventning, at Ingeborg skulde komme derhen; thi han vidste, at hun elskede dette Sted især for de kjære, gamle Minders Skyld, og gjerne dvælede her henad Aftenstunden, naar hun kunde. Han havde besluttet at tale med hende, for at Alt kunde komme paa det Rene imellem dem. Hans Forventning blev heller ikke skuffet. Den bly, stille Kvinde kom gaaende med næsten lydløse Trin. Hendes dybe, tungsindige Blik gled hen over Dalen og dvælede ved Solens Glans deroppe. Saa opdagede hun Thorolf, og en Straale gik over hendes Aasyn.

»Er Du her, Thorolf, min Gut« — sagde hun — »er Du ikke træt af Strævet i Dag, og har Du godt af at sidde her i Kveld.«

»Ja, Mo'er, jeg vil sidde her og tale med Dig. Sæt Dig hos mig, og lad det være som i gamle Dage. Kan Du — huske, hvor tidt vi

her har siddet sammen og Du været saa god mod mig.«

»Thorolf, jeg har ikke været god — det veed Du nok — men jeg har syntes, at jeg saa gjerne vilde have været god, især mod Dig.«

»Jo, Mo'er, nu veed jeg, at Du nar været god imod mig; nu skal jeg aldrig sige, at dit Hjerte er ondt. Kjære, kjære Mo'er, lad mig hvile mit Hoved op til Dig, som i Barndommen. Du har været god imod mig Mo'er, men jeg har ikke været god imod Dig; hvor det smerter mig!«

»Det maa Du ikke sige, Thorolf, Du veed jo, at Du har været al min Glæde her paa Jorden.«

»Ja, Mo'er, men just derfor er jeg saa inderlig bedrøvet, saa bedrøvet over, at jeg ikke anderledes var din Glæde, over, at kun Du af dit kjærlige Hjerte bragte al den Glæde, der var, men at jeg tidt bragte Sorg og Mørke, som Du skjulte over med din Kjærlighed, og saa bildte Dig ind, at jeg var din Glæde.«

»Tal ikke saaledes, Thorolf, saa kommer jeg til at græde.«

»Jo, jeg maa tale saaledes, for at vi herefter ret kan tale velsignet og glædeligt med hinanden. Jeg maa ud med det: Jeg har været som Uvejret i Dag, der har kastet mørke Skygger over denne fredelige Dal, som gjerne vil tage imod Himlens Solstraaler, naar den faaer Lov dertil. Saaledes har jeg lagt Tyngsel over Dig til det øvrige Graavejr, Du ellers maa leve i. Kjære Mo'er, jeg vilde gjerne, om jeg kunde, være med at hjælpe Dig til at faa en fredelig Kveld med Solglans i

Aftenstunden over dit Liv, inden det er for silde, som denne Kveld er saa mild efter Dagens Uvejr. Du har haft meget Mørke, Moer, og jeg, som skulde mest af Alt paa Jorden have været Solstraalen i dit Liv, jeg har tidt været som en Stormsky og istedetfor at bringe Dig Rejsning, har jeg forøget din Bøjelse. Mo'er, jeg maa tale med Dig derom, jeg kan ikke Andet. I min Barndom var jeg altfor lidt taknemlig og skjønsom, og i min Opvækst var jeg vild og voldsom, hvor Du trængte til et blødt Ord og en blød Haand; jeg var optaget af saa mange Ting, at jeg næsten glemte, at jeg havde en Moder, under hvis Hjerte jeg havde hvilet. Og nu i den sidste Tid, da jeg kom hjem igjen, ak, hvor har jeg saaret dit Hjerte med Knive, fordi Du var saa mild og elskede mig saa inderlig, at Du gjerne fulgte mig; hvor har jeg dog ført Dig ind i et Tjørnekrat, istedetfor i en Birkelund, og prøvet paa at knuse de sidste smaa Spirer af Livsglæden i din Sjæl. Mo'er, jeg vilde give mit Hjerteblood for at gjøre det uskeet — kan Du endnu holde af mig, naar Du seer, hvorledes jeg har været? Han knugede Hænderne sammen. Han hulkede som et Barn.

Ingeborgs blege Kinder farvedes; ogsaa hun græd. Hun klappede Sønnen saa blødt, saa mildt, og sagde:

»Thorolf, Du er endnu og skal altid være min Glæde, og har Du ikke altid kunnet være mig til Lys og Fred, saa er det ikke alene din Skyld; men Du veed jo og har sagt mig, at mit eget Hjerte er et ondt, syndigt Hjerte, og at selv min Kjærlighed til Dig var af Naturen

ond. Gud være mig naadig! Men deraf er det jo kommet, at der ingen rigtig Glæde kunde være selv i min Glæde over Dig.«

»Ja, det er det just, Mo'er, som jeg kunde græde Blood over. Jeg har taget Noget af det Bedste fra Dig; jeg har villet føre Dig til at agte ringe, ja, at fordømme det, der skulde være din sødeste Glæde, det, at Du havde et Hjerte, der kunde elske med en Kjærlighed, der ikke var ond for 'Gud. Jeg siger Dig det, Mo'er, den Tro, jeg prædikede, var en falsk Tro — jeg har nu faaet Øjet op og seer, at vel er der ingen Redning for os uden Guds Søn, at vel er Alt hos os besmittet af Synd, saa Gud maa sig forbarme; men det, der er besmittet, det er dog endnu Guds Skabning og skal holdes i Ære; ikke Besmittelsen, ikke det, som smitter, men det Besmittede vil Gud fri ud af Fordævelsen ved sin Naade, og vi skal ikke kalde Kjærligheden, allermindst Moderkjærligheden for Djævelskab eller Dyriskhed — saa begaaer vi Helligbrøde — thi den er Noget, Gud selv sammenligner sin Kjærlighed med, og med det Djævelske kan Han ikke ligne sig selv. Ja, Mo'er, din Kjærlighed er vel ikke saadan som Evas var, før hun syndede, — men den er ikke ond, den er ikke Paradis-Kjærligheden, men den er en lille Blomst fra Paradiset, som Kvinden tog med sig derfra; den hænger med sine Blade og er syg, men den er ikke gaaet ud, og fordi den og al anden ædel Kjærlighed er i Menneskehjertes, derfor alene kan Mennesket frelses. Din Kjærlighed til mig, Mo'er, var og er en saadan lille paradisiske Blomst. Det seer jeg nu, og jeg maa græde,

naar jeg tænker paa, at jeg har vovet at saare den, og at jeg har saaret Dig just der, hvor et Moderhjerter dybest kan saares.«

»Gud velsigne Dig, Thorolf, for de Ord, Du der siger. Jeg kunde vel ikke forstaa Dig, naar Du talte derom før, men jeg troede paa Dig, Thorolf, ja, Gud forlade mig, jeg troede paa Dig, maaske mer end paa Gud, og mente, at hvad Du sagde og beviste med Skriftens Ord, det maatte være sandt. Men det var haardt og tungt for mig, min Gut; thi min Kjærlighed til Dig var det Bedste, jeg ejede, og, da ogsaa den blev mørk for mig, syntes jeg, at jeg helt gik i Mørket. Men jeg haabede dog paa Lys, — ja det gjorde jeg.«

»Mo'er, jeg fik Dig engang til at sige, at dit Hjerter var ganske ondt, ganske djævelsk, at din Moderkjærlighed var kun Egenkjærlighed. Det er det, som gnaver allergræsseligst i mig; det, tykkes mig næsten, var det Umenneskeligste, jeg har øvet i min skumle Tid. Lille, kjære Mo'er, det var ikke sandt; jeg var i Vanvid, da jeg gjorde det — det er ikke sandt. Du har havt et Moderhjerter, som Vorherre har seet mildt til, men jeg, som Du har elsket — jeg har forsyndet og forgrebet mig paa dette dit Hjerter. Lille, kjære Mo'er! vær ikke vred paa mig derfor; se mildt til mig og sig: Du er endnu min kjære Thorolf, jeg tilgiver Dig.«

Han talte indsmigrende og blødt som et lille Barn, og i dette Øjeblik var han et lille Barn, der kun søger sin Fred i sin Mo'ers Blik og Favntag. Han saae hende ind i Øjet — det var to Par Øjne, hvori der stod Taarer, men Taarer breder jo en Glans, et Skjær over

det, vi seer paa. Saaledes — der straaledes Lysskjær omkring dem i den Stund, og jeg tænker, Guds Engle var glade, og, kunde de græde, da kunde det nok være, at ogsaa de græd — af Glæde.

»Lille Thorolf« — sagde Ingeborg — »Du er mit kjære Barn. Hvad Du gjorde, var jo ikke af Ondskab — nu tør jeg vel sige det — det var jo, fordi Du troede, hvad Du sagde, og vilde, at din Moder skulde kjende Sandhed.« Hun trykkede ham op til sig, og de sad længe, han op til hendes Barm, hun bøjende sig over ham. Efter lang, lang Tid var al Misforstaaelse, al Skygge imellem de To sunken tilbunds i Forglemmelsens Strøm, og Moder og Søn havde fundet hinanden igjen. Endelig sagde Ingeborg:

»Saa var dit forrige Syn paa vor Sjæls Frelse kun et Fejlsyn?«

»Ja, Mo'er, det var. Kristendom er ikke en Lov, men et Evangelium, den er ikke et Paabud, men et Tilbud. Jeg kan nu ikke klare det for Dig, ikke en Gang ret for mig selv — jeg er desuden altfor gjad, og Alt i mig svømmer saaledes sammen, at jeg kan ikke tale klart derom i dette Øjeblik — men vi skal siden tale meget derom og hjælpe hinanden deri. Kun skal vi vide, at jo barnligere og ydmygere vi kan tage imod Guds Naades Ord, desto bedre kan Vorherre faa Tag i os, og desto bedre kan Hans Gjærning lykkes. Se, Mo'er, nu slukkes Solgjansen paa Aasen, og det bliver mørkt, men nu er Lyset gaaet op i vor Sjæl, den Glans, som aldrig slukkes, naar vi selv vil beholde den, — der er kommen fuld Freds-Lysning over os; Du er min lille, kjære

Mo'er, og jeg er din Søn igjen. — Lad os nu gaa ind!»

»Ja, Thorojf, og nu siger jeg: Saa faaer jeg dog alligevel ved Dig Fred, — det har jeg altid tænkt.«

Med Armen om hinandens Hals gik de To til Hjemmet: en Moder og en Søn, der havde fundet hinanden.

—————

Thorolf maatte have Taalmodighed. Det varede længer, end han ønskede, inden han kunde faa Eli i Tale. Enten var hun ude i sin Gjerning paa Gaarden, eller der var Andre tilstede. Og Eli var saa taus og tilbageholdende ligeoverfor ham, at han ikke fandt Lejlighed til at aabne sit Hjerte for hende. Magne havde med Villie ikke udtalt sig om Thorolf og den Forandring, der var foregaaet med ham; han vilde, at de To uden Mellemand skulde komme til Forstaaelse. Men, skjønt det faldt haardt, Thorolf kunde dog nu bedre end før taale og bie og vente paa, hvad han kaldte en god og lykkelig Time fra Gud. Det var nu blevet klart imellem ham og hans Moder, og de To havde meget at tale om sammen; han var ogsaa vis paa, at Vorherre vilde gjøre det lyst for Eli og ham, hvad enten det nu blev saa, at det gamle Baand knyttedes igjen, eller saa, at de blev skilte. Han vilde tage Alt som en Tilskikkelse fra Guds Haand. Saaledes kom det, at de to Unge havde ikke talt ene sammen i nogle Uger.

Det var en Søndags-Eftermiddag, klar og mild, skjønt langt ud paa Efteraaret. Man saae større og mindre Flokke paa alle Veje, og det var klart, at det ikke var Folk, som kom fra Kirke og nu gik hjem hver til Sit; thi alle Skarerne rettede deres Gang mod et og samme Punkt. Det var det store og rummelige Skolehus i Bygden, som var Maalet for de Manges Vandring. Derinde i Skolestuen var der allerede en Del Folk forsamlet. Man ventede en Mand, der skulde bringe Noget, der hidtil havde været ukjendt. Det var ikke en Forsamling, der skulde høre Øjvind eller Præsten tale. Det var en af Norges unge Skjalde, som var kommen til Bygden og havde bekjendtgjort, at han idag vilde oplæse Noget for dem. Dagen før havde han været i Skolen og fortalt Børnene Æventyr og morsomme Historier, og bedet dem hilse hjemme, at han nu ogsaa vilde fortælle de Ældre Noget idag. Børnene var komne henrykte hjem og kunde ikke noksom rose denne store, snilde Mand, som havde talt saa dejligt og vakkert med dem, at de var ganske opfyldte deraf. Det havde givet Forældrene og de Voksne stor Lyst til at høre og se denne Mand. Og det var nu til dette Møde, de mange Skarer strømmede.

Udenfor Skolehuset gik der to Mænd i Samtale med hinanden. Det var Magne og hans Ven, hin yngre Præst, vi før har gjort Bekjendtskab med.

»Det er godt, han vender sig til det menige Folk herude. Derinde i Hovedstaden tager de paa ham med haarde Hænder. En stor Del af de saakaldte Dannede heri Landet

er blevet saa gennemrodet af en nøgtern Dømmesyge og derved ogsaa af Kulde, at de ikke kan rives hen, men behandler sine større Aander saaledes, som om de var vrede over, at der er Nogen, der rager frem over Mængden. I Kjøbenhavn gjorde den blaserede fine Mængde Alt, for at ødelægge ham i Salonlivet med det flove, fade Smigreri, ved den rodløse Beundring og ved næringsløst Sukkergodt; man vilde i Grunden der tidt bruge ham til Forherligelse af sig selv, naar han glimrede i deres Sale. Her i Hovedstaden gjør Mange deres til at ødelægge ham ved at lade Vinter og Kulde falde over ham, som om man gjerne vilde faae Istapper til at vokse ud af ham istedetfor Roser og Lillier. Vi Normænd skulde være saa inderlig taknemmelige for Alt, hvad der sigter til at højne vort Liv, føre os ud af Materialist Dens Fadhed og Bureaukratiets Papirsdynge ved at kaste Lysning og Glans over vor Tilværelse. Istedetfor er det, som ærgrede de sig over, at vort Fædreland fostrer en Mand, som fører storslaaede og skønne Lys-Billeder frem for os, lader os skue Storskikkelser, som kan mane Hverdagslivets hule Spøgelse ned. Jeg tænker, det er i Følelsen deraf, at han nu rejser omkring i Landet, for hos Folket at finde den Sangbund udenfor sig, en Digter ikke kan undvære, naar han skal blive ved at synge sundt og skjønt.« Det var Magne, der sagde dette.

»Men« — indvendte Præsten — »han er dog vist altfor hovmodig og uvorn, saa det er intet Under, at man harmes og sætter Haardt imod Haardt. Han blander sig ogsaa altfor

meget i og taler med en afgjørende Tone om Ting, han dog slet ikke forstaaer, og saa kan det jo ikke være Andet, end at man smiler eller viser ham alvorligt tilrette.«

»Jeg veed ikke, om det er saa« — svarede Magne — »men skulde dog ikke Dannelsens Fortrin ogsaa bestaa deri, at man kunde nyde, beundre og være taknemmelig for alt Storslaaet og Skjønt, en ualmindelig Aandens Ordfører fremstillede, uden at lade sig forstyrre i sin Glæde af de Udvækster, der i andre Henseender kan klæbe ved ham? Er det ikke en usigelig Smaahed, at glemme eller agte ringe de lysende, løftende Syner, en Skjald lader os skue, fordi han ogsaa yder sin Del til den menneskelige Skrøbelighed? Er det ikke Usselhed at gaa saaledes tilbunds i en Digers udenoms Daarlighed, og derover blive blind for Aandens Adels-Stempel, der er trykket paa hans Værk. Hvad kommer det i Grunden i denne Henseende mig ved, at Digteren har disse mange Skrøbeligheder — jeg er jo ikke hans Skriftefader; jeg har kun at tage imod og nyde, hvad Godt og Velsignet Vorherre giver mig igjennem ham. Det gaaer jo endogsaa saa vidt, at der er dem, som frakjender ham Høvdingsrang i Skjaldskab og kun vil indrømme ham en Gave til en Gang imellem at gjøre et lykkeligt Greb til at frembringe et ret heldigt Lejlighedsdigt. Og dog er Sandheden den, at Norge i mange, mange Tider ikke har frembragt en Aand, der i den Grad kan med sin Sang kaste høje Tanker over og straalende Syn paa Land og Folk, kan bringe Nordboers Hjerter til at dirre, Øjne til at tindre og Sjæle til at føle

Drift til at fyldes med et Livs-Indhold. Er han — hvad jeg ikke veed, og hvad som ikke kommer mig ved — hovmodig og lader sin grovere Natur i sin Færd altfor meget Tøjlen, — det er værst for ham selv, vi kan beklage det og blive bange for, at hvis det faaer Magten, da vil det tilsidst ogsaa forkrænke den finere og højere Natur i ham; men det berettiger ikke til at fornægte Aanden hos ham og fritager mig ikke for den taknemmelige Glæde, jeg skal have af, hvad han skjænker mig i Aandens Navn.«

»Men skal han da have Lov til at vælte sig ind paa Alt og Alle, og behandle alle Andre som Mindremænd?«

»Nej, han skal ikke. Man vise ham alvorlig tilrette, naar han gjør det, og, naar han taler om Ting, som han ikke forstaaer. Men man nedværdiger sig kun selv, naar man behandler ham blot som en uartig Dreng, og vil eller kan ikke se, at han er sat til at være en Velgjører for sit Folk. Vi Normænd har ikke en saadan Overflod af Aand, at vi kan og tør slaa en Streg over en saadan Mand, eller ved en aandløs Behandling gjøre vort til, at den store, strømmende Elv taber sig i Myr, istedetfor i det blaa, stolte Hav. — Men se, der har vi ham.«

En høj, rank, ung Mand kom gaaende frem imod Huset, i Følge med en af Dalens Bønder. Der stod skrevet en Skrift paa hans Pande, der stemplede ham som et Aands-Menneske. Men et Træk om hans Mund talte om, at han havde en god Del af Normandens stærke Selvfølelse, maaske Trods. Magne og Præsten hilste paa ham, og den Første sagde:

»Tak, at De kommer til Bonden og vil blæse lidt af Støvet fra vore Øjne; vi kan trænge dertil.«

Han svarede: »Det er et stort Hjerte, vi trænger til heri Norge — kunde det komme frem.« Der var Hjerteklang i hans Røst. — »Men« — føjede han til med Heftighed — »det er snevert, snevert iblandt os; tidt synes jeg, det er for silde; man skjønner ikke; man vil ikke Aand, og den, som ikke vil Aand, er hjerteløs. I Hovedstaden griner man, paa Landet flokkes man endnu — men er det Trang til Løftelse eller er det kun Smaahed, der vil forlystes?«

»Jo, der er Hjerte i Folket; men det ligger dybt som Malmlit i Fjeldet. Et helt Folk bliver aldrig aandsbaaret; men saa Meget er der, at hvis De kan faae to eller tre Førere i hvert Præstegjeld, som kan løfte Aands-Banneret, naar de store Afgjørelsens Timer er der, — da følger de Andre efter i Følelsen af, at der er den fødte Høvding. Mere maa man ikke forlange, og De maa ikke tænke ringe om Deres Folk — saa brister en eller flere Streng paa Deres Harpe.«

»Ja, Gud give det var, som De siger!«

Man gik nu ind i Skolestuen; den var ganske fyldt med Mænd og Kvinder. Eli og Thorolf var der ogsaa. Kun Øjvind og hans nærmeste Tilhængere savnedes. Men Inggjærd var der dog.

Den Fremmede begyndte: »I veed maaske, at jeg bruger min Tid til at skrive Fortællinger og Vers, og det gjør jeg, fordi jeg kan ikke Andet: Gud har lagt det i mig, som han har lagt Sangen i Trostens Bryst, og jeg

gjør det ogsaa, fordi jeg elsker Jer, I Normænd, elsker vort gamle Norge, og vilde gjerne gjøre en god Gjerning heroppe mellem Fjeldene ved at kaste Lysning ud over Folket og Naturen. Jeg vil nu læse for Jer en saadan Fortælling, jeg har skrevet om, hvad der kan røre sig i Hjerter ogsaa her i Dalen; I kjender det nok iforvejen; men I veed, hvad Forskjel det gjør, naar Eders Dal ligger i Graavejret og Alt er taaget, og saa naar Solen skinner over den som i Dag. Saaledes er det ogsaa med Eders daglige Stræv, og hvad der rører sig inde i Jer; — til daglig Brug ligger det tidt i Sky, men der kan ogsaa komme Solglans over det — og det er det, som en Skjald skal kunne gjøre. Han skal bringe Klarhed over det Bekjendte, ja, Dagligdags og vise, hvad der er paa Bunden af det Altsammen. Lad os nu først syng en Sang.« Han foreslog en temmelig bekjendt norsk Fædrelandssang; men den gik ikke godt; kun Faa kunde den eller sang med; thi Sangen er mestendels forstummet i Folket.

Saa begyndte Manden at læse. Det var en lille Fortælling udaf det ejendommelige norske Bondeliv, men skildret med saadan Varme, saadan Kraft og Klarhed, at det stod som lyslevende for Tilhørerne; og mer end det, Skildringen tog dem med: De levede med de Folk, som skildredes, og alt som Handlingen skred frem, følte man sig mer og mer grebet. Der kom afvekslende Smil og Taarer frem, og man lyttede med spændt Forventning. Der var i Fortællingen et Sted, hvor den unge norske Jente sidder ene og synger en Sang, hun selv havde sat sammen,

og hvori hun udaander sin Sorg over, at Gutten tilsyneladende har forladt hende:

»Nu Tak for Alt, ifra vi var smaa,
og legte sammen i Skog og Lage'.
Jeg tænkte, Legen den skulde gaa,
oppi de graanende Dage.

Jeg tænkte, Legen den skulde gaa
udfra de løvede, lyse Birke
did frem, hvor Solbakkehuse staa,
op til den rødmalte Kirke.

Jeg sad og ventede' saa mangen Kveld
og saae did bort over Granehejen.
Men skygge gjorde det mørke Fjeld,
og Du, Du fandt ikke Vejen.

Jeg sad og ventede' og tænkte tidt :
Naar Dagen lider, han Vejen vover.
Og Lyset sluktes og brændte lidt,
og Dagen kom og gik over.

Det stakkars Øje er blevet vant,
det kan saa sent med at vende Synet;
det kjender slet ingen anden Kant
og brænder saart under Brynet.

De nævner Sted, hvor jeg Trøst kan faae,
det er i Kirken bag Fagerliden;
Men bed mig ikke om did at gaa; —
han sidder lige ved Siden.

Men godt saa veed jeg dog, hvem det var,
som lagde Gaardene mod hverandre,
og Vej for Synet i Skogen skar
og gav det Lov til at vandre.

Men godt saa veed jeg dog, hvem det var,
som satte Stole kring Kirkebordet,
og gjorde, at de gaa Par om Par
fremover lige mod Koret.«

Da disse Ord blev læste, var det, som om Thorolf og Eli dreves til paa een Gang at løfte Øjet op, og deres Blikke mødtes, mødtes i et inderligt fast og varmt Øjekast, og de følte begge To med en usvigelig Forvisning, at de nu havde fundet hinanden for bestandig. Det var kun et kort Øjeblik, men i det laa der en hel, lang Fremtid. Eli følte det udaf det Blik, hvormed han da saae paa hende, at det var hverken den vilde og voldsomme eller den mørke og sønderrivende Thorolf, og dog var det den Thorolf, hun altid havde anet bagved alt det Andet, der havde skygget for ham, Milhed og Kraft, Hjerte og Manddom — det var en Mand, der saae paa hende, en Mand, der gjorde Digterens Ord til Sandhed:

»Kun den er stærk, som ret er blød.«

Men den lille Sang havde ogsaa gjort en anden Virkning. Da Forelæseren kom til de Ord:

»Jeg tænkte, Legen den skulde gaa
op til den rødmalte Kirke,«

og ligesaa, da det hed:

»Og godt saa veed jeg og, hvem det var,
der satte Stole kring Kirkebordet,
Og gjorde, at de gaa Par om Par
fremover lige mod Koret.«

da bøjede gamle Even sig forlænds over henimod Digteren, som om Ordene havde en Kraft, der drog ham fremover. Hans Pande og Øje lyste, »den rødmalte Kirke« stod for ham, og hans »kjære, stadige Tanke« blev mægtig indeni ham, og tilsidst bøjede han Hovedet i

sine Hænder; den gamle Mand græd, saa man kunde høre det.

Der bleven lille Standsning. Den Mand, som læste, blev selv grebet; der gik et Skjær over hans Aasyn. Som et Barn saae han opad, saae igjennem Ruden opad, og uvilkaarligt foldede han Hænderne, — det var, som om han sendte en Tak til Gud. Det var smukt, at se denne store, kraftige Mand staa der som en lille Gut, takkende sin Gud for, at han havde faaet Naade til at finde sit Folks Hjerte. I det Øjeblik forsvandt alt det Haarde fra hans Træk — kun Blødhed og Ydmyghed var at læse deri. Han fortsatte og under aandeløs Stilhed endte han sin Fortælling.

Der blev længe Taushed i Stuen. Enhver var hensunken i sin Beskuelse af Billedet, der var malet for dem. Det var tydeligt at mærke, at en Aand var gaaet igjennem Forsamlingen, og at han havde rørt Hjerter.

Endelig steg Digteren ned fra Stedet, hvor han havde staaet, gik hen til gamle Even, lagde Haanden paa hans Skulder og sagde:

»Giv mig Haanden, Du gamle, norske Mand; Du har gjort godt mod mig i Dag.«

»Nej« — svarede Even med alvorlig Røst, — »Du har gjort mig godt. Jeg kan ikke forklare, hvad det er, der har taget mig saaledes med i det, Du læste. Men det veed jeg, at jeg i dette Øjeblik føler mig som et bedre Menneske, end jeg gjør til Dagligdags. Thi der har rejst sig noget hos mig i sin fulde Højde, som ellers sidder krumbøjet. Jeg takker Dig; det er velsignet at have noget

Stort til Gjæst engang imellem, og det tykkes mig, jeg fik i denne Time.«

»Jeg skal sige Dig, Even, hvad det er« — sagde Magne — »Det er Aand, som har besøgt Dig, dit Folks Aand. Det er Kongegjæsten, Du talte om. Det var Sæd i de gamle Dage, at Alle rejste sig, naar Husbonden kom hjem og traadte ind i Hallen, som der staaer i en Sang af denne Mand om Ejnar Tampeskjælvers Skridt i Svalen,

»Der raabte ind, at Alle skulde rejse sig, thi nu kom Høvdingen,« —

saaledes er det, naar Folkets Aand kommer hjem, at da Alt, hvad som vil og kan tjene Aand, rejser sig. Derfor rejste sig alt det Gode i Dig, Even, da Du hørte Aanden Skridt, rejste sig og bøjede sig tillige. Maa jeg faa Lov til at sige lidt endnu. Det er Menneskeligheden, en ædel Skjald synger op i os, og Folkeligheden; thi vi Norske bliver ikke til ret Mennesker, hvis vi ikke faaer vort Folks Aand over os og dets Hjerte bankende i os. Og det er Fædrelandskjærlighedens dybe Følelse, en Folkeskjald vækker, den Kjærlighed til Fædrelandet, der gjør, at vi som dets Børn forstaaer og føler, at der kun ligger ringe Vægt paa, om vi har fuldt op af gode Dage, Guld og Glæder, men at det kommer an paa, at gamle Norge har det godt, beholder sin Ære og Frihed, sin Kæmpeaand, der fører til stor og ædel Idræt. Saa vil vi sætte Livet ind paa at være en Livvagt for det stolte, gamle Land. I vore Fædres Dage gik

Skjaldene med Kongerne til Kampen; før Slaget begyndte, slog de Harpen og gik foran, og drev med de stærke Manddoms-Toner Folket til at gaa frem til Stordaad; men naar Kampen var standende, da kastede de Harpen paa Ryggen, greb Sværd og var med i det mægtige Stævne. Saaledes er det endnu. Skjaldene synger Folket frem, fylder det med Adelssind og Manddoms Mod, — og man kan være vis paa, at hver Gang et Folk værger sin Ære og sin Frihed mod Voldsmænd, da har der været Skjalde i det Folk, som har sunget, før Heltegjærningerne øvedes; og under Kampen, da var Skjalden med, aandeligt med, Harpen paa Ryggen — et Billede paa Sangens Kraft, som er sunget og driver paa — og Sværdene bliver svungne af den Aandens Magt, som Sangen har lagt i Haanden. Derfor er Skjalden sit Folks bedste Landeværnsmand; uden Skjaldskab forvildes Folket i det Øde og kryber langsmed Jorden; det er sandt, hvad Salomon siger: »Hvor der ingen Syner er, bliver Folket vildt.«

»Folkets Aand er en falden ugudelig Aand; — ve den, der forguder den« — skreg Inggjærd.

»Idag har jeg ikke Lyst til at skjændes« — sagde Magne. — »Jeg siger derfor kun: Ja, Inggjærd, ve den, der forguder Noget, der ikke er Gud, ve den, der tilbeder en Anden end den eneste, almægtige, levende Gud, naar man kjender Ham. Men vi forguder ikke de hellige Engle, fordi vi elsker dem og byder dem tusinde Velkommen, naar de besøger os. Folkets Aand er en Engel; som hvert Menneskebarn har sin Engel efter

Herrens eget Ord, saa har nok ogsaa hvert Folk sin Engel, der er Guds Tjener, som alle Engle er tjenende Aander. Hos os er Folkets Aand falden, men hos Gud er han ikke falden, og det skal være vor Stræben at naa ham; thi Folkeenglen er Guds Tanke med Folket, og den er ikke ond, men god, som Alt, hvad Gud skabte. Vorherre bevare hvert Folk for at forsynde sig imod sin Aand, da sønderbryder det sig selv, og Gud kan ikke bruge det længer i sin Verdensplan.«

»Det var Guds Forbandelse, at der blev mange Folk; fra Babel lød Dommens Røst ud over Alt, hvad Du kalder folkeligt.«

»Du veed ikke, hvad Du siger, Gud gjorde det, og Gud gør ikke det Onde.«

Gamle Even rejste sig: »Fordærv ikke denne Times Velsignelse med Dine haarde Ord, der skærer som Glas i mine Øren! — Du Mand, som har læst for os, Du har gjort mig godt. Jeg veed ikke, om det var dine Ord eller det var saa i Virkeligheden: Det ringede for mig med min kjære, gamle Kirkeklokkes Lyd, da jeg hørte om den »rødmalte Kirke.« Jeg har to Gange før talt til Bygdens Folk om at bygge vort Guds-Hus op igjen. Nu gør jeg det tredje Gang, og det bæres mig for, at nu vil det lykkes. I« —, her vendte han sig til Forsamlingen — »I har hørt det Samme som jeg i Dag af denne Mands Mund — og jeg føler paa mig og troer, at det har løftet Jer op og er gaaet igjennem Jer som igjennem mig. Nu er Hjertet opladt, nu er der nok kommet Kjærlighed frem i os — ikke sandt« —, han talte disse Ord med underlig bedende Stemme

—, »ikke sandt — nu vil vi bygge vor Kirke op igjen, og det snart.«

»Ja, ja, ja« — lød det i den store Skare; man rejste sig, man trykkede hverandre i Hænderne, man smilte og talte imellem hverandre; de var som smeltede sammen til Et.

»Amen, det ske i Jesu Navn!« — lød en alvorlig, klangfuld Røst i Baggrunden; det var den ældre Præst, der var kommen ind under Læsningen, og nu gav Sagen sin præstelige Velsignelse.

Even gik hen til Digteren og sagde; »Tak, Tak, Du har gjort en god Gjerning her i Bygden i Dag. Naar Kirken rejses, da skal Du ikke glemmes; Du skal leve her i Bygden med dette Hus.«

Den fremmede bøjede sig under disse Ord; han skjulte sit Aasyn i Hænderne, og man saa, hvor bevæget han var.

Magne hviskede til den yngre Præst: »Nu smeltede han. Husker Du Hakon Jarls Ord til Thora:

»Har Du ej før set haarde Stene græde,
naar de fra Kulden bragtes ind i Varmen.«

Saaledes skal Digterne opelskes: med sand og dyb Hjertevarme; den flove, hjerteløse Smiger og den hjerteløse Vinterkulde er lige fordærvelig for ham, og kan kun gjøre ondt.«

Den ældre Præst sagde: »Kjære Brødre og Søstre! Det maatte der altsaa til. Det Menneskeligt-folkelige og det Kristelige maatte levende falde hinanden om Halsen, før Gjerningen kunde blive moden og ske. Der

skeer her Noget, som ligner, hvad der skete i Israels-Folkets gamle Dage. Da Josva og folket belejrede Jericho, da bød Gud Herren, at folket syv Gange skulde gaa omkring Stadens Mure, og sidste Gang skulde Præsterne støde i Guds Basune, og Folket skulde opløfte sin Røst, saa skulde Murene falde, og Staden tages. Saadan skal det ske ogsaa under den Ny Pagt; Guds Vidnesbyrds hellige Basun skal lyde i Samklang med den ædle Menneske- og Folkerøst, saa sker det Store i Guds Rige. Ogsaa det Smaa. Der falder her ingen Mure, men Kirkemurene skal rejse sig og det ved Samklangen af Evangeliets og folkets Stemme.«

Samme Kveld sad to unge Folk nær ved Thorstens Gaard paa en græsbevokset Skraaning; bagved var det bare Fjeld med sine vejrbitte Kanter, foran laa den grønne Dal med sin sagte mumlende Elv og »de løvede, lyse Birke.« Det var Thorolf og Eli. Paa Vejen fra Mødet i Skolen havde han sluttet sig til Thorsten og Folkene fra den Egn i Dalen, da de gik hjem. Han var fulgt ind med de Andre i Gaarden. Paa Vandringen havde han ikke talt til Eli, og hun ej til ham. Men hver af dem havde fuld Forvisning i sin egen Sjæl om, at Forstaaelsen var der. Eli var skjøn; mens Aftensolen skinnede paa hende, saae hun ud, som var hun beslægtet med den, saa rødmende og straalende gik hun der. Thorolfs Aasyn bar Spor af en tilkæmpet Fred — den laa dyb, men mild i hans Øje, paa hans Pande. Men det kjendtes, at der havde været stærk Spænding, som nu var opløst. Da de To blev ene i Stuen — Thorsten og Folkene

gik ud til deres Kveldsgjerning — sagde Thorolf:

»Eli, lad os gaa ud paa Bakken, hvor vi legede som Børn, hvor vi talte sammen som Voksne, og hvor jeg synes, at nu i denne Kveld Gammelt og Nyt skal have et Møde med os.«

Eli fulgte ham tillidsfuld: der var ingen Uro, kun en kjær Forventning, en bly, kvindelig Glæde i hendes Blik, da hun sagde:

»Ja, Thorolf, nu kan vi nok mødes ene.«

Der sad de nu, og Thorolf talte først:

»Eli, Du sagde, at Du vilde bie og vente, indtil jeg kaldte det Ord om vor forrige Kjærlighed tilbage. Nu kalder jeg det tilbage.«

»Du har allerede gjort det, Thorolf; det saae jeg derhenne i Stuen paa Dig. Det var en fremmed Thorolf, der sagde det, nu er nok den rette kommen, og han har jo aldrig sagt det.«

»Men jeg vil gjøre det alligevel, før faaer jeg ikke fuld Fred. Eli, jeg kalder mit Ord tilbage om din Kjærlighed; thi Du har holdt af mig med en god Følelse, saa god, som den kan findes hos en Kvinde i denne syndige Verden. Og hvad min gamle Elskov til Dig angaaer — Eli, ja, jeg skal sige Sandhed: Der var megen Daarlighed, megen Smitte, stor Egenraadighed, voldsom Lidenskab deri, som plumrede min Sjæl; men dog — ja, dog tør jeg nu sige, at der paa Bunden var en Kjærne; thi ogsaa jeg elskede din Sjæl, Eli, og dit Hjerte, skjønt jeg vidste ikke ret deraf at sige, og skjønt jeg kun elskede din Sjæl igjennem dit Legems Dragt, skimtede kun dit Væsen igjennem den ydre Skikkelse. Ja, Eli,

der var ogsaa Sjæl i min Kjærlighed — og derfor fortjente den ikke helt det grimme Navn, jeg gav den.«

»Det troede jeg altid, Thorolf, ogsaa da, naar jeg var bedrøvet over din Voldsomhed og, lad mig sige det — over Verdsligheden i dine Følelser.«

»Men nu er det ikke mere, som det har været. Først vilde jeg tage Dig og alt dit op i mig, ja, jeg vilde tage selv Alt, hvad jeg havde af Gud og Guds frygt, Alt, hvad jeg havde af Menneskeligt op i min Kjærlighed til Dig — den var Himlen over mig, jeg kjendte intet Højere. Dernæst vilde jeg tage Dig og alt dit Liv op i mit Mørke, i min Frygt og Bæven, i mit Øde, der var som et bart Fjeld, hvor Intet kan gro, og kun Sten, Sne og Is kan være — ja, jeg vilde tage Dig og mit Forhold til Dig op i min Rædsels-Tanke, som jeg kaldte Kristendom. Begge Dele var i Grunden kun Egenkjærlighed, Eli, først Egenkjærlighed overfor Dig, saa Egenkjærlighed overfor Gud. Nu vil jeg, om Gud giver Naade, tage Dig og dit og mig selv og min Elskov til Dig og din til mig op i Guds store, mageløse Kjærlighed — thi nu veed jeg, at den er Himlen over Jorden, og kun, hvad der lever og groer under den, kan bestraales af Livets Lys og forklares selv til Livslys.«

»Saadan var det, Thorolf, jeg vilde, vor Kjærlighed skulde være. Vorherre vilde ikke sønderknuse vore unge Hjerter, Han vilde forklare dem i sin Kjærlighed; vor Elskov skulde ikke være det, der beherskede os, men den skulde ydmygt tjene Ham. Saa er der Velsignelse deri.«

»Og, Eli, naar jeg nu rækker Dig min Haand, da er det ikke den vilde, heller ikke den mørke Thorolf, — det er en Thorolf, hos hvem Vorherre har begyndt at gjøre en god Gjerning til Fred og til Lys; det er en Thorolf, der vil bede Gud om, at Hans Kjærlighed maa tvinge Ham til ogsaa som Elis Fæstemand og Husbond at give Ham Ære og tage af Hans Haand alle gode Ting, ogsaa Kjærligheden til Eli og hendes til ham.«

»Thorolf, saaledes vilde jeg have Dig — saaledes drømte jeg om vort Liv, skjønt jeg dengang ikke ret forstod det. Da Du gjorde mig til Alt, da var det mig tidt, som stod vi paa en hul Grund; og, da Du vilde bruge mig som et Offer, der skulde knuses til Ære for din Gud, da gyste jeg. Men saaledes vil jeg gjerne følge Dig, Thorolf, følge Dig og lade Dig hjælpe mig og selv, om jeg kan, hjælpe Dig lidt, saa vore Hjerter maatte blive den Vej, hvor Gud kan vandre, for at brede sit Lys, sin Trøst, Kraft og Glæde over og i os. Men jeg er kun saa ringe — Gud give os at vokse i Hans Naade!«

»Og nu, Eli, nu har jeg seet og følt, at det Menneskelige er ikke Djævelskab, men Guds Skabning: før vilde jeg hade, foragte, ja knuse det, og kunde dog ikke; nu elsker jeg det, og nu vil jeg efter den Naade, Gud giver, gjerne sætte min Kraft ind paa for min lille Del at løfte mit Folks Liv og glæde mig over, naar det lysner over gamle Norge. Jeg har mærket, at Folkets Aand er ikke ond, men god, og at vi kun kan være Mennesker, naar vi lader os fylde af den til at glemme vort Eget og offere, hvad et Menneske maa

offre, for at væрге Fædrelandet, selvom det skulde være Livet, man offrede derfor.«

»Thorolf, saaledes drømte jeg ogsaa om Dig, og hvad der laa paa Bunden af din Sjæl. Og jeg vil gjerne være med. Der staaer i en af vore nye Sange, hvor der synges om, hvad det har kostet at væрге for gamle Norge:

»Kvinder selv stod frem og strede,
som de vare Mænd,
Andre kunde bare græde,
men det kom igjen;« —

jeg tør ikke sige, at jeg kan blive af de stærke Kvinder, der stod frem og strede; men der staaer jo ogsaa, at selv den norske Kvinde, som »kunde græde«, hun gjør ogsaa Noget for Fædrelandet. Noget, som »kommer igjen«. Og det kan jeg, Thorolf, jeg kan græde, naar det gaaer Norge ilde — og jeg kan smile og græde paa en Gang, mit Hjerter kan blive stort, naar det gaaer vel til, og naar jeg hører ædel Daad iblandt vore Fjelde.«

»Husker Du, Eli, da vi talte om det »der er bagved«; husker Du, at Du da sagde, at Du kunde ikke forstaa, hvor et Menneske kunde holde det ud, naar Tæppet blev gammelt, rynket og forslidt, og han ikke troede og vidste, der var Noget bagved. Ja, Du havde Ret. Og saa kan vi vel, Eli, uden at tvivle, uden at gyse, række hinanden Haand til at vandre sammen her paa Jorden. Jesu Navn er over os, det evige Liv er bagved, og det er vel sandt, hvad jeg forleden læste, at et Menneske, som troer paa Guds Naade i

Kristus, bliver yngre, jo ældre han bliver: »thi han kommer hver Dag nærmere sit Udspring, Gud«. Der er endnu Meget, Eli, for mig at tilstaa Dig, men jeg vil ikke nu kaste nogen Skygge over dette Møde med Dig. Og vil Du saa, Eli, kjære, kjære Eli, vil Du saa her for Guds Aasyn tage Imod min Haand, og lade Gud raade for Lykken?«

»Ja, jeg vil, Thorolf«, — sagde Eli og bøjede sig ned til ham.

Vinteren var gaaet. Pintsen var kommen med Vaargrønt og Fuglesang. I Dalen stod det nu anderledes til. Øjvind var forlængst draget derfra, andetstedshen, for at forkynde sin »rene Lære«, der, hvor den faaer Magt, kuer Livet og lægger i Lænker. Det er som en Græshoppesværme, denne Slags dels umodne, dels rivende Prædikanter, der sendes ud over Landet; de afgnaver, saavidt de kan, de smaa grønne Menneskelivets Spirer, der er i Færd med at udfolde sig i Folket, og lader Stubbene staae nøgne tilbage. At disse Folk selv troer sig i Stand til at løfte den store Sten og bringe Kristendom frem i Landet, det kan forstaaes; men at Professorer og Præster, som vil have Ord for alvorlig Kristendom, tør paatage sig det Ansvar at sende disse mangeslags Forkyndere ud, det er næsten ubegribeligt. Er Noget overfladisk og let og løst, da er det dette. Man skulde synes, de maatte have Nok i at skulle svare til deres egne, mange Ord, saa de blev bange for at stemple disse overfladiske, forvirrende og

livsfjendske, dødbringende eller usunde Vidnesbyrd med deres Segl og Navn. — Imidlertid var der nu her i Bygden ikke mange Levninger tilbage af Øjvind's Virksomhed: nogle Enkelte — deriblandt Inggjærd — var vel stivnede i deres Betragtning, og gik omkring med det sky eller mistænkelige Blik, som søgte Forargelser trindt omkring meget mere end de søgte og glædede sig over Spor af Guds Kjærligheds-Liv. Præsten var ikke bleven anklaget; men tvertimod var Forstaaelsen og Samlivet mellem ham og de fleste af Bygdens Folk bleven klarere og inderligere. Selv Ole var kommen til sig selv igjen. Thorolf havde sidste Vinter været paa Magnes Højskole, hvorfra han vedligeholdte en levende Brevveksling med Eli og Moderen. Men det var nu lyse Breve, der bragte Glæde. Han skrev om de lysende Skikkelser af Norges Helte og ædle Kvinder, der var blevene førte frem for ham, og man mærkede, at det var sunket dybt i ham. Men over alle hans Skildringer hvilede Troens Aand, den Aand, der med Ordet af Herrens Mund havde givet ham Fred med Gud. Ingeborg var lykkelig over Sønnen og over den Straale, der nu havde skinnet ind i hendes Hjerter herovenfra. Eli havde i dette Halvaar udfoldet sig til sin fulde Skjønhed »med Aftenrødens søde Smil paa Kinden« ; der var kommen en glad Alvor eller en Alvors-Glæde over hende, og et Præg af Aands-Klarhed ved Siden af Hjertelivets dybe Drømme var at læse i hendes Aasyn. Gamle Even var glad som aldrig før, og i det Hele var det, som de stærke Storme fra før

havde givet Plads for en Følelse af, at der skulde være Sammenhold. Det var naturligvis kun en lille Flok, der virkelig var blevene Aandens Børn, men der gik en varm Bevægelse over Bygden, der drog Folk sammen, og en Tanke var der, som fyldte de Forskjellige.

Det var Anden Pintsedag i Gry. Paa Vejen opad Aasen, der begrænsede den sydvestlige Del af Dalen, arbejdede sig en Kariol opad den stejle Højde. Naar man var kommen helt op, laa den ganske Bygd udbredt for Øjet. I Kariolen sad en ung Mand, der holdt Tømmen; en Skydsgut stod bagpaa. Manden standsede Kjoretøjet paa Toppen, og sendte et langt Blik ud over Dalen dernede. Der var dog et Punkt, hvorpaa hans Øje længst fæstede sig. Gutten lagde Mærke dertil og sagde:

»Ja nu ligger den der igjen; det er gaaet vakkert rask. Idag skal den vies.«

»Hvordan er det gaaet til?« — spurgte Manden, skjønt han vidste det nok.

»Jo, den blev reven ned, for den var gammel og mør og vilde falde, Stakkar! Men saa havde Folkene ingen Ro; der lød en Klokkeklang hver Kveld, de sagde, at Vorherre kaldte paa dem, og saa maatte de bygge den op igjen, for at føje Vorherre.«

Der laa »den rødmalte Kirke« paa det gamle Sted med Spiret som en Finger, der pegede opad, og med Vinduerne, der straaledede i Dagglansen. Det halvtnedfaldne Kirkegaardsdige var sat i Stand og omringede Gravene. Havde Manden været nær nok, vilde han have seet, hvorledes alle Grave var

pyntede med Blomsterplanter eller smaa Træer.

Han sad længe og stirrede ud over Dalen. Der gik mange Tanker igjennem ham. Men een Tanke stod især klar og straalende for ham. Han tænkte: »Saa var der dog Magt i det Sagn, i den fromme Folketro, der lod dem høre Klokken ringe. Hvad der springer ud af Folkehjertet i Billeder og Toner, det er et levende Frø, der skyder Blade, Blomster og sætter Frugt. Det er dog dette ny Sagn, i Pagt med Hjertets Tro, der har bygget den Kirke. Vorherre seer mildt til et Folkehjertes Længsler og Aaelser og lader dem opfyldes. Gid saaledes vort Folks gamle Sagn maatte blive ny igjen og gjøre deres Gjerning til Fædrelandets Foryngelse og Forædling i en god Pagt med Aanden herovenfra!«

I det Samme lød der tre Gange tre Klokkeslag henover Dalen og naaede dem, som holdt deroppe paa Aasen. Tonen dirrede gjennem Luften med dyb Malmklang.

»Hør« — raabte Gutten, og hans Øjne blev store; det var, som noget Hemmelighedsfuldt greb ham. — »Hør, nu ringer den. Det er den gamle Klokke, der ringer; den hang før i den forrige Kirke, men blev solgt mange Mile bort; men det var den, de hørte ringe alligevel; nu har de kjøbt den tilbage; nu ringer den igjen over Bygden. Jeg har hørt, at Præsten har sagt, at de skulde i Dag første Gang ringe Bede-Klokkeslag for den treenige Gud, naar Solen i Gry skinnede paa Aasen. O, nej dog, hvor det er prægtigt.« Og Gutten fik Taarer i Øjet.

Den unge Mand var ogsaa bevæget. Han lod sine Øjne glide hen over Bygden; han saae, at Folk stod udenfor deres Husedernede og opad Aasens Sider, og han vidste, hvad de stod der for; det var for at høre de første Toner af den gamle, kjære Klokke. Han kunde ikke se det, men han tænkte det nok, der var Bøn paa alle Aase, der var Hjerter, der bankede, der trillede Taarer ned ad mange Kinder. Der gik en Pintse-Luftning over Dalen.

Endelig lod Manden Hesten gaa frem, og han rullede ned i Dalen. Han styrede henimod en stor Gaard, just den samme, hvor vi først var samlede ved denne Fortællings Begyndelse. Det var hos Thorstens, og i Dag, som den Gang, var der Bryllup i Gaarden.

Da han kom der hen, var der endnu ingen Gjæster komne, men Eli kom ham imøde i Døren, rakte ham Haanden og sagde:

»Tak, at Du kom, Magne!«

Det var Thorolfs og Elis Bryllupsdag, som i Dag skulde fejres paa den første Dag, da den ny Kirke skulde tages i Brug. Øjsten, Thorolfs Fader, var i den sidste Tid bleven svagere, og han følte, at han ikke længer kunde drive sin Gaard med den vante Kraft. Under denne Svækkelse var han bleven blødere; Thorolfs og Ingeborgs milde Kjærlighed og Æmhed havde blødgjort ham, og deres Ord havde kastet en Tvivl ind i hans Sjæl om hans aandelige Tilstand. Han lyttede nu gjerne til deres Tale om Frelsen i Kristus Jesus, og hans Hjerte bøjede sig imod den. Det var en stor og uventet Lykke, navnlig for Ingeborg, der nu i Livets Aftenstund kunde

dele Mangt og Meget med sin Husband, som i et helt, langt Liv havde været stængt ude imellem dem. Hun saae paa Thorolf, og takkede ham i sit stille Sind derfor, næst Gud; thi ham var det dog, der ogsaa havde været Midlet til, at dette timedes hende. Under disse Forhold havde Øjsten fattet det Forsæt at overlade sin Gaard til Thorolf, og selv med sin Hustru flytte ind i et mindre Afbyggersted i Nærheden. Dette var nu skeet, og Thorolf og Eli skulde i Dag sum Ægtefolk drage ind i deres tilkommende Hjem.

»Er Du nu glad? Eli« — spurgte Magne.

»Ja, jeg er glad« — svarede hun — »det kan man sagtens være, naar Gud opfylder det Bedste, man drømte om. Jeg er glad — og Thorolf — Tak, Du har højnet ham hos Dig i Vinter, Magne, Gud velsigne Dig for, hvad Du har været for ham og for mig!«

»Ikke jeg, Eli — det er en Anden, der har besøgt ham, Guds Aand og Nordens Aand, Herren selv og Hans Tjener — og de kan vel højne et Menneske, der lukker op.«

»Men Du, Magne — nu veed jeg Alt — Thorolf har sagt mig det — og Du kunde glemme — Magne, din Gud har været god imod Dig — det er den store Gave, at have et Hjerte, der kan glemme, som Gud kan glemme. Magne, maa jeg takke Dig, som jeg aldrig har takket noget Menneske.« Hun bøjede sig og vilde kysse hans Haand.

»Eli« — sagde Magne — Du siger selv, det er Guds Naade, lad os begge takke ham!«

De fulgtes ind i Stuen. Her sagde Eli: »Og Kirkeklokken lyder første Gang for os, Magne, ogsaa denne lille, nej store Glæde

under Vorherre os. Det skulde dog ske, hvad jeg drømte, at vi skulde vies i Bygdens Kirke. Hvor naadig er Gud!«

Efterhaanden kom Gjæsterne og bleve beværtede. Thorolf traadte ind. Han var virkelig »højnet«, som Eli havde sagt. Men han vidste det ikke selv. Der stod ingen Loke, Selvbevidstheds-Velbehagelighed bagved, der hviskede til ham om, hvad han var, ingen Loke, der dræber Baldur og narrer Thor. Det Skarpe, Trodsige i hans Træk var stemplet til Adel og Manddom, det Lidenskabelige var adlet til Aand og Liv. Det var, som en stærk og blød Haand var gaaet over dette Aasyn og havde udslettet det Haarde og fremdraget det, »der laa bagved.« Eli var inde at brudesmykkes. Magne og Thorolfs Møde var hjerteligt og varmt.

»Tak, at Du kom, Magne! Du har din Del i denne Dags Glæde, ja i, at den er kommen. Min Haand bragte Dig en Gang til at tumle paa Afgruden — men Gud brugte din Haand til at løfte mig op, da jeg tumlede ved et værre Dyb. Magne, jeg holder af Dig som af ingen anden Mand — Du blev min gode Engel.«

»Men, Thorolf, Gud har ved Dig lært mig klarere og dybere, at vi ikke skal dømme haardt om den, som i Ærlighed lader sig rive hen af den mørke Aand, Du kjender; vi veed ikke, hvad han selv maaske lider og hvor store og gode Kræfter og Længsler der kan slumre paa Bunden af et stakkels Menneskehjerte, som troer, at det skal knuses, der just skal løses. Jeg vil bede Gud

om herefter at se paa Saadanne med større Mildhed og Kjærlighed.«

Timen var nu kommen, da man skulde drage til Kirken. Eli traadte ind og rakte Thorolf Haanden. Hun syntes ogsaa at »højnes« just i sin Ydmyghed, da hun stod der med det vemodigt-glade, bly nedslagne, jomfruelige Aasyn; — han stod der i sin Ungdoms Kraft, — men begge følte de sig bøjede for Gud.

Man gik til Kirken i den sædvanlige Orden. Just som de traadte ud fra Tunet paa Vejen, begyndte Kirkeklokken at kime. Det gik igjennem hele Følget. Men især var der En, hvem Klangens gjennembævede, som Ingen af de Andre. Det var gamle Even, der gik bag efter Brudeparret. Hans Aasyn gav Glans. Han foldede Hænderne og saae op, og med Kirkeklokkeklangen fløj hans Sjæl langt, langt hen, højt, højt op. »Moder, Søster« — mumlede han — »I, som ere i den anden Stue, men i samme Hus, — snart skal Døren gaa op, og vi skal sees ja, jeg føler det i dette Øjeblik, vi er ikke skilte; den Klokke, som har ringet over Jer og mig, den siger: Det, som er borte, er ikke tabt. Jeg synes, det er Jer, Vorherre har brugt til at ringe med Klokken for mig, mens vi var uden Kirke — det skulde trøste og styrke mig gamle, syndige Mand og lade mig føle, at Baandet var ikke bristet mellem Himlen og Jorden, imellem jer og mig.« Da de kom ind paa Kirkegaarden, skilte han sig et lille Øjeblik fra de Andre; han gik stille hen paa den anden Side af Kirken, hvor Ingen var, — thi Alle stod og saae paa Brudefølget —, der

knælte han Imellem to Grave, mens Klokken kimedede, og to store Taarer gled langsomt ned ad hans gamle, furede Kinder.

Paa Vejen til Kirken hviskede Thorolf til Eli: »Saa blev det dog sandt, hvad Even sagde til mig i min mørkeste Tid. Naar Du hører Klokken tredie Gang, da ringer den Dig og Eli sammen. Eli, det er skeet, kjære Eli!«

»Ja« — svarede hun — »den ringer os sammen for dette Liv, og det, som kommer.«

»Og godt, saa veed jeg og, hvem det var, der satte Stole kring Kirkebordet, og gjorde, at de gaa Par om Par fremover lige mod Koret.«

Saaledes skete det. Da Indvielses-Talen var holdt, gik Parret »fremover lige mod Koret«, hvor Præsten stod og talte:

»Kjærlighed er stærk som Døden; mange Vande kunne ikke slukke den, og Floder ikke overskylle den.«

Da de knælede ned paa Alterfoden, faldt en Solstraale gennem Kirkevinduet hen paa Brudgom og Brud. Det var som Guds Straalefinger, der indviede deres Pagt.

Der var Ingen tilstede, som nogensinde glemte denne Kirkens Indvielses-Højtid.

Da Følget var kommen hjem, holdtes Gildet med stor Gammen. Der var Menneskeglæde og Kristenglæde. Hverken den vilde, støjende, raa Tone, der desværre mangan Gang endnu hersker ved slig Lejlighed, kom her frem, heller ikke den

trykkende, mørke, knugende Stemning, som ofte kaldes gudelig, fik Lov til at lægge sig over Gjæstebudet. Kirkeklokkens Toner, glade og dog dybe, var fulgt med ind i Huset og viftede det Daarlige bort.

Som det skete ved hint første Bryllup, samledes man ogsaa nu efter Maaltidet ude paa Tunet i den stille Kveld. Og just som Solen gik ned bag Aasen, ringede det fra Kirken over Bygden.

»Saa fik Du dog din Villie, Even« — sagde Thorsten.

»Gud fik sin Villie, Bro'er Thorsten, og det tykkes mig, at Bygden har faaet sin Sjæl igjen med Kirken og Klokken«, — svarede Even stille og saae ud imod de solbestraalte Aase.

Præsten og Magne gik sammen frem og tilbage paa Tunet og talte med hverandre.

»Hvor underligt er ikke vort Folk« — sagde Præsten — »haardt som Klippen og tidt mørkt som den, naar den luder ud over Dalen og skygger, og dog igjen saa mildt-barnligt, naar Hjerttet kommer op i det og faaer raade.«

»Ja,« — svarede Magne — »der er Malm i Klippen, ogsaa Kildevæld; det kommer kun an paa at finde Ordet, der løfter Skatten og finder Vældet. Norges Folk er af Gud anlagt til at være et storslaet Folk; men, under Aandens Fraværelse har det været saa, at det Storslaaede tidt har givet sig tilkjende i det Udvortes, det Aandløst-Store. Derfor siger Fremmede, at de i hele vor Verdensdel aldrig har truffet en saa storartet Luxus som her: mægtige Paladsbygninger, prægtige ødsle Gjæstebud, broget, kostbar Klædedragt i

dette vort fattige Folk. Ja, den Lyst til at bygge stort, den viser sig ogsaa i det, der skal være aandeligt. Se, hvor man anstrenger sig for at opføre et storslaet Kirkeforfatnings-Slot paa disse store Kirkemøder trindt omkring, uden at man har Anelse om, at man har grumme Lidt uden Skrammel at fylde det med; det Meste Skin og Skuffelse; det, vi har af virkeligt kristent Aands-Indhold, det kan her som andetsteds rummes i en lille Hytte. Men dog; det skal være saa stort, se stort ud, for ligesom at skjule Fattigdommen inde. Og paa den anden Side denne ihærdige Fastholden ved det store, gamle Selvbedrag, som om Alt var godt og vel med de Baand og Skranker, som hindrer Aanden i at bygge sit Hus i Frihed og lade Sandhed faa Magt. Gik det endog saa vidt paa sidste Storting, at Loven om Sognebaandets Løsning tilsidst strandede paa Spørgsmaalet om en saakaldt fremmed Præsts Ret til at komme paa en anden Kirkegaard end sin saakaldte egen og kaste Jord paa et Lig. Ja, Dødens Rige værnede man om til det Yderste, og derfor maatte de Levende ikke faae sin Ret. Og var det dog ikke ynkeligt at høre alle disse Dværgerøster og Dværgetanker imod Frihedens Kæmpetanke, den døde Fortids Spøgelse-Tanke imod den varme Fremtids-Hjertetanke. Ja, denne Drift i Folket til at slaa stort paa selv da, naar det er aandsforladt, en Drift, som kommer deraf, at Vorherre har lagt os stort an — den viser sig ogsaa i denne mørke Lære, i dette storslaaede, skjønt aandløse Lovvæsen under

Kristendommens Navn; man har ikke Aanden, men tilsyneladende stort skal det være; derfor er den norske Pietisme den mest hensynsløse og mest fremragende og umenneskeligste af alle Folks. Men, naar Aanden kommer, da puster den snart dette mølædte Skin-Store overende og bygger sin Friheds- og Lys- og Livs-Slotte. Da kommer Malmen frem i dette Folk, og Kirkeklokken skal lyde som Olafs Klokke »Glad« over Landet, og da skal Evangeliets Kraft, Liv og Lys komme til sin Ret.«

»Ja, naar den Tid kommer.« — sagde Præsten vemodig.

»Den kan komme snarere, end vi tro« — svarede Magne; — »jeg mener nu, at der snart forestaaer vort Folk en Fornyetelsens Tid. Vendepunktet er, synes mig, kommen. Lovvæsenets Førere har spændt Buen saa stramt, at den vist maa briste en af Dagene. Men foruden det — er det ikke saa i det Menneskelige, at der i vore Dage lyder en Sang ud over Norge, som aldrig før? Det er ikke et Kvad, der er som en Slutningssang for et Skjaldskab, der længe har udviklet sig, er nær sit Højdemaal og nu synger paa sit sidste Vers. Nej, det er en ny Sang, unge, friske Harpetoner, der er Bebudelsen af en ny Sang-Udvikling. Den aabner ny Blik ind i og giver ny Syner over det Gamle. Og er det ikke saa, at naar Sangfuglene begynder at synge, da er Vaaren og Sommeren for Døren? Og er Folkehøjskolerne ikke en Forjættelse om, at Aanden vil bryde sig en Vej til de underste Folkeslag? — Og nu i det Kristelige — jeg har endnu i de seneste

Dage seet, hvorledes ikke blot Venner og ikke blot de Ubestemte have flokkedes omkring en Prædikant, der kom fra Danmark og forkyndte »den glade Kristendom, men jeg har seet bedske Modstandere, Mænd og Kvinder, der ellers hader denne »Lære«, komme sammen, og store stærke Mænd hulkende under Vidnesbyrdet om »Ordet i Herrens Mund«. Vel sandt — naar det var forbi, rystede man det af igjen, erindrede sig selvom, at det var jo »uren Lære«, og blev ved at være Fjender. Men det vidnede dog om, at Hjertet, vi talte om, kom frem, det Hjerte, der trænger til »Ordet« fra Gud for at finde Fred. Det er ogsaa et lille Varsel om, at Fortryllelsen kan og vil løses, naar Tiden er der.«

»Ja, Gud give det, at dette herlige Folk og dette velsignede Land ikke skal blive til en Kirkegaard uden Kirke!«

»Det skal ikke ske,« — svarede Magne med dyb, fast Stemme, hvori der laa en Hjertets Fortrøstning, — »det skal ikke ske. Det nænner Vorherre ikke. Som denne Dal fik sin Kirke og sin Klokke igjen, som var borte saaledes skal ogsaa gamle Norge faae Bod for alle Savn. Man siger, at Sverig skal føre an til den ny Udvikling heri Norden. Jeg troer det ikke; det vil blive Norge. Danmark og Sverig har havt deres Tid i denne Henseende og har skudt sine Blomster under Høvdingskabet i Norden; de trænger til i en Tid at hvile ud paa Aandens Enemærker. Men Norge har i Aarhundreder havt sin Braktid og staaer nu for Tur til at give sit klækkelige Bidrag til Udviklingen. Det skal føre an, Gud

give, i Ydmyghed og i Lydighed under Aandens og Hjertets Banner, og det vil ske, naar det da ikke overhører Kaldet.«

Da Gjæsterne var borte, og Thorolf og Eli var blevne ene, sagde Thorolf:

»Eli, fra nu af skal vi begge i Samling altid høre den himmelske Kirkeklokke lyde i Gry og i Kveld: Herrens Ord; lad den første Gang ringe for os paa denne vor Bryllupsdag. Vi vil bekjende »Troen« og bede »Fadervor« sammen.«

Han knælede ned og hun ved hans Side. Thorolfs varme og stærke Røst bar Troens Ord og Bønnen op til Gud.

SLUT